

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้
: กรณีศึกษา นายหมูน อ่อนน้อม คณะหนังตะลุงหนังหุ่นน้ย

นางสาวนิษฐา สุขสง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE CHANGE OF SOUTHERN FOLK ARTIST'S POLITICAL ROLE
: A CASE STUDY OF MOON ONNOM - A MASTER OF SHADOW PLAY

Miss Kanittha Suksong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Government

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้
: กรณีศึกษา นายหมูน อ่อนน้อม คณะหนังตะลุงหนังหมูน้อย

โดย

นางสาวชนิษฐา สุขสง

สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีम्मณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลีम्मณี)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจิตธนาภิรักษ์)

..... กรรมการ

(ดร.นฤมล ทับจุมพล)

ขนิษฐา สุขสง : การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้
 : กรณีศึกษา นายหมูน อ่อนน้อม คณะหนังตะลุงหนังหมูนุ้ย. (THE CHANGE OF
 SOUTHERN FOLK ARTIST'S POLITICAL ROLE: A CASE STUDY OF MOON
 ONNOM - A MASTER OF SHADOW PLAY)
 อ. ที่ปรึกษา : ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 104 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของนายหมูน อ่อนน้อม หรือ หนังหมูนุ้ย ซึ่งแสดงบทบาททางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านของอุดมการณ์ทางการเมือง, การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมูนุ้ยในแต่ละครั้งนั้น เกิดจากปัจจัย 2 ปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน คือ ปัจจัยจากบุคลิกภาพของหนังหมูนุ้ย และปัจจัยจากบริบทเชิงโครงสร้าง ซึ่งทั้งสองปัจจัยต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการแสดงบทบาทที่มากขึ้นน้อยต่างกันไปตามแต่ละสถานการณ์ในสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองในการเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและการเปลี่ยนแนวอุดมการณ์เป็นสังคมนิยม เกิดจากความต้องการส่วนตัวของหนังหมูนุ้ย โดยมีสถานการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยสนับสนุน ในขณะที่การเข้าป่าเพื่อร่วมเคลื่อนไหวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนั้น เกิดจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นตัวบีบบังคับให้ต้องปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองเพื่อความอยู่รอด และการเข้าร่วมงานกับกองทัพภาคที่ 4 ในการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เกิดจากปัจจัยของสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลง และปัญหาความขัดแย้งของหนังหมูนุ้ยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่เป็นเหตุผลประกอบกันในการปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยในการแสดงบทบาททางการเมืองในแต่ละครั้ง หนังหมูนุ้ยจะใช้การแสดงบทบาทผ่านทั้งการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการ เช่น การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการแสดงบทบาทผ่านการแสดงหนังตะลุง

ภาควิชา การปกครอง
 สาขาวิชา การปกครอง
 ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ขนิษฐา สุขสง
 อ. ลิ้มมณี

4881105424 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: SHADOW PLAY / COMMUNIST/ POLITICAL ROLE

KANITTHA SUKSONG: THE CHANGE OF SOUTHERN FOLK ARTIST'S
POLITICAL ROLE: A CASE STUDY OF MOON ONNOM - A MASTER OF
SHADOW PLAY.

THESIS ADVISOR : PROF. ANUSORN LIMMANEE, Ph.D., 104 pp.

This thesis aims to study why a well-known master of Southern shadow play – Nang Moon Nui has made occasional changes of his political role as expressed in his political ideology, participation, and thought.

It is found that the changes are attributable to two related factors, namely Nang Moon Nui's personality and structural context. Their influence on his decision in each case varies. His conversion to socialism and affiliation with the Communist Party of Thailand, though mediated by their political situation, is mainly generated by his personality. On the contrary, Nang Moon Nui's decision to join the party in the jungle likely results from the threatening circumstances and his self-adjustment for survival. Evidently Nang Moon Nui's disagreement with the party's policies and activism amid the changing political atmosphere is conducive to his turn around and participation in the military's psychological operation against the Communist Party of Thailand.

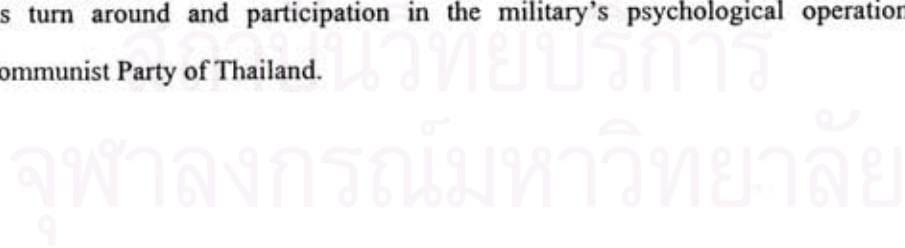
Department : Government

Field of study: Government

Academic year: 2007

Student's signature : ๑๓/๑๑/๕๑ ๕/๑/๐๙

Advisor's signature : [Signature]

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำหรับผู้วิจัย เป็นบททดสอบถึงความมุ่งมั่นและความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรค และการต่อสู้กับตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่ง ความรู้ และความสำเร็จในการเรียน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่มีความสำเร็จลุล่วงได้เลย หากไม่ได้ความช่วยเหลือที่สำคัญที่สุดจาก ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี ที่เมตตาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และให้ความเอาใจใส่ ให้ความรู้ ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในบุญคุณ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งสูง

นอกจากนี้ ความสำเร็จในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้เกิดขึ้นจากความเมตตา การให้ความรู้ ความช่วยเหลือ และกำลังใจจากบุคคลอันเป็นที่รักและเคารพของผู้วิจัยหลากหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ได้แก่

ศ.ดร.ภูวดล ทรงประเสริฐ, ร.ศ.สุภัทรา น.วรรณพิน, ผ.ศ.ดร.ศุภกาญจน์ พงษ์ยี่หล้า อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์ ที่ให้ผู้วิจัยมากกว่าการอบรมสั่งสอน คือ การให้ข้อคิด คำแนะนำ และการได้ถามถึงวิทยานิพนธ์เสมอมา, คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน รวมทั้งผ.ศ.ดร.สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ ที่สละเวลาอันมีค่ามาให้คำแนะนำ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี, ดร.กาญจพันธุ์ กอศรีพรและ อ.อเนกพล เกื้อมา นักวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม ที่ช่วยให้กำลังใจและขอแนะนำด้วยความจริงใจมาโดยตลอด

สมาชิกครอบครัวอ่อนน้อม สหาย แฟนหนังตะลุงของหนังหมูน้อย และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล รวมถึงน้ำใจและการแบ่งปันประสบการณ์ดีๆแก่ผู้วิจัย

กลุ่มเพื่อนๆรุ่นพี่รุ่นน้องของวงดนตรีเคยูแบนด์ และเพื่อนๆปริญญาโท-เอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ของคณะรัฐศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจมาโดยตลอด และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับบรรดาเพื่อนเหล่านี้ ได้แก่ คุณวรรณรัตน์, คุณรัชนิพันธุ์, คุณปิยจุพร, คุณนิอร,คุณประทับจิต, คุณอมรรวรรณ,คุณเฉลิมพล, คุณเอกพล, คุณศัญชัย, คุณสาธร และคุณธวัชชัย

ที่สำคัญที่สุดคือ สมาชิกในครอบครัวของผู้วิจัยที่เป็นผู้ให้กำลังใจที่ดีที่สุดแก่ผู้วิจัยเสมอ โดยเฉพาะนายมี สุขสง และนางอำพร สุขสง พ่อแม่ที่ทนเหน็ดเหนื่อยยากเพื่อลูกมาตลอดชีวิต

สุดท้าย ขอขอบคุณสถาบันพระปกเกล้า เนื่องด้วยวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า อันเป็นทุนที่ช่วยต่อลมหายใจให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างราบรื่น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหา/คำถามในงานวิจัย.....	2
สมมติฐาน.....	2
วัตถุประสงค์.....	2
ระเบียบวิธีในการศึกษา.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามคำศัพท์.....	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
ทบทวนวรรณกรรม.....	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “หนังสือตุง”.....	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาททางการเมือง.....	12
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	13
บทที่ 3 หนังสือมนุญภายใต้บริบทของสังคมภาคใต้.....	19
บริบทของสังคมภาคใต้.....	19
สภาพการเมืองการปกครองภายในภาคใต้.....	19
สภาพทางสังคมภายในภาคใต้.....	23
โลกทัศน์ทางการเมืองการปกครองของประชาชนในภาคใต้.....	24
บริบทของสังคมภาคใต้และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือมนุญ ก่อนปี พ.ศ.2490.....	27

บทที่ 4	บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490-2519.....	39
	บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490-2508.....	39
	ขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทย.....	40
	ขบวนการสังคมนิยมในภาคใต้.....	44
	บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2508-2519.....	53
บทที่ 5	บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2519 – 2523.....	66
	บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2519 – 2522.....	66
	บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหญิงหมื่นน้อย	
	ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2522 – 2523.....	80
บทที่ 6	บทสรุป.....	86
	ข้อเสนอแนะ.....	89
	รายการอ้างอิง.....	91
	ภาคผนวก.....	98
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	104

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาบทบาททางการเมืองโดยส่วนใหญ่ มักเป็นการศึกษาบทบาททางการเมืองของบุคคลที่เป็นผู้นำ หรือปัญญาชนที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ การศึกษาบทบาททางการเมืองของบุคคลในระดับผู้นำท้องถิ่น หรือชาวบ้าน ในงานทางวิชาการยังมีการศึกษาน้อยมาก จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของบุคคลในระดับท้องถิ่น เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองด้านแนวคิด และการแสดงบทบาททางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้าที่มีต่อการเมืองการปกครองของประเทศ

ในสังคมภาคใต้ หนึ่งตระกูลเป็นศิลปินการแสดงพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์และได้รับความนิยมอย่างสูง จนเสมือนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนในสังคมอันดูได้จากโอกาสในการแสดงหนึ่งตระกูล ที่หนึ่งตระกูลเข้าไปมีบทบาทในทุกงานไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่ง งานศพ หรืองานประเพณีต่างๆ โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการแสดงหนึ่งตระกูลคือนายหนัง ซึ่งเป็นผู้ที่ทั้งร้องทั้งเชิดรูปหนังให้ผู้ชมได้ชม นายหนังต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถหลากหลายด้าน เช่น ความสามารถด้านการร้อง การขับกลอน ความรอบรู้ในหลากหลายศาสตร์ จึงทำให้นายหนังเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านในฐานะผู้มีปัญญาและความรู้ เป็นผู้กว้างขวาง รู้จักคนมากหน้าหลายตาทั้งในระดับชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ผู้ปกครอง นายหนังจึงมักจะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะนายหนังที่มีชื่อเสียง เช่น หนึ่งจูลี เสียงเสน่ห์ ที่ได้รับเลือกเป็นกำนัน และหนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. พัทลุงถึง 3 สมัย เป็นต้น

บรรดานายหนังตระกูลที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ภาคใต้ในยุคเมื่อกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา ไม่มีใครไม่รู้จัก หนึ่งหมุนนุ้ย หรือ หมุนการเมือง ซึ่งเป็นฉายาของนายหมุน อ่อนน้อม นายหนังตระกูลผู้มีชื่อเสียงด้านการแสดงหนึ่งตระกูล ที่มีเนื้อหาในแนวการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและสอดแทรกความคิดทางการเมือง โดยช่วงแรกหนึ่งหมุนนุ้ยแสดงหนึ่งตระกูลด้วยแนวคิดแบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับหลักการของพรรคประชาธิปัตย์ จนเมื่อเวลาผ่านไปหนึ่งหมุนนุ้ยก็ได้รับอิทธิพลแนวคิดสังคมนิยม จึงค่อยๆเปลี่ยนแนวทางในการแสดงหนึ่งตระกูลที่สอดแทรกแนวคิดแบบสังคมนิยม และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยและลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. ในนามของพรรคถึงสองสมัย ก่อนที่เปลี่ยนไปร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยทำหน้าที่ใน

การปลุกระดมมวลชนและเผยแพร่แนวคิดตามอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ถึงสามปี หนังสือมนุญจึงเข้ามาบดตัวและให้ความร่วมมือกับกองทัพภาคที่ 4 ในการแสดงหนังตะลุงเพื่อเผยแพร่แนวคิดแบบประชาธิปไตย และชักชวนให้คนออกมาบดตัวกับทางการ ตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งเสียชีวิตในปีพ.ศ.2523

จากบทบาททางการเมืองของหนังสือมนุญที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายครั้ง และแต่ละครั้งมีความแตกต่างกันในด้านของอุดมการณ์ทางการเมือง จึงเป็นที่มาของปัญหาในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองในแต่ละครั้งของหนังสือมนุญ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบว่าหนังสือมนุญมีบทบาททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยมีปัญหา สมมุติฐาน วัตถุประสงค์และประโยชน์ในการศึกษาดังนี้

ปัญหาคำถามในงานวิจัย

1. ปัจจัยใดที่ทำให้หนังสือมนุญเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมือง
2. หนังสือมนุญมีบทบาททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

สมมุติฐาน

หนังสือมนุญเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยจากปัญหาส่วนตัวของหนังสือมนุญ และปัจจัยจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหนังสือมนุญมีการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองจากการแสดงหนังตะลุงเพื่อเผยแพร่แนวคิดในทางสังคมนิยม เป็นการแสดงหนังตะลุงเพื่อต่อต้านรัฐบาลและดึงมวลชนให้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและไปเป็นการแสดงหนังตะลุงให้กับกองทัพภาคที่4 เพื่อใช้สนับสนุนรัฐบาลและต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา สํารวจ ตรวจสอบในการอธิบายถึงปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังสือมนุญ
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของหนังสือมนุญที่เปลี่ยนแปลงไป

ระเบียบวิธีในการศึกษา

วิธีการเก็บข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยการวิเคราะห์ในเชิงตีความ (interpretative analysis) จากข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยเน้นเอกสารจากแหล่งข้อมูลชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ เทปบันทึกเสียงการแสดงหนังตะลุงของคณะหนังมุนนุ้ย จ.ตรัง และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือร่วมสมัยกับหนังมุนนุ้ย ได้แก่ บุคลากรของหนังมุนนุ้ย นายหนังตะลุง ลูกศิษย์ นักวิชาการ สหายคอมมิวนิสต์ และกลุ่มผู้ชมหนังตะลุงคณะหนังมุนนุ้ย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความพอเพียงของข้อมูล

การเลือกกรณีศึกษา

การเลือกศึกษาในกรณีของนายหมูน อ่อนน้อม หรือหนังมุนนุ้ย เนื่องจากหนังมุนนุ้ย เป็นตัวแทนของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้ ที่มีบทบาทที่เด่นชัดในการนำเอาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ ในด้านของหนังตะลุง มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในสถานการณ์ต่างๆ จนได้รับการยอมรับ และมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ และมีบทบาทที่เด่นชัดในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจ. ตรังในนามพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยถึง 2 สมัย, การเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และการร่วมงานกับกองทัพภาคที่ 4 จึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้

ขอบข่ายการศึกษา

ส่วนสำคัญหลักที่เน้นศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ คือ การศึกษาในส่วนของสถานการณ์ทางสังคม การเมือง ทั้งภายในประเทศ ภายนอกประเทศ และภายในท้องถิ่นภาคใต้ซึ่งที่เป็นปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อหนังมุนนุ้ยในการแสดงบทบาททางการเมือง และส่วนที่เป็นทัศนคติ แนวคิด และมุมมองของหนังมุนนุ้ย ซึ่งเป็นลักษณะของบุคลิกภาพของหนังมุนนุ้ยในการตัดสินใจแสดงบทบาททางการเมืองด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งนี้ ส่วนสำคัญหลักทั้ง 2 ประการดังกล่าว จะนำมาพิจารณาประกอบเพื่อศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 2 ว่ามีผลต่อลักษณะของการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังมุนนุ้ยอย่างไร และเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเช่นไร

ข้อจำกัด

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้การเก็บอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลูก และบุคคลใกล้ชิดของ Һงหมุนนุ้ยเท่าที่มีชีวิตอยู่และจะพอติดต่อขอสัมภาษณ์ได้ รวมทั้งการใช้เอกสารชั้นรองในการ อ้างอิงข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักถึงข้อจำกัดบางประการได้แก่

ข้อจำกัดด้านข้อมูล เนื่องจากนายหน้งตระกูลที่ทำการศึกษาคือ นายหมุน อ่อนน้อม ได้ เสียชีวิตไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2523 ทำให้ในการศึกษา ต้องใช้การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล ต่างๆที่ใกล้ชิด เคยร่วมงาน หรือติดตามผลงานของหน้งหมุนนุ้ย ที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งมีไม่มากนัก ประกอบกับบุคคลเหล่านั้น บางคนได้ย้ายที่อยู่และขาดการติดต่อเป็นระยะเวลายาวนาน บางท่านมี อายุมาก และเหตุการณ์ต่างๆก็ผ่านมายาวนาน ทำให้เกิดการหลงลืมในเรื่องรายละเอียดของข้อมูล เช่น ปีที่เกิดเหตุการณ์, ชื่อของผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ หรือข้อมูลบางส่วนของเหตุการณ์ เป็นต้น

ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงแหล่งข้อมูลบางแหล่ง โดยเฉพาะข้อมูลจากฝ่ายทหาร ที่ผู้วิจัยไม่ สามารถติดต่อขอเอกสาร หรือคำสัมภาษณ์จากนายทหารที่มีบทบาทหรือรับผิดชอบในงานด้าน “งานปฏิบัติการเชิงจิตวิทยา” ที่หน้งหมุนนุ้ยเข้าร่วมได้

ข้อจำกัดด้านเอกสารหลักฐานชั้นต้นต่างๆ เนื่องจากเอกสารและหลักฐานส่วนใหญ่ถูก ทำลายไป โดยครอบครัวของหน้งหมุนนุ้ยเอง ในช่วงที่มีการปราบปรามกวาดล้างคอมมิวนิสต์ช่วง ปีพ.ศ. 2519 ด้วยเกรงกลัวว่าทางราชการจะมีการเข้ารีดค้นบ้านพัก ภายหลังจากการถูกยิงถล่ม ทำให้ ครอบครัวหน้งหมุนนุ้ยต้องทำลายหลักฐานทั้งหมด อันได้แก่ สมุดบันทึกเกี่ยวกับเรื่องราวเนื้อหาใน หน้งตระกูลที่หน้งหมุนนุ้ยได้เขียนบันทึกไว้, เทปบันทึกเสียง, เทปบันทึกภาพการแสดงหน้งตระกูล, Һงสีต่างๆที่ทางพลท.และพรรคแนวร่วมส่งมาให้, โปสเตอร์ที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง, รูป Һงและอุปกรณ์หน้งตระกูลบางส่วน โดยเอกสารหลักฐานส่วนที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา ส่วนมากเป็น หลักฐานที่หลงเหลือจากวัด, จากชาวบ้านบางส่วนที่ยังคงมีความชื่นชอบผลงานของหน้งหมุนนุ้ย และจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา

จากข้อจำกัดดังกล่าวเหล่านี้ อาจทำให้เนื้อหาในงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อถกเถียงในเรื่องการ วิเคราะห์ที่อาจไม่รอบด้านและมีลักษณะโน้มเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ข้อจำกัดด้านข้อมูลหลักฐาน แต่ผู้วิจัยได้หาทางแก้ไขโดยการศึกษาเพิ่มเติมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล อื่นๆที่น่าเชื่อถือ เช่น การเพิ่มเติมข้อมูลของหน้งหมุนนุ้ย, ข้อมูลเกี่ยวกับงานของกองทัพภาคที่4 และเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆทั้งในภาคใต้และภายในประเทศ จากเอกสารที่น่าเชื่อถือ เช่น เอกสารประเภทงานวิจัย, วิทยานิพนธ์ ที่มีกรกล่าวถึงหน้งหมุนนุ้ยและสถานการณ์ทางการเมืองใน ภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์นักวิชาการที่ได้รับความยอมรับและน่าเชื่อถือ เช่น อ.สมเจตนา มุณีโมไนย และอ.จรูญ หยุทอง ซึ่งเป็นนักวิชาการในภาคใต้ที่มีความเชี่ยวชาญใน ด้านของหน้งตระกูลและประวัติศาสตร์การเมืองในพื้นที่ภาคใต้ รวมทั้งได้ติดตามผลงานของหน้ง หมุนนุ้ยมาโดยตลอด, การสัมภาษณ์ดร.สุราชัย ยิมประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พลท.และ

ขบวนการสังคมนิยมในประเทศไทย เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูลของหนังหมูน้อยให้รอบด้าน มีความถูกต้อง และเป็นกลางมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย
2. ทำให้เข้าใจถึงบทบาทของหนังหมูน้อยที่เปลี่ยนแปลงไป
3. ทำให้เข้าใจถึงสถานการณ์ทางสังคม การเมืองระหว่างประเทศ และภายในประเทศทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่ภาคใต้ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา
4. เป็นตัวอย่างในการศึกษางานด้านบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้าน โดยเฉพาะนายหนังตะลุง

นิยามคำศัพท์

หนังตะลุง หมายถึง หนัง หรือ ตะกรงา (Shadow Plays) หนังตะลุงได้ชื่อว่าเป็นศิลปะการละเล่นพื้นเมืองภาคใต้ แต่โดยแท้จริงแล้ว การละเล่นพื้นบ้านประเภทหนังตะลุงมีการละเล่นกระจายไปในภาคต่างๆของประเทศไทยไม่เพียงแต่ในภาคใต้ แต่อาจมีชื่อเรียกและเอกลักษณ์ในการแสดงที่แตกต่างกันไปบ้างตามแต่ละภูมิภาคเช่น หนังประโมทัย ทางภาคอีสานซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างการแสดงหนังตะลุงจากทางภาคใต้และวัฒนธรรมในภาคอีสานที่มีอยู่เดิมแล้ว โดยมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับหนังตะลุง แต่มีลักษณะการแสดงที่แตกต่างจากหนังตะลุงในภาคใต้ ที่สำคัญคือ การเชิดหนังประโมทัยเป็นการยืนเชิด ไม่ได้เป็นการนั่งเชิดเหมือนกับภาคใต้ ส่วนดนตรีที่ใช้ส่วนใหญ่ปรับใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอีสาน (นกกดพิพยรัตน์, 2542: 36-37) , หนังว้ายยังเชิมซึ่งเป็นหนังตะลุงพื้นบ้านปัตตานีและมาเลเซีย เดิมได้รับอิทธิพลจากหนังตะลุงชวา ต่อมาได้พัฒนาเลียนแบบไปจากหนังตะลุงไทยปักษ์ใต้ในเรื่องของขนาดและรูปหนัง สิ่งที่มีความแตกต่างคือใช้การเจรจาเป็นภาษามลายูท้องถิ่น ไม่มีการขับเป็นบทหนังอย่างหนังตะลุงไทยปักษ์ใต้และใช้ตัวตลกหนังที่ต่างออกไป (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2532: 48-49) แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้จำกัด ความหมายของคำว่า “หนังตะลุง” เพื่อหมายถึงเฉพาะหนังตะลุงไทยปักษ์ใต้ ที่มีลักษณะการแสดงที่สำคัญคือใช้การเจรจาเป็นภาษาไทยถิ่นใต้

นายหนัง เป็นคำเรียกบุคคลที่ทำหน้าที่แสดงหนังตะลุง ซึ่งรับบทบาทเป็นทั้งคนพากย์ คนเชิด ผู้ประพันธ์เรื่อง และเป็นหัวหน้าคณะบริหารงานทั้งหมด โดยการเป็นนายหนังต้องมีคุณสมบัติพิเศษหลายประการ ทั้งในส่วนของการแสดงหนังที่นายหนังจะต้องเป็นคนเสียงดีและเสียงดัง ทำเสียงได้หลายเสียง เปลี่ยนเสียงตามบทบาทของตัวละครที่พากย์ได้ฉับพลันและเป็น

ธรรมชาติ ต้องมีความรู้ในศิลปะและศาสตร์ต่างๆอย่างกว้างขวาง มีไหวพริบปฏิภาณดี แสดงได้อย่างมีอารมณ์ มีความรอบรู้ในเชิงกลอนเพราะกลอนตะลุงมีหลายรูปแบบ ต่างบทบาทก็ใช้กลอนต่างรูปแบบ และกลอนเกือบทั้งหมดเป็นกลอนสด เป็นคนช่างสังเกต ช่างจดจำและช่างคิด มีความสามารถในการเชิดรูปให้ได้ลีลาและความรู้สึก ซึ่งความสามารถทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งจำเป็นในการแสดงหนัง และในส่วนที่เป็นหัวหน้าคณะ ที่ต้องบริหารงานเองทั้งหมด ต้องรู้หลักปกครองคน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบและซื่อสัตย์ (อุดม หนูทอง, 2529ข:1759)

หนังการเมือง สำหรับในงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของ “หนังการเมือง” ว่าหมายถึง การแสดงหนังตะลุงที่มีเนื้อหาเน้นหนักไปในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองจากเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยยึดหลักคิดตามแนวทางอุดมการณ์ทางการเมืองที่นายหนังศึกษา

“หนังหมูน”, “หนังหมู่น้อย”, “หนังหมูนการเมือง” หมายรวมถึงคนๆเดียวกัน คือ นายหมูน อ่อนนุ่ม ซึ่งชาวบ้านจะเรียกนายหนังตะลุงว่า “หนัง” นำหน้าชื่อของนายหนังนั้นๆ เช่น หนังหมูน, หนังพร้อม โดยวัฒนธรรมการตั้งชื่อของนายหนังตะลุงนั้น มักจะนิยมตั้งชื่อเรียกจากชื่อของตัวเองนายหนัง ซึ่งชื่อของคนภาคใต้มักจะมีความซ้ำซ้อนกัน เช่น “หนังพร้อม”, “หนังคล้าย” จึงเกิดการตั้งชื่อสรว้อยตามหลังชื่อของนายหนังเพื่อให้เกิดความแตกต่าง โดยนิยมตั้งชื่อกันตามลำดับความอาวุโส กล่าวคือ นายหนังคนใดมีชื่อเสียงมาก่อนก็เป็น “ใหญ่” นายหนังที่มีชื่อเสียงตามมาก็เป็น “น้อย”, “น้ย” เช่น ก่อนหนังพร้อมน้อยก็มีหนังพร้อมอ้วน ควนเนียง มีชื่อเสียงมาก่อนก็จึงเรียกหนังพร้อมอ้วนว่า “หนังพร้อมใหญ่” และเรียกหนังพร้อมที่มาทีหลังว่า “หนังพร้อมน้อย” (สมเจตนา มุณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550) นอกจากนี้ การตั้งชื่อนายหนังตะลุงยังมีที่มาและรูปแบบของการตั้งชื่อด้วยเหตุผลที่หลากหลาย เช่น การตั้งชื่อเลียนแบบตามนายหนังที่มีชื่อเสียง เช่น เมื่อ “หนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล” มีชื่อเสียงก็เกิดชื่อ “หนังเอียดน้อย”, “หนังคล้ายน้อย”, “หนังประเสริฐน้อย” หรือ การนิยมนำ “ศ.” มาเป็นชื่อของนายหนังเพื่อบอกว่านายหนังคนนั้นเป็นลูกศิษย์ของนายหนังท่านใด ทั้งนี้ก็เพื่ออาศัยชื่อเสียง บารมีของอาจารย์ เช่น “หนังนครินทร์ชาทอง ศ.กันทองหล่อ” หรือการตั้งชื่อตามถิ่นฐานบ้านเกิดของนายหนัง เช่น “หนังเอี่ยม เกาะยอ”, “หนังเอี่ยม เสือเมือง” นอกจากนี้ ในบางครั้งผู้ชมจะเป็นผู้ตั้งฉายาให้นายหนังเอง ซึ่งตั้งจากความสามารถ ลักษณะพิเศษที่โดดเด่นในทางการแสดงของนายหนัง เช่น “หนังแคล้ว เสียงทอง”, “หนังจูลี่ เสียงเสน่ห์”, “หนังประทุม เสียงชาย”, “หนังชวน แม่ นาง”, “หนังหมูนการเมือง” (จรูญ หยูทอง, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2550) ซึ่งในกรณีของชื่อ “หนังหมู่น้อย” น่าจะมีที่มาจาก การตั้งชื่อตามลำดับอาวุโส เพราะก่อน “หนังหมู่น้อย” ก็มีนายหนังที่ชื่อ “หมูน” อยู่แล้ว จึงเกิดเป็น “หนังหมูนใหญ่” “หนังหมู่น้อย” ส่วนคำว่า “หนังหมูนการเมือง” เป็นฉายาที่ผู้ชมตั้งให้ จากการที่หนังหมู่น้อยเน้นแสดงหนังตะลุงที่สอดแทรกแนวคิดด้านการเมืองการปกครอง และ อุดมการณ์ทางการเมือง จนเป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับจากผู้ชม

ภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาไทยถิ่นใต้สามารถแบ่งกลุ่มอย่างกว้างๆได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มภาคใต้ตอนเหนือ และเขตพื้นที่ฝั่งตะวันตก ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นต่างๆที่พูดกันในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์(ตอนล่าง) ชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา และภูเก็ต กลุ่มภาคใต้ตอนกลางและเขตพื้นที่ฝั่งตะวันออก ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นต่างๆที่พูดกันในจังหวัดกระบี่ ตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลาบางอำเภอ (ระโนด สทิงพระ กระแสสินธุ์) และ กลุ่มภาคใต้ตอนใต้-มาเลเซีย ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นต่างๆที่พูดกันในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สงขลา บางส่วน สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ตลอดจนที่พูดกันอยู่ในประเทศมาเลเซียบางพื้นที่ (เฉลิม มากนวล, 2529: 2624-2625) ซึ่งในงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ จะใช้การเขียนคำศัพท์บางคำจากการสัมภาษณ์ โดยเลือกตามลักษณะการออกเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ ของแถบจังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ในแถบจังหวัดตรังและจังหวัดพัทลุง เนื่องจากเป็นถิ่นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่ และจะนิยมความหมายของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ตามการรับรู้ของชาวบ้านในพื้นที่แถบจังหวัดเหล่านี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้านภาคใต้ กรณีศึกษานายหมูน อ่อนนุ่ม คณะหนังตะลุงหนังหมูน้อย เป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องกับงานในหลากหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาทบทวนออกเป็นสองกลุ่มหลัก คือ งานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหนังตะลุงในแง่มุมต่างๆ ,งานที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของทั้งปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา “หนังตะลุง”

การศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุง พบว่า มีความหลากหลายในการศึกษาวิจัยเรื่อง “หนังตะลุง” ในมุมมองและจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ได้แก่

งานที่ศึกษา “หนังตะลุง” เพื่อศึกษาถึง คติความเชื่อ และแนวคิดทางสังคมที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมหนังตะลุง ดังเช่น งานของอุทัย เอกสะพัง (2549) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ทำการร่วมกับไพฑูรย์ พัฒนาใหญ่ยิ่ง, ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และอ้อมใจ วงษ์มณฑา เรื่องจริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้: กรณีศึกษา จากวรรณกรรมหนังตะลุง พบว่า มีจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในบทวรรณกรรมหนังตะลุงที่มาจากสองแหล่ง คือ จริยธรรมที่ได้มาจากหลักพุทธธรรม ได้แก่ ความกตัญญู กรรม ไตรลักษณ์ ไตรสิกขา อริยสัจ4 นิพพาน ปฏิจตสมุปบาท และจริยธรรม ที่ได้จากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 2 ลักษณะคือ จริยธรรมของสตรีและจริยธรรมของบุรุษ ซึ่งจริยธรรมเหล่านี้เป็นจริยธรรมของไทยที่หนังตะลุงนำเสนอผู้ชมเพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการดำรงชีวิต โดยบทวรรณกรรมหนังตะลุงได้สอดแทรกจริยธรรมลงในเรื่องราวที่จำลองตามโครงสร้างของสังคมไทย จำลองบุคคลทุกระดับของสังคมไทย ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง พ่อค้า และชาวบ้านธรรมดา เจระจาสะท้อนภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในขณะนั้น รวมทั้งวิจารณ์ข้าราชการหรือผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยอาศัยตัวละครเจระจาสะท้อนภาพจริงของสังคมเป็นตัวดำเนินเรื่องสื่อความหมายให้ทันสมัยในยุคปัจจุบัน

งานของสุวรรณ บัณฑิต (2543) ศึกษาเรื่องร่องรอยความคิดทางการเมืองจากบทหนังตะลุงและนิทานพื้นบ้านของคนเมืองคอน โดยจากการศึกษาร่องรอยความคิดทางการเมืองจากบทหนังตะลุงนั้น พบว่า แนวความคิดทางการเมืองที่ปรากฏในบทหนังตะลุงที่ทำการศึกษา สามารถจำแนก

ได้เป็นสามกลุ่ม คือ ความคิดแบบอนุรักษนิยมที่มักปรากฏอยู่ในคำสอนเกี่ยวกับสตรี และการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ที่ยังกล่าวถึงมุมที่สตรีต้องเชื่อฟังผู้ชาย และความเชื่อด้านอำนาจบารมีของสถาบันกษัตริย์ ความคิดแบบประนีประนอมที่เห็นได้จากในบทหนังสือที่ยกย่องคนที่มีฐานะดีและมีเหตุผล โดยเฉพาะคนที่เป็นใหญ่เป็นโต และ ความคิดแบบก้าวหน้า ซึ่งเห็นได้จากบทที่กล่าวถึงชาวปักษ์ใต้ที่รักความเป็นไท รังเกียจคนที่ประจบเจ้านาย ยกย่องคนที่กล้าหาญ เป็นนักสู้ และพึ่งพาตนเอง ซึ่งถ่ายทอดผ่านลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครในหนังสือ ด้านการศึกษา ร่องรอยความคิดทางการเมืองจากนิทานและพื้นบ้าน พบว่า ในนิทานพื้นบ้านสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับศาสนาพุทธและพราหมณ์ที่เชื่อในในเรื่องบุญทำกรรมแต่ง คติเกี่ยวกับความเป็นคนฉลาดมีไหวพริบของคนเมืองคอนจากอุทาหรณ์ในนิทาน และคติที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนที่มีความใกล้ชิดกันสูง ซึ่งโดยสรุปพบว่ารากฐานความคิดของคนเมืองคอนผูกพันกับศาสนาซึ่งมีลักษณะเด่นในเชิงอนุรักษนิยม แต่กลับมีความคิดที่สนับสนุนประชาธิปไตยโดดเด่น เพราะวัฒนธรรมราชฎเดิมและรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนในสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมมีความใกล้ชิดและพึ่งพากัน ที่หล่อหลอมผู้คนให้มีพฤติกรรมทางการเมืองที่กล้าวิจารณ์ผู้นำ มองผู้นำเป็นบุคคลที่แตะต้องได้ สนใจในการศึกษาและความมีเหตุผล ดังที่ปรากฏในบทหนังสือหรือในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของชาวนครศรีธรรมราช

งานของพิทยา บุษรรัตน์ (2542) ศึกษาทฤษฎีทางการเมืองการปกครองของชาวใต้จากวรรณกรรมหนังสือ พบว่าหนังสือพื้นบ้านที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความคิด ทักษะคติ ตลอดจนพฤติกรรมของคนในสังคมภาคใต้ โดยเฉพาะสังคมชนบท ซึ่งการแสดงหนังสือจะต้องมีเรื่องการเมืองการปกครองเสมอเพราะในบทหนังสือจะต้องมีการตั้งเมืองเช่นเดียวกับกลอนบทละครโดยทั่วไป ที่มีการสอดแทรกในการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครองรวมไปถึงการแสดงทฤษฎีในทางการเมืองผ่านทางเนื้อเรื่องและตัวละครได้อย่างอิสระ โดยนายหนังสือในฐานะที่เป็นคนท้องถิ่นผู้มีประสบการณ์ตรง ซึ่งการเสนอสาระทางการเมืองของหนังสือมีตั้งแต่การแทรกระบบการเมืองลงในเรื่องที่แสดง การเสนอบทบาทสิทธิหน้าที่ของคนในตำแหน่งต่างๆ การให้ความรู้เรื่องกฎหมาย ระเบียบต่างๆที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ การวิจารณ์สังคมการเมือง การเสนอภาพสังคมการเมืองที่เป็นปัญหา และการเผยแพร่สาระทฤษฎีทางการเมือง

งานที่ศึกษาวิจัยถึงบทบาทของหนังสือที่มีความสัมพันธ์ต่อสังคมในมิติต่างๆ เช่น

งานที่ศึกษาบทบาทของหนังสือต่อสังคมในฐานะสื่อพื้นบ้านก็ เช่น

งานของอัมพร จิรัฐติกร (2544) เรื่องจากหนังสือถึงโทรศัพท์มือถือ อารุบ่อนแชะ อำนาจรัฐในยุคอินเทอร์เน็ตพบว่าหนังสือเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่รัฐใช้ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐ เพื่อเป็นสื่อให้เข้าถึงคนในระดับชาวบ้านเนื่องจากธรรมชาติของหนังสือคือการเดินทางเคลื่อนย้ายไปเปิดการแสดงตามหมู่บ้านต่างๆ ในขณะที่เดียวกันหนังสือก็ทำ

หน้าที่ในฐานะเครื่องมือทางการเมืองที่จะถ่ายทอดความคิดของประชาชนที่มีต่อรัฐให้กระจายออกไปเช่นกัน การแสดงหนังตะลุงสามารถทำให้นโยบายของรัฐกลายเป็นสิ่งที่ฟังดูไร้สาระด้วยวิธีการแสดงที่ชาญฉลาดของนายหนัง ซึ่งเป็นการบ่อนแยะอำนาจรัฐลงไปได้ระดับหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่รัฐเองก็ตระหนักถึงพลังของมัน จึงมีการ ควบคุมสื่อมวลชนอย่างเข้มงวดมาตลอด แต่แม้ว่าสื่อจะถูกควบคุมโดยอำนาจรัฐ ก็ย่อมจะมีช่องว่างเล็กน้อยให้สามัญชนได้แสดงออกทางความคิดของตัวเองเสมอ

งานของสินีนาค วิมุกตานนท์ (2540) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อหนังตะลุงเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้พบว่าในช่วงปีงบประมาณ 2538-2540 มีหน่วยงานภาครัฐใช้หนังตะลุงเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาสังกัด 5 กระทรวงหลัก ได้แก่หน่วยงานที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และสำนักนายกรัฐมนตรี โดยใช้หนังตะลุงเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เนื้อหาที่หน่วยงานนั้นๆต้องการให้ประชาชนรับรู้เช่น การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเด็นของการเชิญชวนให้ประชาชนไปเลือกตั้ง, การรณรงค์ไม่ให้ประชาชนขายสิทธิขายเสียง, การประชาสัมพันธ์ป้องกันโรคเอดส์, การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น มีการใช้วิธีการนำเสนอโดยใช้ความบันเทิงเป็นสื่อ และใช้ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

งานของอินทรา สุวรรณ (2540) ศึกษาเรื่องบทบาทหนังตะลุงทางโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความรู้ พบว่า บทบาทที่สำคัญของหนังตะลุงทางโทรทัศน์ คือการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมรายการส่วนบทบาทในการให้ความรู้เป็นเพียงบทบาทรอง โดยหนังตะลุงมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ข้อมูลข่าวสารแสดงความคิดเห็น และถ่ายทอดความรู้ใน 4 ประเด็นคือ การประพฤติปฏิบัติตนในสังคม, การให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์, การให้ความรู้เรื่องสภาพทั่วไปทางการเมือง และการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

งานของคณาศ์ บุญทิพย์(2545) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง โดยผลจากการศึกษา พบว่า สารจากตัวตลกหนังตะลุงมีบทบาทที่นอกจากการให้ความบันเทิง คือการให้ความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิต การอบรมสั่งสอนทางจริยธรรมและการวิพากษ์วิจารณ์แก่ผู้ชม แต่ผู้ชมต้องการรับรู้เพียงบทบาทหลักคือความบันเทิง และไม่ได้นำสาระของตัวตลกหนังตะลุงไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันมากนัก ซึ่งอวัจนสารของตัวตลกที่แสดงออกมีลักษณะที่สัมพันธ์กับชาวบ้านในสังคมภาคใต้ส่วนใหญ่ และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันกับตัวตลกหนังตะลุง

ด้านงานที่ศึกษาบทบาทของหนังตะลุงต่อการพัฒนาสังคม เช่นงานของประสาน อ่อนนุ่ม (2546) ศึกษาเรื่องบทบาทของการแสดงหนังตะลุงกับการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดตรัง โดยในงานภาคินพนธ์ชิ้นนี้ พบว่า หนังตะลุงนั้นมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์และสะท้อนถึงความเป็นอยู่ รวมถึงปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง นอกจากนี้ หนังสือนิตยสารยังมีบทบาทที่สำคัญในการให้คติพจน์ หลักธรรมในการดำเนินชีวิต บทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม โดยผ่านบทกลอนและคำพูดของตัวละครต่างๆ ที่นาย หนังสือนิตยสารได้เป็นเรื่องราว อันเป็นจุดประสงค์ที่ได้ นอกจากความบันเทิง ซึ่งช่วยสะท้อนภาพ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมแก่ผู้ที่มิอาจหาหนทางที่รับรู้ และเพื่อสร้างทั้งความรู้ความเข้าใจใน ด้านต่างๆแก่ผู้ชม ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาในสังคม

งานที่ศึกษาตัว “นายหนัง” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทั้งในแง่ของศิลปะการแสดง และ บทบาททางสังคม ทำให้มีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับ ชีวิตประวัติของนายหนังตะลุง ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน ด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาในทางไทยคดีศึกษา ดังเช่น งานของธำรงสวัสดิ์ บุญจวน (2544) ทำการศึกษาชีวประวัติ ผลงานด้านการแสดงหนังตะลุง และบทบาทของหนังพร้อมน้อยที่มี ต่อสังคมทั้งในฐานะของนายหนังตะลุงและในฐานะของผู้แทนราษฎรจ.พัทลุง เพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนายหนังท่านนี้ไว้อย่างเป็นระบบ, งานของจันทราภรณ์ มากมี (2545) ทำการศึกษาชีวประวัติและผลงานด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังอิมแห่ง หรือนายอิม จิตต์ภักดี และงานของสมพงษ์ ศรีนิล (2543) ที่ทำการศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมหนังตะลุงของ หนังจันทร์แก้ว บุญขวัญ ซึ่งทำการวิเคราะห์บทวรรณกรรมหนังตะลุงของหนังจันทร์แก้วที่สะท้อน ภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่ทำการศึกษานายหนังตะลุงในแง่มุมต่างๆ พบว่า หนังสือนิตยสารเป็น การละเล่นพื้นบ้านที่มีบทบาทต่อสังคมในหลากหลายด้าน โดยมีบทบาทหลักที่นอกเหนือจาก การละเล่นเพื่อความบันเทิงคือ การเป็นสื่อมวลชนพื้นบ้าน ที่มีอิทธิพลต่อ ความรู้ ความคิด และ ทัศนคติของชาวบ้าน ทั้งในด้านของจริยธรรมในการดำเนินชีวิต, ความคิดทางการเมือง หรือ ทัศนคติด้านการเมืองการปกครอง หนังสือนิตยสารจึงมักถูกใช้เพื่อเผยแพร่แนวคิด แนวทาง ปฏิบัติ หรือความรู้ ตามจุดประสงค์ของหน่วยงานภาครัฐ แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่า นายหนัง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความคิด และทัศนคติของชาวบ้านอย่างแท้จริง โดยเสนอ หรือ ถ่ายทอดแนวความคิดของตนผ่านการแสดงหนังตะลุง ซึ่งการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนายหนัง ที่ผ่านมา พบว่า ยังเป็นการศึกษาในแนวของไทยคดีศึกษา ที่เน้นการศึกษาประวัติและผลงานของการแสดง หนังตะลุง โดยทั่วไป แต่ยังไม่มีการเน้นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนายหนัง กับสังคม หรือการเน้นศึกษาถึงบทบาทที่โดดเด่นของนายหนังที่มีอิทธิพลต่อสังคม ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงบทบาทที่โดดเด่นของหนังหมอน้อยที่มีต่อสังคม คือ บทบาททางการเมือง ที่หนังหมอน้อยแสดงผ่านการแสดง หนังตะลุง และความสัมพันธ์ระหว่างหนังหมอน้อยกับสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาททางการเมือง

งานของ สุราชัย ยิมประเสริฐ (2548) เรื่อง กุหลาบ สายประดิษฐ์กับอุดมการณ์ปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ที่ได้อธิบายให้เห็นพัฒนาการทางความคิดและอุดมการณ์ของกุหลาบ ซึ่งสะท้อนผ่านผลงานจากทั้ง บทความ นวนิยาย เรื่องสั้น และข้อเขียนต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิด จากงานเขียนอ่านเล่นในเชิงชิงรักหักสวาท สู่งานเขียนที่สอดคล้องแนวคิดแบบประชาธิปไตย และเปลี่ยนแปลงไปสู่งานเขียนที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดทางสังคมนิยม แต่โดยสรุปพบว่า แท้จริงแล้ว กุหลาบยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ของการปฏิวัติของคณะราษฎร ปีพ.ศ.2475 ที่แม้กุหลาบจะไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงไปของคณะราษฎรบางส่วนที่ทิ้งอุดมการณ์ประชาธิปไตยและหันไปสู่การปกครองแบบเผด็จการ แต่กุหลาบก็ไม่ได้เห็นด้วยกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นกัน โดยยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ของการปฏิวัติในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและเสรีภาพของประชาชนเสมอมา

งานของชัชอนันต์ สมุทวณิชและคณะ (2519) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทย จากปี 2519 เพื่อ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมกับการก่อเกิดและพัฒนาการทางความคิด จิตสำนึก และพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มนิสิตนักศึกษาไทยระหว่างปลายทศวรรษที่ 1960-1970 พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางความคิดและการตัดสินใจทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยถูกต่อยอดด้วยสภาพการณ์และเหตุการณ์ทางการเมือง โดยสังคมมีลักษณะที่เปิดและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่กลับปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และขาดความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิรูปโดยกลุ่มผู้มีอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นส่วนที่ผลักดันให้นิสิต นักศึกษา ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองสูงเกิดการแสวงหาทางเลือกอื่นในทางการเมือง ทั้งที่แต่เดิมไม่ได้มีความปรารถนาเช่นนั้น และจากการแสวงหาทางเลือกในทางการเมืองทั้งจากรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้นิสิตนักศึกษาพบทั้งความขัดแย้งและความผิดหวังของแนวคิดและจิตสำนึกทางการเมือง รวมถึงความรู้สึกรู้สึกผิดส่วนตัวบุคคลที่ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์

งานของอภิญา บุษบา (2540) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของอุดมการณ์ทางการเมืองของลูกเสือชาวบ้าน ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ทางการเมืองของลูกเสือชาวบ้าน โดยช่วงที่การเมืองมีความขัดแย้งสูง ตั้งแต่ช่วงก่อน 6 ตุลาคม 2519 กลุ่มลูกเสือชาวบ้านแสดงออกถึงบทบาททางการเมืองค่อนข้างสูง และยิ่งเพิ่มสูงมากขึ้นในช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยได้แสดงออกถึงอุดมการณ์ทางการเมืองในการรักษาสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์กษัตริย์ ผ่านการเคลื่อนไหวและการเข้าร่วมทางการเมืองในกิจกรรมหรือในเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ เช่น การเข้าฝึกร่วมกับทหารเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และการเข้าร่วมปะทะกับนิสิต นักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลา แต่ในช่วงปี 2539 ที่การเมืองมีการพัฒนาให้มีเสถียรภาพมากขึ้น พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทาง

การเมืองของลูกเสือชาวบ้านกลับลดลงมาก และเปลี่ยนไปเน้นบทบาทในด้านอุดมการณ์ทางสังคม โดยในทางการเมือง กลุ่มลูกเสือชาวบ้านมีแนวคิดคิดที่จะวางตนเป็นกลาง ไม่ใช้พลังมวลชนในการเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางการเมือง หรือตกเป็นเครื่องมือของรัฐ แต่มีความเข้าใจบทบาทของตน ในการช่วยเหลือสังคมเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่า วิธีการศึกษางานของสุราชัย ด้วยการใช่วิธีการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของกุหลาบ สายประดิษฐ์ จากผลงานด้านบทความ นวนิยาย ประกอบกับการศึกษาถึงสถานการณ์แวดล้อมทางสังคมและบทบาทในสถานะต่างๆที่กุหลาบเคย ดำรงอยู่ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่แท้จริงของกุหลาบนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาบทบาททางการเมืองของหนังหมุ่นนุ้ยผ่านทางผลงานด้านการแสดงหนังตะลุง และในงานของชยอนันต์ และอภิญา ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ของนักศึกษาและลูกเสือชาวบ้าน โดยใช้วิธีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะในทางการเมือง ก็สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมุ่นนุ้ย ในการศึกษาถึงผลกระทบของสถานการณ์ทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ทางการเมือง

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา ได้เลือกใช้แนวคิดในเรื่องของ Agency – Structure เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมุ่นนุ้ย ซึ่งประเด็นที่ศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับ การศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างบริบทเชิงโครงสร้าง (structure) หรือก็คือสถานการณ์ทางสังคม การเมือง ในแต่ละช่วงเวลา กับการแสดงบทบาททางการเมืองของผู้กระทำการ (agency) หรือก็คือ หนังหมุ่นนุ้ยว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

แนวคิดในเรื่องของ Agency – Structure เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญของอิทธิพลที่มีต่อกันของกิจกรรมทางสังคมและบริบททางสังคม ซึ่งกิจกรรมมีการดำเนินกิจกรรมทางสังคมอยู่ภายในนั้น ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ขอบเขตที่มนุษย์สร้างโลกทางสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถตั้งเป็นคำถามได้ว่ากิจกรรมของมนุษย์มีอิทธิพลต่อสถานการณ์ทางสังคมอย่างไร และในประการที่สอง Agency – Structure ให้ความสำคัญกับวิธีการที่บริบททางสังคม (โครงสร้าง สถาบัน และวัฒนธรรม) หล่อหลอมและกำหนดกิจกรรมทางสังคม กล่าวคือ สถานการณ์ทางสังคมซึ่งกิจกรรมเกิดขึ้นภายในนั้น สามารถทำให้บางเรื่องมีทางเป็นไปได้ ขณะที่บางเรื่องไม่สามารถกระทำให้สำเร็จได้ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2546: 9)

การศึกษาด้วยแนวคิด Agency - Structure ได้มีผู้ที่เสนอแนวทางในการอธิบายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและโครงสร้าง (agency - structure) ในหลากหลายแนวทาง โดยมี แนวคิดที่ได้รับการยอมรับคือ ในงานของ Anthony Giddens ที่ได้เสนอทฤษฎีการก่อตัวของ โครงสร้าง (structuration theory) โดย มองว่าโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งสื่อกลางในการกระทำ และเป็นทั้งผลผลิตจากการกระทำของมนุษย์ที่มีการกระทำเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ และคุณสมบัติของ โครงสร้างนี้ไม่ได้เกิดขึ้นแบบเป็นอิสระจากการกระทำของมนุษย์ แต่มันแฝงฝังและเรื้อรังอยู่ในการ สร้าง และการผลิตซ้ำในโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ (เอก ตั้งทรัพย์ วัฒนา, 2550: 381-382) โดยมนุษย์สามารถใช้ความรู้ของตนเองในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ทางสังคมได้ และโครงสร้างทางสังคมสามารถเป็นแรงเสริมให้มนุษย์สามารถทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ด้วย โครงสร้างทางสังคม คือ กฎเกณฑ์และทรัพยากรต่างๆที่มนุษย์สามารถดึงนำไปใช้ในการ ผลิตและผลิตซ้ำ (production and reproduction) ระบบสังคม และในการก่อตัวของโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโครงสร้างจะไม่มี ลักษณะเป็นทวินิยม (dualism) แต่จะเป็นทวิภาวะของโครงสร้าง (duality of structure) ที่โครงสร้าง ทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อกลางและผลผลิตของการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นโครงสร้างจึงโน้มที่จะเป็น สิ่งที่มีลักษณะภายในมากกว่าภายนอกตัวมนุษย์ เปรียบดั่งว่ามนุษย์และโครงสร้างคือสองด้านของ เหรียญเดียวกัน การกระทำทางสังคมของมนุษย์ผลิตโครงสร้างและก็ถูกผลิตโดยโครงสร้าง และใน ขณะเดียวกัน โครงสร้างก็คือ กฎเกณฑ์และทรัพยากรต่างๆที่มนุษย์นำขึ้นมาใช้ในการกระทำทาง สังคม (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2550: 9-10)

ด้านงานของ Colin Hay ได้แสดงความไม่เห็นด้วยในแนวคิดของGiddens โดยมองว่าใน การพัฒนาความเข้าใจในทวิภาวะของโครงสร้าง(duality of structure) ของความสัมพันธ์ภายใน ระหว่างผู้กระทำและโครงสร้าง (agency - structure) นั้น ข้อเสนอทางสังคมนิยมเชิงวิพากษ์ (critical realism) ของ Roy Bhaskar สามารถรักษาการใช้ความสัมพันธ์ของผู้กระทำและ โครงสร้างได้ดีกว่า โดยมีลักษณะแนวคิดของทวิภาวะของโครงสร้าง(duality of structure) ที่ แตกต่างจาก Giddens ที่มองโครงสร้างและผู้กระทำว่า เปรียบเสมือนแต่ละด้านของเหรียญ เดียวกันที่สามารถดูได้เพียงครั้งละด้าน แต่ข้อเสนอทางสังคมนิยมเชิงวิพากษ์(critical realism) ของ Bhaskar มองว่า ผู้กระทำและโครงสร้างเปรียบเสมือนโลหะสองอย่างที่เป็นส่วนผสมของ เหรียญอันเดียวกัน ดังนั้น ผู้กระทำและโครงสร้างในความหมายของทฤษฎีนี้คือ การผสมผสาน ที่สมบูรณ์ของทั้งสองสิ่ง ซึ่งคุณสมบัติของเหรียญก็คือสังคม ที่ไม่ได้กำเนิดจากส่วนประกอบของ โลหะ หรือก็คือผู้กระทำและโครงสร้างเท่านั้น แต่ต้องเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางเคมีระหว่าง กันด้วย

ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำและโครงสร้าง Hay ได้นำเอาแนวคิดของ Bob Jessop ในเรื่องความสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ (strategic relational approach) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับงาน

ของ Bhaskar โดย Hay อธิบายว่า การกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้าง โครงสร้างจึงเป็นทั้งกรอบจำกัด (constrain) และ ให้โอกาส (opportunity) แก่มนุษย์ในการแสดงพฤติกรรม แต่โครงสร้างไม่ได้เป็นตัวกำหนดผลที่ตามมาโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรม เพียงแต่กำหนดขอบเขตที่เป็นไปได้ของทางเลือก(option) และกลยุทธ์(strategies) ของการกระทำที่มนุษย์สามารถกระทำได้ในบริบทที่ตัวกระทำนั้นแสดงอยู่ แต่สิ่งที่ทั้งในงานของ Bhaskar และ Giddens ให้ความสำคัญคือผลที่ตามมาจากการกระทำของผู้กระทำ การอิทธิพล และผลกระทบของการกระทำอย่างมีกลยุทธ์ภายใต้บริบทเชิงโครงสร้างที่การกระทำนั้นได้แสดงอยู่ (Colin Hay, 1995: 199-201)

โดยมนุษย์ในฐานะของตัวผู้กระทำ (agency) ที่อาศัยอยู่ภายใต้บริบทเชิงโครงสร้างนั้น ก็จะมีแนวความคิดในเรื่องของเจตนา(conscious) การย้อนมองตัวเอง(reflexive) และกลยุทธ์(strategic) อยู่ในตัวเอง และมีจุดประสงค์ที่จะกระทำตามความต้องการภายในใจ จึงมักจะกระทำตามสัญชาตญาณหรือนิสัยของตน แต่จะมีการทบทวน ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงการกระทำตามสิ่งที่ตนมีความสนใจและความชอบตลอดเวลาตามสถานการณ์ หรืออิทธิพลทางความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ทำให้ในการวางกลยุทธ์นั้นมนุษย์จะมีการคิด ทบทวน เพื่อวางกลยุทธ์ในการกระทำที่มีความสัมพันธ์ของทั้งเจตนาภายในของมนุษย์เองและความเป็นไปได้ของการกระทำที่เอื้อภายใต้บริบท รวมทั้งการคำนวณถึงผลประโยชน์จากการกระทำที่จะได้รับในการตัดสินใจเลือกใช้กลยุทธ์นั้น โดยมนุษย์แต่ละคนจะมีการเลือกใช้กลยุทธ์ในการกระทำที่แตกต่างกัน แม้จะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและความชอบที่แตกต่างกัน (Colin Hay, 2002: 131-132)

นอกจากนี้ในการวางกลยุทธ์ มนุษย์จะเลือกใช้กลยุทธ์ โดยศึกษาจากบริบทเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ก่อน การย้อนมองตัวเอง (reflexive) และการกำหนดกลยุทธ์ (formulate strategy) บนพื้นฐานของความรู้ด้านโครงสร้างเพียงบางส่วน และกำหนดกลยุทธ์ที่เป็นไปได้เพื่อแก้ปัญหาจากบริบทเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวกับการเลือกเชิงกลยุทธ์นั้น และมนุษย์ยังสามารถเปลี่ยนแปลงกรณีแวดล้อมทางโครงสร้างได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ (strategic learning) ที่มนุษย์ย้อนกลับมามองตัวเอง(reflexive) และความสามารถของมนุษย์ในการปรับปรุงในข้อจำกัดของอัตลักษณ์(identity) และความสนใจ (interest) ของตน รวมถึงความสามารถในการคำนวณหากลยุทธ์ (strategic calculation) ในสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ ดังนั้นมนุษย์จึงมีการเรียนรู้จากความผิดพลาดในอดีตและประยุกต์ใช้ในกลยุทธ์ แต่บางครั้งก็เกิดผลกระทบจากกลยุทธ์นั้นโดยไม่ตั้งใจ ทำให้การกระทำนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในบริบทเชิงโครงสร้างที่ไม่ต้องการได้ (Stuart Mcanulla, 2002: 280-281)

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเอาแนวคิดของ Hay ดังที่ได้ศึกษาไปในข้างต้น มาใช้เป็นกรอบการศึกษาในงานวิจัย เนื่องจากในงานของ Hay ได้มีการวิพากษ์จุดอ่อนด้านการอธิบายในงานของ Giddens และได้้นำเอาจุดที่ดีของการอธิบายจากทั้งของ Bhaskar และ Jessop มาใช้พัฒนาเป็น

แนวทางใหม่ ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการและโครงสร้าง ที่สามารถช่วยให้เข้าใจและใช้ในการอธิบายถึงปรากฏที่ศึกษาได้ดีกว่า

นอกจากการใช้ แนวคิดของ Agency-Structure มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้นำเอา การอธิบายทางบุคลิกภาพ (personality) และอุดมการณ์ (ideology) มาใช้ในการศึกษาร่วมด้วย โดยใช้ในการอธิบายผู้กระทำการ (agency) ด้วย โดย

บุคลิกภาพ (personality) คือ แบบฉบับของพฤติกรรมที่คงที่ ที่เกิดขึ้นภายในของปัจเจกบุคคล (Jerry M. Burger, 1993: 3) และในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง บุคลิกภาพ คือลักษณะของแบบกระสวนหรือแบบฉบับของความเตรียมพร้อมทางจิตวิทยาที่แสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยบุคคลแต่ละคนจะมีบุคลิกภาพที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลให้การแสดงพฤติกรรมผิดแผกไปด้วย (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2522: 141) ซึ่งในงานของ Robert E. Lane ได้อธิบายไว้ว่าบุคลิกภาพทางการเมืองประกอบด้วย 3 สิ่งคือ

1. ตั้งใจ (motivation) ที่เป็นส่วนผสมของความต้องการ (need) และค่านิยม (value) ซึ่งบุคคลมีตั้งใจจากความต้องอำนาจเพื่อใช้อิทธิพลทางการเมืองในการสนองต่อความพอใจของตนมากกว่าการดำเนินการตามจุดประสงค์ทางการเมือง

2. การรับรู้ (cognitions) ที่เป็นการเข้าใจ (perceptions) และนิสัยของวิธีในการเรียนรู้ ซึ่งบุคคลจะมีการจัดการกับความรู้ในความพยายามปกป้องในสิ่งที่ตนชอบหรือเข้าข้างและกีดกันสังคมในการปรับปรุงสู่สถานการณ์ใหม่ๆ

3. นิสัยในการแสดงพฤติกรรม (behavioral tendencies) เป็นการกระทำที่นอกเหนือจากความต้องการหรือลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกมาเด่นชัด เกิดจากชีวิตในทางการเมืองที่บุคคลมักต้องแสดงพฤติกรรมตามผู้นำหรือความต้องการของสังคมซึ่งอาจขัดแย้งต่อความต้องการของจิตใจ บุคคลจึงมีการถอนตัวหรือไม่กระทำพฤติกรรมเพื่อต่อต้านต่อสังคมและสร้างความพอใจเพื่อทดแทนความรู้สึกว่าไร้ค่า และจากแบบฉบับนิสัยของความรู้สึก การเรียนรู้และความรู้ โดยบุคลิกภาพทางการเมืองมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ

1. มีความคงทน (enduring) ด้วยแบบแผนของความคิด อารมณ์ และการกระทำที่แสดงออกมาในหลากหลายสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป เป็นระยะเวลาที่ยาวนานตั้งแต่เด็กจนโต เกิดเป็นความสัมพันธ์ของแบบแผนในการแสดงพฤติกรรม ที่มีลักษณะคงทนยากที่จะเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามบุคลิกภาพอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยจากภายในจิตใจไปสู่การแสดงออกภายนอก เช่น ในกรณีที่คนมีบุคลิกภาพไม่ก้าวร้าวแต่เมื่อถูกแรงกระตุ้นจากการข่มขู่หรือความก้าวร้าวจากบุคคลอื่นก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจเพื่อลดความกลัวที่ถูกข่มขู่ ทำให้บุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวได้

2. มีการทำให้เป็นระบบ (organize) โดย บุคลิกภาพทางการเมืองเป็นส่วนประกอบของจิตใจที่ถูกจัดให้เป็นระบบซึ่งเป็นแบบแผนความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ

ต่างๆ โดยหากส่วนประกอบใดเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลให้ส่วนประกอบอื่นเปลี่ยนแปลงด้วย เช่น กรณีที่บุคคลที่ไม่ยอมรับอำนาจอันชอบธรรม (authority) แต่ต้องการให้สังคมยอมรับก็จะเพิ่มใจลดพฤติกรรมในการต่อต้านอำนาจอันชอบธรรมลงซึ่งเป็นตัวอย่างระหว่างแบบแผนของความสัมพันธ์ของความต้องการ ที่ระงับหรือลดการแสดงพฤติกรรมตามแนวคิดทางอุดมการณ์หรือความคิดเห็นส่วนตัวลง

3. มีการเคลื่อนไหว (dynamic) เป็นความสามารถ (capacity) ในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในบางสิ่ง ซึ่งเป็นการกระทำในกรณีที่มีแนวคิดหรืออารมณ์สองสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน โดยสิ่งที่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวมากจะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวน้อยกว่า เช่น กรณีที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อพรรคแต่ไม่ชอบหัวหน้าพรรค ซึ่งส่วนที่สำคัญกว่าคือทัศนคติที่ดี ความนิยมชมชอบต่อพรรคจะเปลี่ยนแปลงให้คนๆ นั้นมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อหัวหน้าพรรค (Robert E. Lane, 1972: 5 -7)

จากแนวคิดในทางบุคลิกภาพทางการเมืองที่กล่าวไปแล้วนั้น จึงมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่แต่ละบุคคลแสดงต่อสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม และนอกจากแนวคิดทางบุคลิกภาพทางการเมืองแล้ว แนวคิดทางอุดมการณ์ทางการเมืองก็มีความสัมพันธ์ในการอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเช่นกัน โดย

อุดมการณ์ (Ideology) คือ ระบบของค่านิยมและความเชื่อในการยอมรับข้อเท็จจริงหรือสังขรณ์ของคนบางกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวสร้างกลุ่มของทัศนคติที่มีต่อสถาบันที่หลากหลายและกระบวนการของสังคม (Lyman T. Sargent, 1987: 2) และจากการที่ระบบการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่รวมเป็นหนึ่งเดียวกับส่วนอื่นๆ ของสังคม อุดมการณ์จึงมีความสัมพันธ์กับการเมืองโดยอุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) คือ ลัทธิทางการเมืองที่อธิบายความเป็นมาของระบบสังคมมนุษย์ในอดีต สภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน และแนวโน้มของอนาคต วางแนวทางการประพฤติปฏิบัติสำหรับสมาชิกในปัจจุบัน และสำหรับการบรรลุถึงความมุ่งหวังของอนาคต พร้อมทั้งให้ความหมายแก่ชีวิต แก่ความประพฤติและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมทั้งหมด (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523: 13)

อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อบุคลิกภาพทางการเมือง เนื่องจากมนุษย์ทุกคนในสังคมล้วนได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์จากหลายๆ สิ่ง ไม่ว่าจะเป็นรายการทีวี หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ล้วนแสดงถึงอุดมการณ์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ว่าจะเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม และทุกสิ่งล้วนมีอิทธิพลต่อมนุษย์ และเมื่อมนุษย์เติบโตขึ้น ทั้งครอบครัว ครูและเพื่อนล้วนมีส่วนในการช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพและความเชื่อของมนุษย์ในสิ่งที่เขาเหล่านั้นทำหรือเชื่อ ซึ่งในเวลาเดียวกันตัวมนุษย์เองก็จะใช้จิตสำนึกในการเลือกระหว่างความเชื่อและทัศนคติ ด้วยวิธีการพิจารณาสิ่งหนึ่งเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นๆ และสรุปเพียงสิ่งเดียวที่จะดีหรือแย่ก็ขึ้นอยู่กับมาตรฐานบางอย่างหรือบางครั้งก็อาจเพราะมนุษย์นับถือหรือไม่นับถือบุคคลผู้

เชื่อในสิ่งนั้น โดยมนุษย์จะค่อยๆสร้างกลุ่มของความเชื่อและทัศนคติในทุกขณะที่ดำรงชีวิต ซึ่งสิ่งที่เหล่าเชื่อเป็นตัวแทนของความจริง และทุกๆสิ่งที่คิดมนุษย์จะไม่รู้สึกรู้ถึง กลุ่มของความเชื่อจะเปลี่ยนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกขณะ และความเชื่อเหล่านี้แทบจะไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อมนุษย์เจริญเติบโตขึ้น มนุษย์ทุกคนมักจะไม่ได้คำนึงว่าอะไรที่พวกเขาเชื่อ ซึ่งในการเจริญเติบโตของความเชื่อและทัศนคติของมนุษย์นั้น มนุษย์จะได้รับอิทธิพลของระบบที่หลากหลายของความเชื่อ ศาสนา มุมมองทางการเมืองของโลกที่มีอยู่หรือเชื่อว่าเป็นที่มีอยู่ภายในจิตใจและจิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งเป็นระบบความเชื่อในอุดมการณ์ (belief systems ideologies) โดยมนุษย์สามารถยอมรับอุดมการณ์ได้ง่าย เพราะมนุษย์ได้ถูกตั้งสอนให้มีปฏิกิริยาในทางแสบวอกหรือลบต่อคำพูดที่เป็นตัวแทนของสิ่งเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น คนที่เติบโตมาในสหรัฐอเมริกาจะมีความเชื่อว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ถูกและคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ผิด โดยไม่เคยได้ศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ทั้งสอง เป็นการโต้ตอบมาจากอารมณ์ความรู้สึก อันเป็นพื้นฐานที่มาจากอุดมการณ์ (Lyman T. Sargent, 1987: 1-2)

โดยสรุป กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยจะใช้ศึกษาตลอดงานชิ้นนี้คือ การนำเอาแนวทางอธิบายของ Colin Hay มาใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมือง โดยศึกษาถึงตัวโครงสร้าง (structure) ซึ่งในงานชิ้นนี้ก็คือ สถานการณ์ทางสังคม การเมืองของทั้งภายในประเทศระหว่างประเทศ และภายในท้องถิ่นที่หน้งหมุนนุ้ยอาศัยอยู่ เพื่อศึกษาว่าสถานการณ์เหล่านี้ ในช่วงใดที่เป็นกรอบจำกัด (constrain) และช่วงใดที่ให้โอกาส (opportunity) แก่หน้งหมุนนุ้ยในการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง และสถานการณ์เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหน้งหมุนนุ้ยอย่างไรบ้าง และ การศึกษาถึง ผู้กระทำการ (agency) ซึ่งในงานชิ้นนี้ก็คือน้หน้งหมุนนุ้ย โดยทำการศึกษาถึงลักษณะตัวตน (personality) หรืออัตลักษณ์ (identity) ของหน้งหมุนนุ้ย เนื่องจาก ลักษณะของ อุปนิสัย ทัศนคติ และความต้องการของผู้กระทำการมีอิทธิพลต่อการเลือกและการกำหนดกลยุทธ์ (strategic) เพื่อใช้ในการแสดงพฤติกรรมภายใต้บริบทเชิงโครงสร้าง ที่ผู้กระทำการนั้นแสดงพฤติกรรมอยู่ โดยศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริบทของสังคมกับการแสดงบทบาททางการเมืองของหน้งหมุนนุ้ยในแต่ละช่วงเวลา

บทที่ 3

หนังสือมนุญภายใต้บริบทของสังคมภาคใต้

การศึกษาหนังสือมนุญภายใต้บริบทของสังคมภาคใต้ เป็นการศึกษาถึงพื้นฐานทางด้านสภาพทางการเมืองการปกครอง, สภาพทางสังคมภาคใต้ และโลกทรรศน์ทางการเมืองของประชาชนในภาคใต้ เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลของบริบทของสังคมภาคใต้ที่ต่อทัศนคติ และลักษณะเฉพาะตัวของหนังสือมนุญ รวมทั้งการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางสังคม การเมือง กับการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือมนุญภายใต้บริบทของสังคมภาคใต้ในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2490

บริบทของสังคมภาคใต้

สภาพการเมืองการปกครองภายในภาคใต้

การศึกษาสภาพทางการเมืองการปกครองในภาคใต้จากประวัติศาสตร์ พบว่า หัวเมืองในภาคใต้ โดยเฉพาะหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก ซึ่งหมายถึง บริเวณเมืองระนอง พังงา ภูเก็ต ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง กระบี่ และตรัง มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเนื่องจากทรัพยากรแร่ธาตุ จึงเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาลมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์¹ โดยเฉพาะภายหลังสนธิสัญญาบาวริง พ.ศ. 2398 เมื่อรัฐบาลเปิดการค้าเสรี ประกอบกับดีบุกเป็นสินค้าสำคัญของตลาดโลก หัวเมืองฝ่ายตะวันตกจึงทวีความมั่งคั่งมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลส่วนกลางพยายามเข้าไปควบคุมโดยตรง ทั้งทางการเมืองด้วยการย้ายการปกครองของหัวเมืองฝ่ายตะวันตก ซึ่งเดิมเคยขึ้นกับเมืองใหญ่ทางฝั่งตะวันออก ถูกเปลี่ยนมาขึ้นตรงต่อรัฐบาลกรุงเทพฯ และทางเศรษฐกิจด้วยการดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อดึงภาษีอากรจากหัวเมืองฝ่ายตะวันตกให้มากที่สุด จากแต่เดิมที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกแก่ผู้ว่าราชการตามระบบเหมามือง ไปสู่การปฏิรูปการจัดเก็บภาษีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพ.ศ.2436 และจากความมั่งคั่งทางทรัพยากรนี้เอง ทำให้หัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกเป็นที่ปรารถนาของบรรดาขุนนาง และพ่อค้าในการเข้ามามีอำนาจหรือผลประโยชน์ในดินแดนแถบนี้ จนถึงกับคิดสินบนข้าราชการไปกลัซิดช่วยเพ็ดทูลพระมหากษัตริย์ให้ทรงโปรดแต่งตั้งออกไป

¹ ก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ หัวเมืองฝ่ายตะวันตกไม่ค่อยมีผู้คนอาศัยอยู่มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะพื้นที่แคบ เต็มไปด้วยป่า ภูเขา แม่น้ำสายสั้นๆ ชายฝั่งเว้าแหว่งเป็นผาสูงชัน สภาพเช่นนี้ยังไม่เอื้ออำนวยต่อผลผลิตทางด้านเกษตรกรรม การขาดแคลนข้าวเป็นปัญหาสำคัญสำหรับหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก จำต้องอาศัยข้าวจากแหล่งอื่นมาจุนเจืออยู่เสมอ (อุษณีย์ จวีกุลรัตน์, 2550: 350)

เป็นผู้ว่าราชการเมือง เนื่องจากการปกครองระดับท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะเมืองที่ห่างไกลจากส่วนกลาง ผู้ว่าราชการมีอำนาจมาก กิจกรรมใหญ่ๆ ทั้งปวงภายในเมืองตกเป็นสิทธิ์ขาดแก่ผู้ว่าราชการเมือง สามารถพิพากษาอรรถคดี ได้ความกฎหมายได้ตามที่พอใจ เพราะอำนาจรัฐควบคุมไม่ถึงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง โดยเฉพาะจากระบบเหมาเมือง² ที่เมื่อเกิดการแข่งขันขึ้นค่าประมุขภาษี ผู้ว่าราชการเมืองหาทางออกด้วยการชูครีเดอภาษีกับประชาชน และการที่ผู้ว่าราชการมีเหมืองแร่ส่วนตัวก็มาเกณฑ์แรงงานไปพร่ตามความพอใจ อีกทั้งในการทำนุบำรุงบ้านเมืองซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมือง โดยต้องแบ่งกำไรจากเงินผูกขาดภาษีมาใช้ในกิจการบ้านเมือง แต่รัฐไม่ได้กำหนดอัตราแน่นอน จึงขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ว่าราชการเมือง และมักปรากฏว่าไม่ค่อยมีการนุบำรุงบ้านเมือง (อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2550: 349, 357-362) หรือ หากท้องถิ่นใดมีคนเกรมกราษฎรเดือดร้อน ทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจึงจะยื่นมือเข้าไปจัดการเป็นคราวๆ ไป ด้านการปราบปรามนั้น เจ้าหน้าที่อาจดำเนินการเองโดยตรง หรือไม่ก็ใช้วิธีให้โจรปราบโจรกันเอง ซึ่งทำให้มีปัญหาติดตามมาอีกมากมาย เช่น มีการแก้แค้นฆ่าฟันสืบสายสกุล ชาวบ้านจึงไม่ไว้วางใจข้าราชการ จนเกิดอคติต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง (ล้อม เฟิงแก้ว, 2529: 987)

ปัญหาด้านการปกครองได้ปรากฏหลักฐาน เช่น ในรายงานของพระยาสุภานุภินทรณ์ เรื่องตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) พบว่าเกิดปัญหาผู้ร้ายชุกชุม เพราะเจ้าเมือง กรมเมืองไม่จับผู้ร้าย จับแต่ชาวบ้าน โดยกล่าวหาว่าคบหาให้เสบียงอาหารให้ที่พักโจร จนราษฎรต้องหนีทิ้งบ้านเรือน ทิ้งนาให้ร้าง การเก็บส่วยทั้งอัตราและสิ่งเก็บขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของผู้เก็บ เพิ่มขึ้นตามแต่จะเรียกร้อยบิบบิ้นเอาได้ (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544: 131)

สภาพปัญหาด้านการเมืองการปกครอง ที่ผู้ปกครองมักมุ่งแต่หาประโยชน์ให้ตนเอง และชูครีเดอภาษีจากชาวบ้าน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วทั้งภาคได้ อีกทั้งมักเกิดการแก่งแย่งอำนาจ ชิงดีชิงเด่นระหว่างผู้ปกครองหัวเมืองต่างๆ เช่น การแย่งอำนาจระหว่างเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและเจ้าเมืองสงขลา ซึ่งในจดหมายของหลวงอุดมสมบัติก็ได้มีการบันทึกพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับราชการในหัวเมืองปักษ์ใต้ไว้ว่า

“...ฟังดูการบ้านการเมืองข้างปากได้ทุกวันนี้ ดีแต่คิดหาเงินหาทอง จะเอาผลประโยชน์ส่วนตัว ไว้ให้มันมีไปเสียหมดเท่านั้นเอง การที่จะคิดทำทัฬหีกรักษาบ้าน เมืองไว้ชื่อไว้หน้ามัน ไม่มีเลย...”

(พรรณงาม เเงาธรรมสาร, 2550: 385)

² ระบบเหมาเมือง คือระบบที่รัฐเหมาเมืองแก่ผู้ว่าราชการเมืองในกิจการทุกอย่าง โดยระบบเหมาเมืองในหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกเกิดขึ้นตั้งแต่พ.ศ. 2397 ในต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2550: 357)

จากปัญหาด้านการเมืองการปกครองดังที่กล่าวไปข้างต้น ก่อเกิดเป็นความไม่พอใจต่อรัฐของประชาชนในภาคใต้ที่เกิดการตั้งสมรภูมิต่างๆ จนกลายเป็นทัศนคติที่ต่อต้านหรือไม่ไว้ใจเจ้าหน้าที่รัฐ โดยตั้งแต่ในอดีตก็ได้เกิดหลายเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการต่อต้านอำนาจรัฐของประชาชนในภาคใต้ เช่น การจลาจลที่เมืองภูเก็ตในปีพ.ศ. 2419 จากความไม่พอใจของกลุ่มคนจีนในการปกครองของพระยาวิชิตสงครามที่ตัดลิดนคติความโดยไม่ยุติธรรม, การหักภาษีเหมืองแร่และการขึ้นราคาค่าผูกปี หรือการเกิดเอาอย่างอั้งยี่เงินของกลุ่มโจรคนไทยในปีพ.ศ. 2428 ซึ่งรวมตัวเป็นกลุ่ม “เงี้ยวหัวควาย” (เรียกอั้งยี่) ออกปล้นสะดมทรัพย์สินและเก็บค่าธรรมนิยม ในเขตหัวเมืองต่างๆ เช่น หัวเมืองประทิว ไชยา ตะกั่วทุ่ง (สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544: 133) และ การเกิดชุมชนโจรบ้านคอนทรายขึ้น ซึ่งชุมชนโจรบ้านคอนทรายเป็นชุมชนโจรในท้องที่ตำบลคอนทราย อำเภอทะเลน้อย (อำเภอควนขนุนในปัจจุบัน) จังหวัดพัทลุง มีรุ่งคอนทรายเป็นหัวหน้า ดำหัวแพรเป็นรองหัวหน้า มีคนเกรและนักเลงหัวไม้จากท้องถิ่นใกล้เคียง จากหัวเมืองตรัง และเมืองนครศรีธรรมราชมาเข้าด้วยมาก โดยโจรกลุ่มนี้ได้ประกาศไม่ให้ชาวบ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รวมทั้งห้ามเสียเงินรัฐชุกการรวมไปถึงภาษีอื่นๆอีกด้วย (ล้อม เพ็งแก้ว, 2529: 987) อีกทั้งยังได้ทำทนายเจ้าหน้าที่โดยมีสัญลักษณ์ของกลุ่มโจรให้รู้ว่าเป็นพวกเดียวกันโดยการแบกพร้าวลิ้มงอและมีการให้สมญาเป็น “ขุน” เป็นเชิงล้อเลียนขุนที่เป็นบรรดาศักดิ์ของราชการ เช่น ขุนพนศพยอมมหาญ (คือดำบ้านพร้าว) ล้อเลียนขุนคณศพยอมวัน (กำนัน ตำบลป่าพยอม) เป็นต้น (สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544: 134)

นอกจากนี้ ยังได้ปรากฏเป็นสุภาษิต คำพังเพย หรือคำกล่าวมากมายในภาคใต้จากในอดีตถึงปัจจุบัน ที่ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนะของประชาชนในภาคใต้ที่มีต่อผู้ปกครอง เช่น

“ แยกเมืองไพร ไทยเมืองคอน จีนบ้านดอน ข้าหลวงบางกอก เป็นกลุ่มที่ไม่ควรไว้วางใจ ต้องระมัดระวัง” ซึ่ง แยกเมืองไพร คือ หัวเมืองไทรบุรี มั่นเป็นกบฏบ่อย ไทยเมืองคอนก็เหมือนกัน ทำท่าว่าดี แต่ลับหลังก็เล่ห์เหลี่ยม จีนบ้านดอน บ้านดอนคือสุราษฎร์ธานี มั่นเป็นแก๊งอั้งยี่ ข้าหลวงบางกอก ก็คือพวกผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากกรุงเทพฯ ไม่มีเชื้อสายคนท้องถิ่น พวกนี้มากคชี่ ใครทำอะไรขึ้นมาก็เอาของหรือเก็บในรูปแบบของภาษีสารพัด” (สมเจตนา มณีโมไนย³, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

คำพูดข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจหรือเชื่อใจระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยในสามประโยคแรกคือ “แยกเมืองไพร ไทยเมืองคอน จีนบ้านดอน” เป็นมุมมองที่เจ้าหน้าที่รัฐ

³ อ.สมเจตนา มณีโมไนย เป็นนักวิชาการอิสระที่ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของภาคใต้มาอย่างยาวนาน โดยมีผลงานทั้งหนังสือและบทความที่น่าสนใจเช่น “มาแต่ครั้ง ไม่นั่งกินรา”, “วัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้” เป็นต้น

มีต่อประชาชนในภาคใต้ ว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรไว้เนื้อเชื่อใจ เพราะมักมีความคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ เช่น การก่อกบฏ เจ้าหน้าที่รัฐจึงมักจะใช้วิธีการปกครองที่เข้มงวด และในประโยคสุดท้ายคือ “ข้าหลวงบางกอก” สะท้อนถึงมุมมองที่คนภาคใต้มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐในลักษณะที่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ เช่นกัน เพราะตัวแทนข้าราชการที่รัฐส่วนกลางมักจะเข้ามาปกครอง เพื่อหวังผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้มีความจริงใจในการคลายทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน

“เจอปวงซีเนที่ไหนต้องดีหัวมัน” เป็นคำพูดของคนเมืองครึ่งในสมัยหนึ่ง โดย “ซีเน” หมายถึงคนที่พูดภาษากลาง โดยเชื่อว่าน่าจะเพี้ยนมาจากภาษามลายูว่า “ซีแย” ที่แปลว่าสยาม เพราะคนพื้นเมืองไม่ชอบพวกสยามหรือคนจากภาคอื่น ที่มากดขี่ข่มเหงขูดรีด ซึ่งสร้างความเกลียดชังให้กับชาวบ้านในท้องถิ่น

(สมเจตนา มุณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ภายิตของจังหวัดพัทลุงที่ว่า “นายรักเหมือนเสือทอด หนีนายรอดเหมือนเสือหา” ซึ่ง จรูญ หนูทอง⁴ ได้อธิบายไว้ว่า

“นายรักเหมือนเสือทอด” หมายความว่า การอยู่ใกล้คนที่มีความอำนาจนั้นมันอันตราย มันจึงมีชุมชนหนีนายเหมือนคีรีวงศ์ “นาย” ในสมัยนั้นมันเอา รัดเอาเปรียบ ขูดรีดภาษี มันเก็บค่ารัชชูปการ ภาษีสี่บาท “หนีนายรอดเหมือนเสือหา” ก็คือแม้จะหนีไปได้ก็ไม่มีความสุข เหมือนเสื่อยังหาเราอยู่” (จรูญ หนูทอง, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2550)

ภายิต “ไม่รบนายไม่หายจน” ได้ถูกนำมาใช้ในสมัยของการต่อสู้กับรัฐของพลท. และภายิตนี้⁵ ได้ถูกแต่งขึ้นเป็นเพลงชื่อ “ไม่รบนายไม่หายจน”⁵ โดย แสง ธรรมดา ซึ่ง จรูญ หนูทอง ได้ อธิบายว่า

⁴ จรูญ หนูทอง เป็นนักวิชาการของสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับหนังตะลุงและวัฒนธรรมการเมืองของภาคใต้มายาวนาน โดยมีผลงานทางวิชาการที่น่าสนใจเช่น “หนังตะลุง: ฐานที่มั่นสุดท้ายทางวัฒนธรรมภาคใต้”, “วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวใต้”, “ท้องถิ่นภาคใต้: การเมืองภาคประชาชน” เป็นต้น

⁵ รายการละเอียดที่มาของเพลงและเนื้อเพลงได้ใน หนังสือบนเส้นทางบูรพาคัด: ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน

“ มาจากความไม่เป็นธรรม ที่ชาวบ้านมองว่า ที่เขาต้องลำบาก ที่เขาต้องยากจน ที่เขาต้องเสียเปรียบเพราะว่าถูกเอารัดเอาเปรียบ จากชนชั้นปกครองที่ชาวบ้านเรียกว่า “นาย” ”

(จรูญ หยูทอง, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2550)

จากประวัติศาสตร์ และภาคีต่างๆของภาคใต้ที่กล่าวไปข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของการเมืองการปกครองในภาคใต้ ที่เกิดปัญหาด้านการเมือง การปกครองที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ซึ่งประเด็นที่สำคัญคือ การเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองหรือ “นาย” ในภาษาดั้งเดิมกับผู้ได้ปกครองซึ่งก็คือประชาชนในท้องถิ่น และในอีกประเด็นคือการที่ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านมักจะใช้วิธีการต่อสู้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะชาวบ้านที่มักใช้วิธีการต่อสู้กับอำนาจรัฐมากกว่าการนั่งเฉยหรือทนยอมรับ อันแสดงให้เห็นถึงทัศนคติพื้นฐานของคนใต้ที่มีแนวคิดไม่ไว้ใจ, ปฏิเสธ และต่อต้านอำนาจรัฐ

สภาพทางสังคมภายในภาคใต้

สภาพทางสังคมภาคใต้นั้น พบว่า สังคมภาคใต้เป็นสังคมเกษตรกรรม การติดต่อกันภายในชุมชนมีความทึบกันดาร มีการเดินเท้าและเรือแจว มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเริ่มเป็นแหล่งให้การศึกษาสมัยใหม่ มีพระเป็นผู้สอนหนังสือควบคู่กับการสอนคุณธรรม มีหนังตะลุงและมโนราห์เป็นแหล่งให้ความบันเทิงคู่กับคุณธรรม โดยความสัมพันธ์ระหว่างหนังตะลุง มโนราห์ กับสังคมภาคใต้ มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ทั้งหนังตะลุงและมโนราห์ต่างมีบทบาทหลัก คือการให้ความบันเทิงแก่ผู้คนในสังคม รวมถึงการเป็นสื่อพื้นบ้าน และมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวบ้าน และด้วยความนิยมของหนังตะลุง มโนราห์ในภาคใต้ นายหนังตะลุงและมโนราห์ จึงถือเป็นหนึ่งในสิ่งของกลุ่มบุคคล ได้แก่ ภิกษุอาวุโส กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล และนายหนังตะลุง ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดความเชื่อ และทรงสนะในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนในภาคใต้ (พิทยา บุชรรัตน์, 2547: 111) รวมทั้งได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำของชุมชน ด้วยเหตุนี้ นายหนังตะลุง และ มโนราห์ จึงมักจะเข้าไปมีบทบาททางด้านการเมืองการปกครองอยู่เสมอ ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองผ่านการแสดง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ทั้งจากการแต่งตั้งจากทางรัฐบาล หรือได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

ด้านปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม พบว่า ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน มโนราห์ หนังตะลุง และชุมชนต่างพึ่งพากันและกัน ภายในชุมชนมีเพียงกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เป็นกลไกรัฐ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่คนส่วนใหญ่ไม่พึงประสงค์ โดยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้นำทางศาสนาที่มักจะผูกขาดในตระกูล โดยเป็นได้ทั้งการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองชุมชน มีบารมีเป็นที่นับถือ หรือการสร้างอิทธิพลเอาผลประโยชน์จากทรัพยากรในลักษณะโจรหรือขุมโจร ผู้คนส่วนใหญ่ก็ต้องอยู่ในภาวะจำยอม แต่

ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธอำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่ยอมจ่ายเงินสี่บาทหรือภาษี รัชชูปการ ด้วยการหลบหนีเข้าไปเป็นโจรในเขตป่าเขา (จรรยา หยุทอง, 2547: 22) หรือหนีไปเป็นโจรสลัดในทะเล ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศในทางภาคใต้ที่เอื้ออำนวย เพราะมีทั้งภูเขาที่เป็นป่าดิบชื้น และทะเลที่มีเกาะแก่งมากมายจึงง่ายต่อการหนีไปซ่อนตัว

นอกจากคนพื้นเมืองแล้ว ท้องถิ่นภาคใต้อย่างเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานของชาวจีนที่อพยพเข้ามาหลายระลอก โดยชาวจีนที่อพยพมาเหล่านี้ มักจะเข้ามาค้าขาย ทำประมง และขายแรงงาน แต่จะมีบรรดากลุ่มชาวจีนอพยพในภาคใต้บางส่วน เช่น กลุ่มหัวหน้าตันแซ่สำคัญๆ ในภาคใต้ ที่จะเข้าไปมีความสัมพันธ์กับขุนนางที่มีอิทธิพลในกรุงเทพฯ และได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้เป็นเจ้าเมือง เจ้าภาษีนายอัครและอื่นๆอีกมากมาย โดยรัฐใช้กลุ่มชาวจีนเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญของรัฐบาลกลาง ในการกระชับอำนาจเข้าสู่เมืองหลวง และเป็นกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกลไกของรัฐบาลกลาง โดยมรดกทางการเมืองในภาคใต้ที่รับมาจากชาวจีนที่มีความสำคัญและแทรกซึมอยู่ในสังคมชาวใต้โดยไม่รู้ตัว เช่น ระบบการทำธุรกิจแบบ “กงสี” และผูกพันกับการเมืองนอกระบบแบบ “สมาคมลับ” หรือ “อั้งยี่” (จรรยา หยุทอง, 2547: 20-21)

โลกทรรศน์ทางการเมืองการปกครองของประชาชนในภาคใต้

โลกทรรศน์ หรือก็คือ ภาพที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งต่างๆ อันเกิดจากความรู้ ประสบการณ์และวัฒนธรรมที่สืบทอดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม ที่ก่อเกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับภาวะแวดล้อม (จำเริญ แสงดวงแข, 2529: 3266) โดยโลกทรรศน์ของคนใต้ที่ปรากฏออกมาในค่านิยมพื้นฐาน คือ ความเป็นมา มูลเหตุ เบื้องหลัง หรือรากฐานความคิด (มโนคติ) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วมีผลกระตุ้นให้เลือกทำตาม ปฏิบัติตามความคิดเห็น โดยโลกทรรศน์ของคนใต้ที่เด่นชัดคือ นิยมความจริงใจ ตรงไปตรงมา นิยมยกย่องผู้อาวุโส ไม่นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย แต่นิยมความเป็นกันเอง ไม่ชอบอยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้อื่น ไม่นิยมทำงานรับจ้างเป็นคนที่ใช้ถือว่าเป็นการเสียเกียรติ รักและหวงแหนสิทธิเสรีภาพ เคารพในความเป็นมนุษย์ของกันและกัน นิยมความมีอิสระ มีอะไรเป็นของตนเอง ชอบความเป็นเจ้าของ นิยมความสนุกสนานรื่นเริงในหมู่เพื่อนฝูง รักญาติพี่น้อง รักพวกพ้องเสมือนเครือญาติ และนิยมความเป็นนักเลง ใจกว้าง ใจถึง (จรรยา หยุทอง, 2542: 36-38)

โลกทรรศน์ของคนใต้ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นฐานที่มาของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนใต้ ซึ่งเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรัฐและชาวบ้านในภาคใต้ผ่านโลกทรรศน์ของคนใต้ก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของรัฐและชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ว่ามีลักษณะที่ขัดแย้งกัน ดังเช่น การที่คนใต้นิยมความจริงใจ ความเป็นกันเอง แต่จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาปรากฏให้เห็นถึงความไม่จริงใจของเจ้าหน้าที่รัฐในการปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ ที่ต้องการเพียงผลประโยชน์ และไม่ได้มีการ

ทำนุบำรุงเมืองเพื่อประโยชน์ของชาวบ้าน อีกทั้งมักมีลักษณะเจ้าศเจ้าอย่าง ติดกับธรรมเนียมปฏิบัติ จึงไม่สามารถเข้ากับชาวบ้านในท้องถิ่นได้ เป็นต้น

วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่นภาคใต้โดยทั่วๆ พบว่า มีวิวัฒนาการทางการเมือง จากการถ่ายโอนอำนาจจากหัวเมืองต่างๆ ผู้ราชธานีโดยรัฐบาลกลาง โดยใช้กลไกอำนาจต่างๆ ที่หยิบยืมมาจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย ศรีลังกา จีน และชาติตะวันตก มาประยุกต์ผสมผสานกับวัฒนธรรมการเมืองของพื้นเมืองจนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนของท้องถิ่น โดยจากการศึกษาของ สารูป ฤทธิ์ชู ถึงวิวัฒนาการทางการเมืองท้องถิ่นภาคใต้ในบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่าช่วง พ.ศ.2439 จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมีกระบวนการสร้างชาติของส่วนกลางด้วยระบบราชการสมัยใหม่ ผสมผสานกับระบบอุปถัมภ์ศักดินา และการศึกษาแบบตะวันตก เข้ามาลดรอนสิทธิชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากร ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต้องหันมาพึ่งพากันเองด้วยการผูกเกลือ – ผูกคองตามแบบวัฒนธรรมพื้นบ้าน แต่กลไกรัฐที่มาจากต่างถิ่นมักมองว่าเกิดโจร ชุมชนโจรเพิ่มขึ้นมากมาย จนต้องตั้งกองปราบปรามเฉพาะกิจขึ้นมา (จรรยา หยูทอง, 2547: 19, 22)

การเกิดโจรในท้องถิ่นภาคใต้ มักเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับกลไกอำนาจรัฐ และรากเหง้าทางสังคมวัฒนธรรมการไม่ยอมคนหรือไม่ยอมรับการข่มเหงรังแกจากคนข้างนอก (จรรยา หยูทอง, 2542: 39) และสัมพันธ์กับวิธีคิดที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น คือ “ค่านิยมโจร” ที่มีปรากฏเป็นหลักฐานตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ดังที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวเมื่อคราวเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ใน “จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128” ว่า

“ เจ้าคุณรัชญาเดาว่า เมื่อแรกๆท่านมาเป็นเจ้าเมืองตรังนี้ เป็นธรรมเนียมผู้ชายไปขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อนสองข้อ คือ รำมโนราห์เป็นหรือไม่ก็ขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้งสองอย่าง ไม่ยอมยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาของผู้หญิงแฉไม่เห็นว่า จะเลี้ยงเมียได้อย่างไร” (ล้อม เพ็งแก้ว, 2529: 988)

ค่านิยมนี้มีนัยยะที่ซ่อนอยู่ คือ การ “ลักวัว” นั้นทำก็เพียงเพื่อสร้างค่านิยมความเป็น “ไอ้เสือ” ให้เป็นที่หวั่นเกรงเท่านั้น ส่วนเป้าหมายหลักที่แท้จริงของการรำโนราห์ก็คือ การได้ท่องเที่ยวไปตามหมู่บ้านต่างถิ่น รู้จักคนมาก ที่ไหนมีนักร้องหัวไม้หรือที่เรียกว่า “คนใหญ่คนยาว” ก็เป็น “เกลือ” กันไว้เพื่อได้ต่อยาวสาวยัดกัน การรำโนราห์และลักวัวจึงเป็นไปเพื่อสร้างบารมี ความ

⁶ สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน “การเมืองท้องถิ่นภาคใต้กลุ่มทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2439 – 2534. หน้า 1-16 ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ทะเลสาบสงขลาในกระแสความเปลี่ยนแปลง : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และกระบวนการพัฒนา.

เป็นคนใหญ่คนยาว เอาไว้เพื่อแผ่คุ้มครองญาติมิตรในหมู่บ้าน ซึ่งในการเลือกตั้งผู้นำชุมชนก็มักนิยมคนมีประวัติในทางโจรมาก่อน (จรรยา หยูทอง, 2542: 40) ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีความสามารถและมีอำนาจบารมีพอที่จะปกป้องทรัพย์สินของชาวบ้านได้ ซึ่งค่านิยม “การลักวัว” ของประชาชนในภาคใต้นี้ กลายเป็นวัฒนธรรมที่ป่าเถื่อน หรือ การทำทายกกฎหมายในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกส่งมาจากส่วนกลาง ทั้งที่จริงแล้วในมุมมองของชาวบ้าน ค่านิยมนี้มีประโยชน์ที่ซ่อนอยู่คือ เป็นค่านิยมที่สอนให้รู้จักการพึ่งตนเอง คุ้มครองทรัพย์สินของตนเอง และการรวมกลุ่มช่วยเหลือ เพื่อปกป้องคุ้มครองซึ่งกันและกันภายในชุมชนโดยไม่หวังพึ่งอำนาจรัฐ อีกทั้งยังเป็นการสานความสัมพันธ์ในระหว่างประชาชนในหมู่บ้านต่างๆ ที่มักจะสานสัมพันธ์หรือผูกเกลือกกัน ในภายหลัง เพื่อการช่วยเหลือในการคุ้มครองทรัพย์สินซึ่งกันและกันเช่นที่ สมเจตนา มณีโมไนย เล่าว่า

“ที่ลักวัวมา บางครั้งก็มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการไถนา แต่บางครั้งก็จะมี การเรียก “ค่าไถวัว” จากเจ้าของวัว โดยส่วนใหญ่ก็จะให้ ผู้อาวุโส หรือ คนที่ทั้งฝ่ายคนที่ลักวัวและเจ้าของวัวให้การเคารพนับถือเป็นผู้เจรจา ไถล่ เกลี้ยให้กันเองในการจ่ายค่าไถวัว ถ้าตกลงกันได้ก็จะดีกัน เป็นเกลือกกัน สัญญากันว่าจะไม่ไปลักวัวอีก แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ เจ้าของของวัวก็จะมีการเอาคืน เช่น อาจมาลักวัวต่อ เป็นลักษณะที่ใครที่มัน ซึ่งชาวบ้านก็จะรู้ ธรรมเนียมนี้กันดี มักไม่มีการถือโทษโกรธกัน”

(สมเจตนา มณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

จากการศึกษาถึงสภาพสังคม การเมืองการปกครอง และโลกทัศน์ของประชาชนในภาคใต้ พบว่า บริบทของสังคมภาคใต้มีลักษณะของความขัดแย้งในทางการเมืองการปกครองมาโดยตลอด ซึ่งที่มาของความขัดแย้งเกิดจากประโยชน์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติของภาคใต้ ที่ทำให้ผู้ที่เข้ามาปกครองในภาคใต้ส่วนใหญ่ มักจะเข้ามาเพื่อหวังผลประโยชน์มากกว่าความจริงใจและจริงจังในการปกครองเมืองให้เจริญขึ้น และจากการหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนของเจ้าหน้าที่ปกครอง ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในภาคใต้ ไม่ดีขึ้น ยังมีชีวิตที่ลำบากยากจนและยังต้องทนรับกับการขูดรีดจากผู้ปกครองมานานนับศตวรรษ และด้วยลักษณะอุปนิสัยของคนใต้ที่ตรงไปตรงมา ไม่ยอมให้ใครสั่งหรือกดขี่ข่มเหงได้ง่ายๆ และมักเลือกใช้วิธีการต่อสู้มากกว่าทนนิ่งเฉย ทำให้กลุ่มผู้ปกครองมองว่า ประชาชนในภาคใต้เป็น คนดีร้าย คนหัวแข็ง ปกครองยาก และมีลักษณะที่เป็น กบฏ หรือเป็นอันตรายต่อการปกครอง จึงมักใช้วิธีการรุนแรงในการปกครองอยู่เสมอ ซึ่งยิ่งสร้างให้เกิดความโกรธแค้นแก่ประชาชนในภาคใต้ และมักปรากฏเป็นเหตุการณ์ความไม่สงบภายใน การก่อจลาจล หรือการตั้งกลุ่มโจรในภาคใต้ เพื่อต่อต้านและท้าทายอำนาจรัฐเรื่อยมา และจาก ธรรมเนียมปฏิบัติ ค่านิยม และคำสอนต่างในภาคใต้ ที่มีลักษณะที่สร้างให้เกิดการช่วยเหลือคุ้มครองซึ่ง

กันและกันเองและการทำทนายอำนาจรัฐ เช่น “ค่านิยมโจร” หรือการสอนลูกหลานไม่ให้ไว้ใจ หรือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยเหตุนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนในภาคใต้ จึงเป็นลักษณะของความไม่ไว้เนื้อเชื่อใจหรือการโกรธเกลียดกันมาโดยตลอด ดังคำกล่าวที่ว่า “คนใต้เกลียดนาย” ซึ่งเป็นลักษณะของทัศนคติที่ฝังรากลึกอยู่ในความรู้สึกของประชาชนในภาคใต้มาทุกยุคทุกสมัย

บริบทของสังคมภาคใต้ และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยก่อนปีพ.ศ.2490

การศึกษาถึงบริบทของสังคมภาคใต้ และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย เป็นการศึกษาด้านบุคลิกภาพของหนังหมูน้อย ทั้งลักษณะนิสัย ทัศนคติ ความคิดความสนใจทางการเมือง และการแสดงออกของหนังหมูน้อย ภายใต้สภาพสังคมที่หนังหมูน้อยอาศัยอยู่ ในช่วงเวลาก่อนการเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

หนังหมูน้อย มีชื่อจริงว่า นายหมูน อ่อนน้อม เกิดเมื่อปีพ.ศ.2459 เป็นชาวจังหวัดตรัง ครอบครัวมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำนา หนังหมูน้อยศึกษาจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก็ได้ออกไปรวมกลุ่มกับเพื่อนเป็นโจร ซึ่งนายประสิทธิ์ หลักเพชร ได้เล่าถึงการเป็นโจรของหนังหมูน้อยว่า

“บ่าวหมูนเรื่องลักวัวลักควายชาวบ้านแกไม่ ส่วนใหญ่แกไปเอาของคน
ที่รวยๆ เขาเข้าค่ายกัน”

(ประสิทธิ์ หลักเพชร, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2550)

การรวมกลุ่มเป็นโจรของหนังหมูน้อยกับเพื่อน เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ได้ต่างจากวัยรุ่นในสมัยนั้น ที่มีกรรวมกลุ่มเป็นโจรอยู่มากมายในสังคมภาคใต้ โดยมีสาเหตุของการเป็นโจรที่หลากหลาย กลุ่มโจรบางกลุ่มเป็นโจรเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ, เป็นโจรเพื่อผดุงความถูกต้องความเท่าเทียมกันในสังคม, เป็นโจรเพราะความยากจน, เป็นโจรเพราะมีนิสัยโจร หรือเพื่อความสนุกตามประสาวัยรุ่น ในส่วนของหนังหมูน้อยนั้นไม่ทราบแน่ชัดได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อสาเหตุใด แต่จากการศึกษาประวัติ พบว่าชีวิตของหนังหมูน้อยช่วงวัยเด็กจนโตต้องทนกับการกดขี่ข่มเหงหรือเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐและนายทุนในชุมชนมาโดยตลอด ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมในภาคใต้ แต่ก็น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หนังหมูน้อยไปเป็นโจร โดยนายละมุน ได้เล่าว่า

⁷ “บ่าว” เป็นคำเรียกน่าน้ำชื่อพี่ชาย ถ้าเป็นผู้หญิงจะเรียกว่า “สาว”

“เรื่องเอารัดเอาเปรียบ ใช้น้ำมันประจำ ขายข้าวก็ต้องไปขายกำนัน กำนัน บ้านเรามันโกง แก่ชื่อกำนันศรีเมฆ ไปกรุงเทพ แก่โกงตามภาษา ที่เขายก ย่องให้เป็นกำนันเพราะแกรวย... แล้วเรื่องนายสมัยนั้นใครๆก็รู้ เหมือน จำภาส มันชั่ว แก่เล่นไฟตรงกันข้ามกับพ่อผม พอแพ้จับ ถึงได้เกลียด ใหญ่ ผมว่าราว 10 หน ที่พ่อผมโดนจับ ต้องเสียให้เขา ปรับทีละ 60 บาท สมัยนั้น แต่มันแพง ก็ซัก 6,000 บาทสมัยนี้ ม่ายเบี้ยก็ต้องเริ่มลักเขา” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ด้านนางรัชนี พุทธสวัสดิ์ ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนเดียวกับหนังหมุ่นนุ้ย ก็ได้เล่าถึง พฤติกรรมของตำรวจในลักษณะเดียวกันว่า

“จำภาส มากินข้าวทุกวัน เบี้ยเอาทุกงวด แต่ว่าพอถึงงวดเบอร์¹⁰ มาเอาเบี้ย ก่อนเพื่อน ” (รัชนี พุทธสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนที่หนังหมุ่นนุ้ยอาศัยอยู่นั้น โดยปกติก็โดนโจรใน เครื่องแบบ ซึ่งก็คือ ตำรวจปล้นอยู่แล้ว เพราะโดนขูดรีดเงินโดยตลอด ทำให้ชาวบ้านบางคนที่ยัง ไม่ได้ก็มักจะใช้วิธีหนีหรือไม่ก็กลายเป็นโจรเสียเอง

ทางด้านลักษณะนิสัยของหนังหมุ่นนุ้ย จากคำบอกเล่าของบุคคลใกล้ชิดหนังหมุ่นนุ้ย โดย นายละมุน อ่อนน้อม ลูกชายคนโตของหนังหมุ่นนุ้ย ได้เล่าถึงหนังหมุ่นนุ้ยว่า

“พ่อผมแก่เป็นคนไม่ยอม แต่แก่ไม่แหลง¹¹ แก่ยิ้ม เพื่อนด่าๆ แก่ยิ้ม จน เพื่อนได้ยกมือไหว้ แก่ด่าแต่เวลาเล่นหนัง” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

นายเกลือม มานู ซึ่งเป็นทั้งหลานชาย และเป็นลูกคู่เล่น “โหม่ง” ให้กับคณะหนังตะลุงของ หนังหมุ่นนุ้ยมากกว่า 20 ปี ได้เล่าถึงหนังหมุ่นนุ้ยว่า

⁸ “นาย” หมายถึง ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ

⁹ “ม่ายเบี้ย” หมายถึง ไม่มีเงิน โดยคำว่า “เบี้ย” มาจากตัวหอยเบี้ยที่ใช้แทนเงินกันในสมัยโบราณ

¹⁰ “เบอร์” หมายถึง หวยใต้ดิน

¹¹ “แหลง” หมายถึง พูด

“ นิสัยเกตุ สอนคน สร้างสังคม ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ไหฺร¹²ทุกสิ่งทุกอย่างแกทั้งเพ ใครยากๆ จนๆ จะซ่อมแซมบ้าน ก็ช่วยซื้อให้ แล้วแกไม่โกง กับลูกคู่แกให้ บางทีบ้านเพื่อนแก แกไปจับหนัง¹³ แต่ว่าแกไม่เอาเบี่ย กับลูกคู่แกลงบัญชีให้ แกว่าชื่อเสียงอยู่ที่แก ลูกคู่ไม่ใช่ชื่อเสียงไหร แกต้องให้ค่าตัว แล้วแกขนาดว่าเป็นหนังดั่งนะ เหมือนหนังจูเลียม หนังประทีน โป้¹⁴เขาเช่าโรงแรมนอน ให้ลูกคู่นอนโรง แต่แกไม่นอน แกต้องนอนกับลูกคู่ ตามใจให้เขาพาไปนอนที่ใดๆที่ไหรน แกก็ไม่ไป”
(เกตุ มานู, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2550)

นายทวี ย้อยแก้ว หรือ นางทวี พรเทพ นายหนังชื่อดังของจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นผู้ที่ติดตามดูการแสดงของหนังหมูน้อยอยู่เสมอ และได้ศึกษาแนวคิดและแนวทางการแสดงกับหนังหมูน้อย ได้เล่าถึงหนังหมูน้อยว่า

“หนังหมูน นิสัยแก หนึ่งเกลียดความไม่เสมอภาคในสังคม รักความเป็นธรรม แล้วแกไม่รักสังคมชนชั้น แกไม่กลัวโจรบ้านนอก แกไม่กลัวโจรปล้น แต่แกกลัวโจรในเครื่องแบบ แกว่าภัยจากโจรผู้ร้ายน้อย บ้านเมืองได้ฉิบหายเพราะโจรในเครื่องแบบ”
(ทวี ย้อยแก้ว, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2550)

นายณรงค์ จันทร์พุ่ม หรือ นางณรงค์ ตะลุงบัณฑิต นายหนังชื่อดังของจังหวัดตรัง เป็นนายหนังอีกท่านหนึ่งที่มีความสนิทสนมกับหนังหมูน้อย ได้เล่าถึงหนังหมูน้อยว่า

“นำหมูนแกเป็นคนรักความเป็นธรรมในชีวิตนำหมูนแกไม่เคยเบียดเบียนใคร แล้วแกเป็นคนนำเสนอตรง เอาข้อเท็จจริงมาเลยไม่ต้องปรุงแต่ง”
(ณรงค์ จันทร์พุ่ม, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2549)

ดังนั้น จึงประมวลบุคลิกภาพและทัศนคติของหนังหมูน้อยได้ว่า หนังหมูน้อยเป็นคนใจดี มีความเป็นกันเอง และปฏิบัติกับทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่ถือตัว ไม่ทำร้ายใครก่อน แต่ก็ไม่เกรงกลัว

¹² “ไหฺร” หมายถึง อะไร

¹³ “จับหนัง” หมายถึง การแสดงหนังตะลุง

¹⁴ “โป้” หมายถึง หมู่ หรือ พวก

ใครเช่นกัน เป็นคนที่พูดตรงไปตรงมา กล่าวได้กล้าเสีย มีความซื่อสัตย์ ชอบช่วยเหลือและมีน้ำใจกับเพื่อนฝูงและคนรอบข้าง เกือบการเอาเปรียบหรือการกดขี่ข่มเหงคนที่อ่อนแอกว่า รักและยึดถือความยุติธรรม ไม่เชื่อถือและไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งลักษณะทัศนคติและบุคลิกภาพของหน้งหมุนนุ้ย มีลักษณะที่ไม่ต่างจากลักษณะโดยทั่วไปของประชาชนในภาคใต้

ด้านความคิดและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของหน้งหมุนนุ้ย เมื่อพิจารณาจากบริบทของสังคมในช่วงเวลาที่หน้งหมุนนุ้ยเกิดและเติบโตขึ้นนั้น พบว่า สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองภายในประเทศมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่วงของการต่อสู้ทางด้านความคิดทางการเมือง ในด้านของแนวทางในการปกครองประเทศ โดย

สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองภายในประเทศ ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีกระแสของการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยที่เชื้อพระวงศ์ระดับสูงและขุนนางจำนวน 11 ท่านได้ร่วมกันเสนอ “คำกราบบังคับทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103” และในสมัยของรัชกาลที่ 6 จากกรณีกบฏ ร.ศ. 130 แต่ด้วยการเห็นถึง “ความไม่พร้อม” ในสังคมไทยของบรรดาผู้ปกครองคือ กษัตริย์ และกลุ่มข้าราชการระดับสูง ทำให้แนวคิดด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังไม่ได้ได้รับความเห็นชอบและการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จนในเวลาต่อมากระแสของอุดมการณ์ประชาธิปไตย ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบอบการเมืองการปกครองในประเทศต่างๆ เช่น การปฏิวัติของดร.ซุนยัตเซ็น ในปีพ.ศ. 2454, การปฏิวัติรัสเซียในปีพ.ศ. 2460 , การสิ้นสุดของการปกครองระบบพระเจ้าไกเซอร์ในเยอรมนี และการสิ้นสุดของระบบจักรพรรดิออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งจากบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศเช่นนี้ ทำให้ผู้นำใหม่ได้รับอิทธิพลของการที่จะเปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาใช้ระบอบรัฐธรรมนูญ และประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบการปกครองเดียวที่ได้รับการยอมรับนับถือในบรรดาประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นยุโรป สหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่น ความสำเร็จของประเทศเหล่านั้นทำให้คนจำนวนมากมีความเห็นว่าประชาธิปไตยคือคำตอบ โดยเป็นคำตอบและทางแก้ปัญหาทั้งหมดของประเทศอื่นๆ ไปด้วย จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 7 จากการเติบโตขึ้นของผู้นำใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนไทยที่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาในประเทศยุโรป และได้เริ่มทยอยกลับมารับราชการ ดังเช่น หลวงพิบูลสงครามและหลวงประดิษฐมนูธรรม ที่กลับมาพร้อมด้วยแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากขึ้น ทั้งประสานได้กับ “นักเรียนใน” ที่ต่างอยู่ในวงราชการและมีความเห็นในทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชาตินิยม ประชาธิปไตย และความไม่พอใจต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549: 79, 86)

กลุ่มผู้นำใหม่เหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 โดยในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศในครั้งนี้ ถือเป็นการยึด

อำนาจการปกครองจากสถาบันกษัตริย์มาสู่ประชาชน ดังเห็นได้จากข้อความใน “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475” ในมาตราที่ 1 ที่ระบุว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย” และในมาตราที่ 2 ได้กำหนดให้ กษัตริย์ สถาปนาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการราษฎร และศาล เป็นผู้ที่ใช้อำนาจดังกล่าวแทนราษฎร (สมบัติ จำปาเงิน, 2520: 3)

ด้านความรู้ของชาวบ้านในภาคใต้ ต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปีพ.ศ. 2475 พบว่าชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ไม่ได้มีการทราบถึงสิทธิ หรืออำนาจของตนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเป็นเพียงแค่ทราบว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงสถานะของพระมหากษัตริย์ ดังที่นายพร้อม ทองพิทักษ์ ได้บันทึกไว้ว่า

“ ชาวโพรงจระเข้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ว่า เปลี่ยนจากการที่พระเจ้าแผ่นดินอยู่เหนือกฎหมาย มาอยู่ใต้กฎหมาย” (ภัทรภัก, ม.ป.ป.: 2)

ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่นเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 ภายหลังการปราบกบฏบวรเดช ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม ที่ให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทำการเลือกผู้แทนของตำบลให้เป็นตัวแทนไปทำการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อีกทอดหนึ่ง โดยจากบันทึกของครูพร้อม ทองพิทักษ์ ได้เล่าถึงบรรยากาศในการเลือกตั้งครั้งแรกที่จังหวัดตรังว่า

“ เมื่อไปถึงเมืองจึงรู้ว่าผู้มีสมัครลงเลือกตั้งหลายคน แต่คนที่ได้รับความนิยมค่อนข้างสูงมีอยู่ 2 คน คือ ครูจ้ง จริงจิตร สอนอยู่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด “วิเชียรมาตุ” กับอีกคนคือ นายเชื่อน สวัสดิปาณี เป็นทนายความที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของจังหวัดตรังในเวลานั้น เช้าวันเลือกตั้งบรรยากาศในร้านกาแฟ “โกขุน” คึกคักเป็นพิเศษ ส่วนมากไม่คุยกันเรื่องศัพท์เฉพาะแต่จะพูดกันเรื่องการเมือง โดยเฉพาะพูดกันว่า จะเลือกใครดี ใครเหมาะสมที่จะเป็นผู้แทนของจังหวัดตรัง ” (ภัทรภัก, ม.ป.ป.: 3)

ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่า ครูจ้ง จริงจิตร เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของจังหวัดตรัง ส่วนนาย เชื่อน สวัสดิปาณี ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 สมัยติดต่อกัน คือการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2480 และครั้งที่ 3 ในปีพ.ศ. 2481 (เทศบาลนครตรัง ,2549: 86)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองช่วงปีพ.ศ. 2475 - 2490 แม้จะมีความพยายามในการนำแนวคิดแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศ แต่ก็ต้องประสบกับความไม่มีเสถียรภาพจากสถานการณ์ของความขัดแย้งทางการเมือง โดยมีการกบฏและรัฐประหารหลายครั้งที่สำคัญได้แก่ การรัฐประหารเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 เพื่อล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งเกิดจากปัญหาความแตกแยกภายในคณะราษฎร, การเกิดกบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11 - 27 ตุลาคม 2476 ซึ่งเกิดขึ้นจากความขัดแย้งของกลุ่มนิยมเจ้าต่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่ โดยผลจากการก่อกบฏครั้งนี้ทำให้ต้องเกิดการฆ่ากันในหมู่คนไทยด้วยกันเอง และการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 ในสมัยของรัฐบาลพลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ โดยมีพลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้นำในการรัฐประหาร ด้วยสาเหตุความไม่พอใจในการทำงานของรัฐบาลในขณะนั้น (สมบัติ จำปาเงิน, 2502: 531-533) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาทางการเมืองจากการใช้อำนาจของผู้นำที่มีลักษณะเป็นเผด็จการ และความพยายามในการสร้างแนวอุดมการณ์ชาตินิยม ในสมัยรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม ที่สร้างให้เกิดความขัดแย้งและความเดือดร้อนขึ้นในสังคม

สภาพทางการเมืองการปกครองของประเทศที่เกิดปัญหาจากการแย่งชิงอำนาจของผู้ปกครองทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อน เพราะรัฐบาลไม่ได้มีการจัดการแก้ปัญหาความยากจนให้กับประชาชน เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชน และปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้า ในท้องถิ่นต่างๆ เกิดความไม่พอใจต่อการปกครองของรัฐ และต้องการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น ทำให้ในเวลาต่อมากลุ่มปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าเหล่านี้ ตัดสินใจเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ด้านสภาพสังคมในจังหวัดตรัง ประชาชนในจังหวัดตรังมีความตื่นตัวและสนใจทางการเมืองมาตั้งแต่ต้น ที่เห็นได้ชัดก็เช่น เหตุการณ์ในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งแรก ที่ประชาชนต่างให้ความสนใจในการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ความตื่นตัวหรือความสนใจทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดตรัง ส่วนหนึ่งน่าจะมีส่วนมาจากการที่เมืองตรังเป็นเมืองท่าค้าขาย จึงมีบรรดาพ่อค้า โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนมาติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้า และข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองกันเป็นประจำ ตามแหล่งชุมชนต่างๆ เช่น ตามร้านกาแฟ จึงกลายเป็นแหล่งรวมของข้อมูลข่าวสาร และแหล่งรวมของบรรดาพวกปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้า ในการพูดคุยถกเถียงในประเด็นข่าวสารบ้านเมืองกันเป็นประจำ และจากสภาพปัญหาทางการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่เกิดการแย่งชิงอำนาจ การคอร์รัปชันในกลุ่มนักการเมือง ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนยังต้องลำบากและต้องทนจากการขูดรีดของเจ้าหน้าที่รัฐเช่นเดิม ก็เป็นสาเหตุให้ปัญญาชน โดยเฉพาะกลุ่มครู และชาวบ้านบางส่วน เกิดความไม่พอใจต่อรัฐบาลและสังคมในรูปแบบเดิม และต้องการหาหนทางในการจัดการกับปัญหาของสังคมด้วยวิธีการต่างๆ ดังเช่น ในบันทึกของนายพร้อม ทองพิทักษ์ ที่ได้กล่าวถึง สภาพของสังคมในจังหวัดตรังในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกิดปัญหา

การขาดแคลนข้าว¹⁵ อย่างรุนแรง ในจังหวัดศรีสะเกษ แต่ได้เกิดการคอร์ปชั่นข้าวที่รัฐบาลส่งมาช่วยเหลือ โดยนักการเมืองและกลุ่มนายทุนภายในจังหวัด ทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อนเป็นอย่างมาก นายพร้อม ทองพิทักษ์ได้คิดร่วมมือกับนายประภาส คงสมัย ในการชักชวนกลุ่มเพื่อน เพื่อร่วมมือกัน ปล้นข้าวสารจากกลุ่มนายทุน นำมาแจกจ่ายประชาชน แต่เนื่องจากมีผู้ร่วมมือด้วยเพียงไม่กี่คน ทำให้แผนการนี้ต้องล้มเลิกไป เป็นต้น (ภัทรภัก, ม.ป.ป.: 22-23)

ความสนใจทางการเมืองของหนังหมูน้อยพบว่า หนังหมูน้อยก็เป็นผู้หนึ่งที่มีความสนใจทางการเมืองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อันเห็นได้จากการคบหากับบรรดากลุ่มปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้า ในจังหวัด เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกันเสมอๆ ดังที่นายละมุน ได้เล่าว่า

“ โป้เพื่อนๆ แยก ชอบมาแหงกันที่บ้าน โป้นายมงคล ณ นคร, นายประภาส คงสมัย, นายก่อเกียรติ ษ์ภูเสนนี่ถือเป็นอาจารย์แก็ เพราะเป็นคนให้ความรู้ทางการเมือง ผู้แทนสมัยนั้นสนิทกับพ่อผมเพ มีแต่นายเลียบ นิลระตะ ที่พ่อผมเกลียด เพราะแก็มีความคิดเป็นนายทุน”

(ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

นอกจากนี้ ด้วยนิสัยของหนังหมูน้อยที่รักการอ่าน หนังหมูน้อยจึงมักติดตามข่าวสารบ้านเมืองผ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือ และ การศึกษาแนวทางการเมืองของพรรคประชาธิปไตยเป็นประจำ เนื่องจากความนิยมส่วนตัว โดยนายละมุน เล่าว่า

“ พอเกิดประชาธิปไตยแก็ก็เริ่มเห็นด้วยแล้ว เพราะแก็ชอบฝ่ายค้าน”

(ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

การที่หนังหมูน้อย มีอาชีพเป็นนายหน้าจะดูๆ ทำให้หนังหมูน้อยต้องประสบพบเจอกับปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของชาวบ้าน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้ หนังหมูน้อยมีความสนใจและความคิดเห็นทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยความสามารถในทางด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านของหนังหมูน้อยนั้นมีมาตั้งแต่เด็ก จากลักษณะของชุมชนที่เป็นสังคมปิด ความบันเทิงของชาวบ้าน

¹⁵ ปัญหาการขาดแคลนข้าวในภาคใต้มีมากกว่าภาคอื่นๆ เนื่องจากในภาคใต้มีพื้นที่ผลิตข้าวจำกัดโดยมีเพียง 3 จังหวัดได้แก่

นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุงที่สามารถผลิตข้าวเพียงพอป้อนจังหวัดอื่นๆ และปัญหาการกว้านซื้อข้าวของกองทัพญี่ปุ่น เพื่อใช้เป็นเสบียงแก่ทั้งทหารญี่ปุ่นที่ประจำการอยู่ในประเทศไทย ในมลายู และกรรมกรมลายูและจีนเพื่อสร้างทางรถไฟ ทางรัฐบาลจึงได้จัดส่งข้าวเพื่อจำหน่ายแก่ราษฎรในภาคใต้ เพื่อบรรเทาปัญหาความขาดแคลน โดยได้กำหนดให้กระทรวงพาณิชย์มีหน้าที่จัดส่งข้าวให้กรมรถไฟ เพื่อบรรทุกข้าวไปส่งสถานีปลายทาง และให้กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รับข้าวจากปลายทางไปจัดจำหน่ายในจังหวัดต่างๆ (พงศพิศเกียรติสินกุล, 2549: 86-91)

จึงมีจำกัดอยู่เพียงการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งการละเล่นพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมมาช้านานคือ การแสดงประเภทหนังตะลุง มโนราห์ ลิเกป่า หนังหุ่นนึ่งจึงได้รับอิทธิพลจากการละเล่นพื้นบ้านเหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก โดยเฉพาะการร้องกลอนสดหรือกลอนกลอนและการรำ ที่ชาวบ้านมักจะนิยมร้องกันตามงานต่างๆ เช่นงานวัด งานประเพณี และความสามารถในทางการแสดงหนังตะลุง มีการพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ในคุก เนื่องจากถูกดำเนินคดีจากข้อหาปล้นทรัพย์ โดยได้รับการถ่ายทอดจากนักโทษในคุกที่เป็นนายหนังตะลุงเก่า และประสบการณ์จากการแสดงร่วมกับคณะลิเกป่าและคณะมโนราห์ของโนราเดิม ซึ่งเป็นคณะมโนราห์ชื่อดังในยุคนั้น ก่อนที่จะออกมาตั้งคณะหนังตะลุงของตนเอง เมื่อปีพ.ศ. 2481 โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระราชสาสนโสภณ หรือ พ่อท่านฉ้วน เจ้าคณะจังหวัดตรัง

การแสดงหนังตะลุงในช่วงแรกของหนังหุ่นนึ่ง มีเนื้อหาการแสดงในแนวธรรมะ ซึ่งเป็นธรรมเนียมนิยมของหนังตะลุงในสมัยนั้น โดย สมเจตนา มุณีโมไนย ได้อธิบายถึง การแสดงหนังตะลุงในแนวธรรมะ หรือที่ชาวบ้านเรียก“หนังธรรมะ”ไว้ว่า

“แต่ก่อนหนังก็เล่นประโลมโลกธรรมดา สอดแทรกธรรมะทางศาสนานี้แหละ แล้วใช้นิยายจักรวาลหรือนิยายประวัติศาสตร์ของภาคใต้ เหมือนหนังแถวสงขลามักใช้เป็นธรรมะล้วนๆ เป็นหนังสอนคน จะยกวัดมาไว้บนโรงเลย เช่น หนังกั้น ทองหล่อ ที่พอมาระยะหลังจะเล่นแนวธรรมะตลอดหรือเรื่องทุกอย่างเป็นธรรมะไปเลย เอาเรื่องจากชาดก หรือเอาเรื่องจากกรรมบท มาปรับเปลี่ยนให้มีบทรักโศกประโลมโลก แต่แก่นสารเป็นเนื้อหาธรรมะ”

(สมเจตนา มุณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

นอกจากการสอดแทรกเนื้อหาทางคติธรรมแล้ว การแสดงหนังตะลุงก็จะมี การสอดแทรกการวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมืองรอบตัว ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของการแสดงพื้นบ้านประเภทนี้ และเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อหนังหุ่นนึ่งในการสอดแทรกแนวคิดทางการเมืองของตน โดยเมื่อพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างของหนังตะลุงพบว่าหนังตะลุง มีลักษณะที่เอื้อต่อการแสดงบทบาทและสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองต่อสังคมจากหลายลักษณะ ได้แก่

ลักษณะของวรรณกรรมหนังตะลุงที่จะต้องมีการเมืองการปกครองอยู่ด้วยเสมอ เพราะขนบนิยมการแสดงหนังตะลุงนั้นจะต้องมีเจ้าเมือง นางเมือง ซึ่งเป็นผู้วางนโยบายในการปกครองบ้านเมือง ดูแลทุกข์สุขของราษฎร โดยในวรรณกรรมหนังตะลุงได้ทำการจำลองโครงสร้างของสังคมไทย ซึ่งจำลองบุคคลทุกระดับของสังคมไทยตั้งแต่พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี พระราช

โอรส พระราชธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ ชุนนาง พ่อค้า และชาวบ้านธรรมดา เจรจาสะท้อนภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในขณะนั้น (พิทยา บุขรรัตน์, 2542ก: 49; อุทัย เอกสะพัง, 2549: 5)

รูปแบบการแสดงหนังตะลุงที่มีความเป็นอิสระและมีความหลากหลายในการแสดง นายหนังจึงมีเสรีภาพที่จะสอดแทรก แนวคิดและทฤษฎีของตนเองลงไปในการแสดงหนังตะลุง และสามารถปรับเปลี่ยนเรื่องราวให้เป็นไปตามเหตุการณ์บ้านเมืองและความเป็นไปในท้องถิ่นของคน การเสนอทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง มีตั้งแต่แสดงความรักชาติรักแผ่นดินแทรกกระบบการเมืองลงไปในเรื่องที่แสดง เสนอบทบาทสิทธิหน้าที่ของคนในตำแหน่งต่างๆ ความไม่เป็นธรรมหรือการเอารัดเอาเปรียบในสังคม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การวิจารณ์สังคมทางการเมือง เสนอภาพการเมืองการปกครองที่มีปัญหาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น(พิทยา บุขรรัตน์, 2542ข: 59 -60)

ลักษณะการเปิดการแสดงหนังตะลุงที่คณะหนังจะเดินทางเร่ไปยังที่ต่างๆที่เรียกว่า “เดินโรง” พบเห็นอะไรก็มักจะนำมาบรรจุกสอดแทรกไว้ในเรื่องที่แสดง เป็นการให้ข่าวสารความรู้ ความเคลื่อนไหวของสังคม เป็นสติปัญญาให้แก่ชาวบ้าน (อุดม หนูทอง, 2529ค: 3940) และเป็นปากเสียงของชาวบ้านในเรื่องต่างๆ โดยทฤษฎีทางการเมืองการปกครองในวรรณกรรมและการแสดงหนังตะลุงปรากฏทั้งในบทร้องกลอน บทบรรยาย และบทสนทนาของตัวละครทุกตัว

แนวการแสดงหนังตะลุงของหนังหมูน้อยเริ่มมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับ “การเมือง” มากขึ้นเรื่อยๆ อันเกิดจากลักษณะนิสัยส่วนตัวของหนังหมูน้อยที่มีความตื่นตัวและสนใจการเมือง ประกอบกับการเป็นนายหนังตะลุง ที่ต้องเดินทางไปเปิดการแสดงตามท้องถิ่นต่างๆ อยู่เสมอ ทำให้พบเจอกับเหตุการณ์ความไม่เป็นธรรมในสังคมอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งหนังหมูน้อยจะนำเอาประสบการณ์เหล่านี้ มาผูกเป็นเรื่องราวจินตนิยายของวรรณกรรมหนังตะลุง และในขณะที่แสดงก็จะพูดวิจารณ์เรื่องราวในวรรณกรรมเหล่านี้ไปตามทฤษฎีของตนเอง ซึ่งการแสดงของหนังหมูน้อยในรูปแบบเช่นนี้ ได้รับการตอบรับและยอมรับจากผู้ชมเป็นอย่างมาก จนผู้ชมหนังตะลุงตั้งฉายาให้ว่า “หมูนการเมือง” แต่แม้หนังหมูน้อยจะได้รับฉายาว่า “หมูนการเมือง” แต่โดยแท้จริงแล้วเนื้อหาในการแสดงหนังตะลุงของหนังหมูน้อยยังมีเนื้อหาที่ครบถ้วน ในเรื่องคติธรรมในการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ดังเช่นกลอนที่สั่งสอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ที่ว่า

เด็กวันนี้แล้วเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า

ควรศึกษากันเอาไว้หวังจะได้พาดน

เด็กรุ่นหลังเป็นกำลังภาคหน้าของประเทศ

ยังเยาว์วัยต้องอาศัยเล่นและเรียน

ไม่รู้หนังสืออุปมาเหมือนคนตามืด

เขาจะข่มให้จมทับกับปลูที

ควรค้นคว้ากันเอาไว้(ผมว่า)คงจะได้ผล

เกิดเป็นคนต้องขยันหรือหมั่นเพียร

ให้สมเหตุต้องชำนาญเรื่องอ่านเขียน

ต้องพากเพียรถ้าไม่รู้ผมว่าคูมันไม่ดี

หัวใจจิตไม่อดมเคี้ยวเพื่อนเขาจะข่มชี้

เพราะเราไม่มีปัญญาจะต้านทาน

(หมูน อ่อนนุ่ม, เทปบันทึกเสียง)

ลักษณะการแสดงของหนังหมูน้อยที่โดดเด่น หรือมีลักษณะเฉพาะตัวกว่าหนังตะลุงคณะอื่นๆ คือ การสามารถวิเคราะห์วิจารณ์สถานการณ์ในสังคม และความไม่เป็นธรรมจากการทำงาน ofเจ้าหน้าที่รัฐ ได้อย่างถึงแก่นและตรงไปตรงมา ดังเช่นใน บทกลอนเกี่ยวกับปัญหาราคายาง ที่ว่า

เศรษฐกิจภาคใต้ได้แย่	ถึงแน่แน่ชาวสวนควรเสาะง
เพราะเรามีปัญหาราคายาง	ทุกทุกอย่างลำบากแสนยากครัน
รัฐบาลไม่ช่วยต้องม้วยมอด	ทุกข์ตลอดถ้ารัฐไม่จัดสรร
พวกนายทุนตัวการด้านสำคัญ	ทุกทุกวันคราคายางตกต่ำ
รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย	คงมีใจชุกงออย่าให้ตกถล่ม
ช่วยประกันราคายางในขั้นต่ำ	รัฐควรทำสำเร็จเสร็จโดยดี
อย่าให้ใครเดือดร้อนตอนสุดท้าย	หากว่าทำไม่ได้จะต้องอายบัดดี
ตลาดโลกราคายางนั้นดี	แต่ไอ้ที่ภาคใต้ได้ต่ำลง
ขอให้สูงขึ้นซักนิดอย่าคิดมาก	ขอฝากเอาไว้ได้ตามประสงค์
สินค้าอื่นมีแต่ขึ้น ไม่ยอมลง	ความประสงค์ชาวสวนยางช่วยเสาะงเสียดักที่

(ประสาน อ่อนน้อม, 2546: 56)

บทพูดที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ข้าราชการ นักการเมืองอย่างตรงไปตรงมา เช่น การวิพากษ์วิจารณ์นายเลียบ นิลระตะ¹⁶ ผู้แทนราษฎรของจังหวัดตรัง ที่หนังหมูน้อยกล่าวหาว่า นายเลียบคอร์รัปชัน และมักจะพูดวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานของนายเลียบในการแสดงหนังตะลุงอยู่เสมอ โดยนายเลียบถูกกล่าวหาว่าคอร์รัปชันจากกรณีของ “ข้าวสารนายเลียบ¹⁷” และ “จอบนายเลียบ¹⁸” ซึ่งแม้ในทุกวันนี้ชาวบ้านหลายคนก็ยังคงจำเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ โดยมีประโยคที่พูดกันติดปากว่า “เลือกนายเลียบเป็นผู้แทน เหมือนปล่อยแลนขึ้นสภา” หรือในบทกลอนที่ว่า

¹⁶ นายเลียบ นิลระตะ เป็นผู้แทนฯจังหวัดตรังช่วงปี พ.ศ. 2486 – 2490 (บัญชีฯ แก้วเกตุทอง, ม.ป.ป.: 501) และได้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 80)

¹⁷ กรณี “ข้าวสารนายเลียบ” หรือชาวบ้านบางคนเรียกว่า กรณี “ถดสาร” เกิด เมื่อประมาณปี 2490 ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศ โดยในจังหวัดตรังได้เกิดปัญหาการขาดแคลนข้าวสารสำหรับบริโภค ซึ่งทางรัฐบาลได้มีการส่งข้าวสารมาช่วยเหลือ โดยขนส่งมาทางรถไฟ แต่เกิดการฉ้อโกงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวบ้านในจังหวัดจึงไม่ได้รับข้าวสาร ทำให้เดือดร้อนเนื่องจากข้าวสารที่มีอยู่ไม่ได้คุณภาพ ที่มีขายก็มีราคาแพงและไม่เพียงพอต่อความต้องการ ต้องเข้าแถวขอซื้อข้าวสารเป็นเวลานาน โดยชาวบ้านเชื่อว่าปัญหาเรื่องข้าวสารดังกล่าว เกิดจากการที่นายเลียบ เป็นผู้ยกยอก โดยส่งข้าวสารไปที่ ตรังเคในประเศมาเลเซีย แทนจังหวัดตรัง ก่อนที่จะนำข้าวสารเหล่านั้นกลับมาขายให้ชาวบ้านอีกครั้งในราคาแพง (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

¹⁸ กรณีของจอบนายเลียบ เกิดจากการที่รัฐบาลมีนโยบายแจกจอบให้ชาวบ้านใช้ทำมาหากิน ซึ่งขณะนั้นจอบที่ดีที่สุด คือจอบตราจระเข้ เนื่องจากมีเนื้อจอบที่คมและทน แต่จอบที่นายเลียบแจกให้ชาวบ้านกลับไม่ทน ขุดดินไม่กี่ครั้งก็บิ่น ชาวบ้านจึงแค้นใจ และพูดเสียดสีว่า

พวกข้อโงงโงงปลิ้นกินของชาติ	นั่นแหละพวกอุบาทว์พี่น้องเอ๋ย
เราประชาชนทุกคนนั้นไม่เคย	ไม่คิดเลยว่าจะโคลงโกงใคร
แต่รัฐบาลพวกเขาเอาแต่ได้	ทำวุ่นวายบ้านเมืองเป็นเรื่องใหญ่
มีเงินทองหลายแสนล้านสำราญใจ	ประชาชนต่อไปต้องอดตาย

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ดังนั้น การแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยภายใต้บริบทของสังคมภาคใต้ในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2490 พบว่า เป็นการแสดงบทบาทผ่านการแสดงหนังตะลุงเพียงอย่างเดียว โดยหนังตะลุงเป็นเครื่องมือที่เอื้อต่อหนังหมูน้อยในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อสังคม ส่วนบทบาทด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการยังไม่ปรากฏ ซึ่งการแสดงบทบาททางการเมืองผ่านหนังตะลุงที่มักจะเป็นไปในลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตามมุมมองของหนังหมูน้อย ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากโลกทรรศน์ในสังคมใต้ที่หนังหมูน้อยเติบโตมา โดยมี ลักษณะของความคิดที่ไม่ยอมถูกกดขี่บังคับเอาเปรียบจากอำนาจใดๆ และจากประสบการณ์ที่หนังหมูน้อยประสบพบเจอ ซึ่งส่งผลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองในลักษณะการต่อต้านอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ

โดยสรุป จากการศึกษาพบว่า บริบทของสังคมภาคใต้ มีลักษณะของสังคมที่ถูกกระทำเสมอมา คือ การถูกกดขี่ข่มเหงและขูดรีดจากผู้ปกครอง ทำให้พื้นฐานทางทัศนคติของประชาชนในภาคใต้จึงมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐมาโดยตลอด และมีลักษณะของพื้นฐานทางอุดมการณ์ที่ต้องการเสรีภาพ และความเป็นธรรมในสังคม โดยเมื่อศึกษาประวัติของหนังหมูน้อยพบว่า หนังหมูน้อยก็ได้รับทัศนคติและอุดมการณ์เหล่านี้มาเช่นกัน ซึ่งดูได้จากลักษณะทางบุคลิกภาพของหนังหมูน้อยและเหตุการณ์ที่หนังหมูน้อยโดนเอารัดเอาเปรียบ

ทางด้านของบริบทของสังคมในจังหวัดตรังที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง รวมทั้งสถานะการเป็นนายหนังตะลุง เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความคิดทางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมือง ซึ่งการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยในช่วงนี้ เป็นเพียงการวิพากษ์วิจารณ์การเมือง และสังคมที่ตนอยู่ผ่านการแสดงหนังตะลุง และการร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับกลุ่มปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในจังหวัดด้วยการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองเท่านั้น ส่วนด้านความคิดทางการเมือง มีลักษณะความคิดทางการเมืองที่ไม่พอใจในการทำงานของรัฐ และเริ่มตั้งคำถามต่อสังคมในประเด็นต่างๆ

ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างหนังสือกับโครงสร้างของสังคมในช่วงเวลานี้ พบว่า หนังสือ
ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างของสังคมค่อนข้างสูง และการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของนัง
หนังสือยังเป็นลักษณะการแสดงภายในกรอบของสังคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมุนนุ้ย ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490 - 2519

การศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมุนนุ้ยช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2490-2519 เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์ทางสังคม การเมือง และการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของหนังหมุนนุ้ย ตั้งแต่ช่วงการเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนกระทั่งถึงการเข้าป่าไปร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์ในป่า โดยจะมีการแบ่งย่อยการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ตามบทบาททางการเมือง คือ การศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมุนนุ้ยช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2508 และการศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมุนนุ้ยช่วงระหว่างปี พ.ศ.2508-2519 โดยมีจุดประสงค์ในการศึกษาถึงลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางการเมืองกับการแสดงบทบาททางการเมือง

บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมุนนุ้ย ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490-2508

สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ. 2490 ได้เกิดปัญหาทางการเมืองมากมายที่สร้างความไม่พอใจและความเดือดร้อนแก่ประชาชนในประเทศ ที่ส่งผลให้บรรดานักคิด ปัญญาชน และประชาชนบางส่วน ตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยมีประเด็นทางการเมืองที่สำคัญได้แก่

การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างขั้วอำนาจต่างๆ ทั้งในฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยได้เกิดการโค่นล้มรัฐประหารขึ้นหลายครั้ง เช่น การโค่นล้มรัฐประหารเพื่อล้มรัฐบาลพลตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ในปีพ.ศ. 2490, การรัฐประหารเงียบเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2494, การรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงครามเมื่อ 16 กันยายน 2500 และการรัฐประหารเพื่อล้มรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 อันแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการเมืองไทยที่ขาดเสถียรภาพ ซึ่งสร้างให้เกิดความเบื่อหน่ายและความไม่เชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองในประเทศไทยของสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดประสงค์เพื่อสกัดกั้นการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย โดยสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือแก่

ประเทศไทยในหลายด้าน ทั้งทางตำรวจ ที่ทางซี ไอ เอ หรือหน่วยสืบราชการลับอเมริกาสนับสนุน กรมตำรวจด้วยการคิดอาวูรทันสมัย ช่วยฝึกตำรวจตระเวนชายแดน ฝึกหน่วยบินลาดตระเวน พลร่ม จนกำลังตำรวจได้กลายเป็นคู่แข่งชั้นของฝ่ายทหาร และทางทหารที่ได้มีการปรับปรุงกองทัพบก ให้เป็นแบบกองทัพบกของอเมริกา และการเข้าแทรกแซงการกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทย ที่สร้างให้เกิดความรู้สึกต่อต้านในหมู่ปัญญาชน ดังเช่นในสมัยของรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม ได้เกิดกบฏสันติภาพเมื่อปี พ.ศ. 2495 ซึ่งเกิดจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มปัญญาชนที่มีแนวคิดแบบสังคมนิยม ที่ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการสันติภาพ โดยได้เรียกร้องให้ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง หลีกเลียงสงคราม เป็นอิสระจากการครอบงำของอเมริกา และไม่ส่งทหารร่วมรบในสงครามเกาหลี ซึ่งรัฐบาลของจอมพลป. พิบูลสงครามได้ทำการจับกุมคณะกรรมการสันติภาพ ด้วยข้อหาว่ามีจุดประสงค์เพื่อโค่นล้มรัฐบาล และจากนั้นจึงได้ทำการออกพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 (พรกฤษฎีกา เชียงกุล, 2535: 127)

การปกครองแบบเผด็จการ และปัญหาการคอร์รัปชันของรัฐบาล ทั้งในสมัยของรัฐบาลจอมพลป.และรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ที่รัฐบาลมักใช้ข้ออ้างในการปราบคอมมิวนิสต์และความมั่นคงภายในประเทศในการสร้างความชอบธรรมในอำนาจ พร้อมทั้งการปราบปรามคู่แข่งทางการเมือง และกลุ่มที่สร้างปัญหาหรือก่อให้เกิดความไม่สงบภายในสังคม ซึ่งการที่อำนาจตกอยู่ในมือคนกลุ่มน้อยในสังคม ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยทั่วไปในสังคม ที่ต้องถูกรีดรอนสิทธิเสรีภาพ ในการแสดงออกทางการเมือง และการได้รับความเดือดร้อนจากการคอร์รัปชันของกลุ่มผู้ปกครอง ที่ทำให้ประชาชนในบางกลุ่มเช่น กลุ่มนักหนังสือพิมพ์ นักการเมืองฝ่ายตรงข้าม นักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนที่มีความคิดก้าวหน้า ต้องเข้าร่วมกับพลท.ในการต่อสู้กับอำนาจของรัฐบาลเผด็จการ

ขบวนการสังคมนิยม¹⁹ในประเทศไทย

การเข้ามาของแนวคิดสังคมนิยมในประเทศไทย มีกลุ่มแรกที่แสดงตนให้เห็นว่ามีแนวความคิดแบบสังคมนิยม คือ กลุ่มที่เรียกตนเองว่า “ คณะกรรมกร ” ซึ่งมีบทบาทมาตั้งแต่ พ.ศ. 2465 โดยบุคคลสำคัญในกลุ่มนี้คือ ถวัติ ฤทธิเดช, ร.ต.ต.วาส สุนทรจามร เป็นต้น โดยแนวคิดของกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลลัทธิสหบาลกรรมกรแบบอังกฤษ และเป็นกลุ่มแรกๆที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับการปฏิวัติของพรรคบอลเชวิกรัสเซียเมื่อปี พ.ศ. 2467 โดยได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิวัติรัสเซีย

¹⁹ ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนใช้คำว่า “ขบวนการสังคมนิยม” ในความหมายเพื่อเรียกรวมทั้ง พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และพรรคแนวร่วมทางสังคมนิยมอื่นๆ ตามทรรศนะของ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ ที่มองว่า ลักษณะของแนวคิดและลักษณะงานของทั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและพรรคแนวร่วมสังคมนิยมมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันนัก เพราะต่างใช้ลักษณะของแนวคิด ลัทธิมาร์กซ์ – เลนินและเหมาเจ๋อตุง ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์สังคม และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเหมือนกัน โดยพลท.และพรรคแนวร่วมทางสังคมนิยมจะมีลักษณะของแนวทางการทำงานที่แตกต่างกันในช่วงหลังมีการประชุมสมัชชาครั้งที่ 3 ที่พลท.มีมติใช้กำลังอาวุธในการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติ (สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2551)

ในหนังสือพิมพ์ “ปากกาไทย” ที่ออกมาแทนที่หนังสือพิมพ์ “กรรมกร” โดยไม่ได้มีเนื้อหาเฉพาะ การรณรงค์แต่เฉพาะเรื่องกรรมกรอย่างเดียว แต่ยังเป็นกลุ่มหนึ่งที่เรียกร้องประชาธิปไตยในระยะ ก่อนการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ด้วย จากนั้นกระแสสังคมนิยมได้อ่อนตัวลง จนกระทั่งภายหลัง สงครามโลกที่กลุ่มสังคมนิยมได้ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ ด้วยการผลักดันของฝ่ายผู้นำจากการก่อตั้งพรรค สหชีพ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีนโยบายในลักษณะสังคมนิยมขึ้นเป็นพรรคแรก จัดตั้งขึ้นในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งผู้มีบทบาทร่วมในการก่อตั้งคือ ส.ส.ประเภทหนึ่งเช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ร่วมกับผู้ก่อการคณะราษฎร เช่น นายสงวน ตุลารักษ์, นายวิลาส โอสถานนท์ และมีหม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณเป็นที่ปรึกษา และต่อมาได้เชิญ นายเดือน บุญนาค มาเป็นหัวหน้าพรรค โดยได้ใช้เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนม ยงค์) เป็นนโยบายเศรษฐกิจ ซึ่งแม้จะมีนโยบายสังคมนิยมอย่างชัดเจนนักแต่ก็มีลักษณะโน้มนำ ทางลัทธิสหกรณ์ แต่ต่อมาพรรคสหชีพก็ตกเป็นเป้าหมายการโจมตีทำลายล้างอย่างหนักโดย ฝ่ายรัฐบาล ทำให้สมาชิกพรรคต้องหลบหนีตาย แต่อุดมการณ์แบบสังคมนิยมยังคงดำรงอยู่ ซึ่งผู้มี บทบาทสำคัญคือ นายเทพ โชติสุขิต ที่ได้ตั้งพรรคเศรษฐกิจขึ้นในปี 2498 มีนายแคว้ว นรปติ เป็น เลขาธิการพรรค และต่อมาได้มีการตั้งพรรคการเมืองในแนวสังคมนิยมอื่นๆ เช่น พรรคสังคม ประชาธิปไตยของนายสุเทพ สัจจกุล, พรรคสังคมนิยมของนายวิศิษฐ์ ศรีภักตรา และพรรคขบวนการ ไฮด์ปาร์คของนายทวีศักดิ์ ศรีพลี ซึ่งในปี พ.ศ. 2499 ทั้ง 4 พรรคจึงรวมตัวเป็น “แนวร่วมสังคมนิยม” เพื่อส่งสมาชิกลงรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ ร.ต.อ.เนียบ อัมพูนันท์ ก็ได้ตั้งพรรคศรีอาริยมตไตร ซึ่งมี แนวทางสังคมนิยมและเน้นการต่อต้านศักดินาเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีออกหนังสือเพื่อเผยแพร่ แนวคิดสังคมนิยมตามแนวลัทธิมาร์กซ์ โดยออกเป็นนิตยสารรายเดือนชื่อ “อักษรศาสตร์” ในปีพ.ศ. 2492 โดยมีนักเขียนสำคัญได้แก่ สุภา ศิริมานนท์, สุภัทร สุคนธาภิรมย์, อัสนีย์ พลจันทร์, สมักร บุราราศ, เสนาะ พาณิชย์เจริญ ทวีป วรดิถ และกุหลาบ สายประดิษฐ์ (สุราชัย ยิ้มประเสริฐ, 2534: 269-281, 2544: 96-100)

แนวคิดของขบวนการสังคมนิยมที่มีการเคลื่อนไหวในประเทศไทยอีกกลุ่มคือ ขบวนการ ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงาน ชัดเจน โดยการก่อเกิดของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของ ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ซึ่งมีอิทธิพลมาจากการปฏิวัติใหญ่ในรัสเซียในปี 2460 โดยการ เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่ประเทศไทยเป็นไปโดยทางอ้อม ผ่านทางชาวจีนและเวียดนาม ซึ่ง พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ร่วมมือกับลัทธิไตรราษฎร์ของซุนยัตเซ็น เข้ามาเผยแพร่ในไทยควบคู่กัน โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีจุดประสงค์เบื้องต้นเพื่อจัดตั้งคนจีนสร้างเป็นพลังในการต่อสู้กับขุนศึก และต้องการแสวงหาทุนเพื่อใช้ในการปฏิวัติ (ประจวบ อัมพะเสวต, 2546: 3) แต่ต่อมาในปีพ.ศ. 2472 องค์การคอมมิวนิสต์สากล (สากลที่ 3) ได้มีมติว่า ผู้ปฏิบัติงานชาวคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะไปอยู่ ประเทศไหน ก็ให้ดำเนินการปฏิวัติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หนุนช่วยการปฏิวัติในดินแดนนั้น

ด้วย พวกกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยเริ่มต้นคิดทำการปฏิวัติในประเทศไทยนี้ คือกระแสนี้หนึ่งที่นำมาสู่การเคลื่อนไหวคอมมิวนิสต์ไทย(สุชาชัย ยิมประเสริฐ, 2547: 155) ขณะที่โฮจิมินห์ และกลุ่มนักปฏิวัติชาวเวียดนาม เข้ามาพำนักในประเทศไทยโดยมีจุดประสงค์เพื่อกอบกู้เอกราชของเวียดนามกลับคืนจากการเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศส และเพื่อปฏิบัติการกิจขององค์การคอมมิวนิสต์สากล เช่นเดียวกันกับจีน จนต่อมาในปี 2473 “คณะคอมมิวนิสต์สยาม” จึงได้มีการจัดตั้งขึ้น โดยได้เสนอจุดมุ่งหมายการปฏิวัติโค่นจักรวรรดินิยมและศักดินา นิยม เพื่อสถาปนารัฐกรรมกรชาวนาแห่งสยาม ขณะนั้นสมาชิกพรรคส่วนใหญ่เป็นคนจีนและเวียดนาม (ประจวบ อัมพะเสวต, 2546: 3-7)

ช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกประเทศไทย ทางคณะกรรมการพิเศษได้มีการเรียกประชุมหน่วยลัทธิมาร์กซ์กลุ่มต่างๆ และได้มีมติจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้น ในปี พ.ศ. 2485 มีนโยบายเฉพาะหน้าในการสร้างแนวร่วมต่อต้านญี่ปุ่นและรัฐบาลพิบูลสงคราม และในช่วงปีเดียวกัน ก่อนการประชุมจัดตั้งพรรค ก็ได้มีการออกหนังสือพิมพ์ “มหาชน” เพื่อใช้ต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่พรรคคอมมิวนิสต์จะมีเอกสารภาษาไทยอย่างเป็นทางการ จนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488-2490) ที่สภาพทางการเมืองไทยเปิดไปสู่ยุคของเสรีภาพและประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ “มหาชน” ฉบับใต้ดินได้ยกระดับมาเป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์อย่างเปิดเผย เพื่อรายงานข่าวสารการต่อสู้ของชนชั้นกรรมกรไทย รายงานชัยชนะของการปฏิวัติในประเทศจีน และเผยแพร่อุดมการณ์สังคมนิยม นอกจากนั้นยังมีสำนักพิมพ์มหาชน ที่เป็นแหล่งผลิตหนังสือและเอกสารเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมอีกเป็นจำนวนมาก เช่น “หลักชัย” และ “ทางออกของประเทศไทย” ของ พ.ณ.สุโขทัย, “หลักลัทธิเลนิน” ของไพรัช บำรุงวาทิ, “ชีวะทรรศน์” ของประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, “มดกัดเถียน” และ “วิวัฒนาการของสังคม” ของเดชา รัตนโยธิน และที่สำคัญคือ การตีพิมพ์หนังสือ “ไทยกิ่งเมืองขึ้น” ของ อุดม สีสวรรณ ซึ่งแนวคิดของหนังสือเล่มนี้คือการอธิบายถึงลักษณะของสังคมไทยว่าเป็น “กิ่งเมืองขึ้น กิ่งศักดินา” ซึ่งกลายเป็นแนวคิดหลักในการอธิบายสังคมไทยเป็นเวลาเกือบ 3 ทศวรรษ (สุชาชัย ยิมประเสริฐ, 2547: 158-159, 2550: 206)

แม้แนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์และสังคมนิยมจะเป็นประเภทฝ่ายซ้าย คือ ต่างเป็นลัทธิที่ต้องการจะแก้ไขข้อบกพร่องของลัทธิทุน (Capitalism) เหมือนกัน แต่ก็มีแนวคิดที่ต่างกัน ซึ่งความแตกต่างทางความคิดระหว่างลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์โดยหลักๆ คือ จุดมุ่งหมายของคอมมิวนิสต์คือการปฏิวัติ ที่มุ่งเคลื่อนไหวเพื่อควบคุมในการจัดการชนชั้นแรงงาน และไม่สนใจชนชั้นอื่น โดยมีแนวคิดตามหลักการของชนชั้น(class) และการเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างชนชั้น (class antagonism) ในขณะที่สังคมนิยมมีหลักพื้นฐานในการเลือกตั้งที่ยึดหลักเสียงข้างมากในระบบรัฐสภา (parliamentary majorities) ที่ไม่ได้มุ่งทำเพื่อชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียว และความแตกต่างในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยคอมมิวนิสต์ถือเป็นหลักว่าจะต้องโอนกิจการจากนายทุนมาเป็นของส่วนรวมทั้งหมดโดยทันที และไม่มีการจ่ายค่าเวรคืนสำหรับทรัพย์สินเหล่านั้น เพราะคอมมิวนิสต์มองว่าความเป็นเจ้าของในกิจการของนายทุนไม่ต่างอะไรกับการขโมย แต่สังคมนิยม

นั้นไม่เชื่อว่าจะต้องโอนกิจการของนายทุนมาเป็นของส่วนร่วมทั้งหมดหรือในทันที แต่ต้องค่อยๆ ทำเป็นส่วนๆ (William Ebenstein and Edwin Fogelman, 1985:188-189) และทรัพย์สินส่วนใหญ่จะได้รับการดูแลโดยรัฐบาลที่มาจากการศึกษา เช่น อุตสาหกรรมหลักๆของประเทศ การบริการสาธารณะและระบบคมนาคม อีกทั้งรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ เช่น การจำกัดจำนวนของการสะสมทรัพย์สินของเอกชน, การช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนอย่างครอบคลุม และโปรแกรมเงินช่วยเหลือต่างๆ (Lyman T. Sargent, 1987: 81)

ในประเทศไทยนั้น การเผยแพร่แนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแก่สมาชิกพรรค จากการศึกษาพบว่า มีการเผยแพร่ควบคู่ทั้งเอกสารของพรรคและเอกสารของขบวนการสังคมนิยมกลุ่มต่างๆ และได้มีกลุ่มปัญญาชนที่มีแนวคิดทางสังคมนิยมจำนวนมากที่ได้เข้าร่วมกับพรรค. จากเหตุการณ์ทางการเมืองที่บีบคั้น ดังเช่น เหตุการณ์กบฏสันติภาพก็มีผลผลักดันให้ฝ่ายปัญญาชน บางส่วนได้ตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรค. เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, เปลื้อง วรรณศรี รวมทั้งกลุ่มนักศึกษารวมศาสตร์บางส่วน ที่เข้าร่วมกับพรรค. ภายหลังจากเหตุการณ์ทวงมหาวิทยาลัยคืนจากทหารเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2494 หรือที่เรียกว่า “ขบวนการ 11 ตุลาคม” (พรภิรมณ์ เชียงกุล, 2535: 128)

การเคลื่อนไหวของพรรค. ในช่วงแรกนั้น เป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะใต้ดิน คือไม่มีการเปิดเผยอย่างโจ่งแจ้ง และมักเป็นการเคลื่อนไหวในเมือง โดยส่วนใหญ่ทางพรรคจะใช้วิธีการเผยแพร่ด้วยการปลุกระดม การชวนเชื่อ โดยอาศัยใบปลิวหรือหนังสือ และเน้นให้การศึกษาแก่แนวร่วม โดยจะมีการพิจารณาที่จะรับหนังสือแนวก้าวหน้ามาให้อ่าน (กลุ่มกบฏพรรค, 2544: 21) แต่ยังไม่มีการใช้วิธีต่อสู้ด้วยอาวุธ และจะมีการจัดกลุ่มประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดอยู่เสมอๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่ได้แตกต่างจากขบวนการสังคมนิยมอื่นๆในสมัยเดียวกัน โดย พรรค.ได้ถือเอาความคิดแบบมาร์กซ์ – เลนิน และเหมาเจ๋อตุงมาเป็นแนวทางปฏิบัติงาน (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2517: 402) โดยปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของพรรค. ได้แก่ การยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์และการให้เสรีภาพทางการเมือง การพิมพ์ และการโฆษณาตามบทบัญญัติ มาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญ 2489 ในสมัยของรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งการยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ของประเทศไทยในช่วงนี้ เป็นผลจากปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากไทยต้องการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ จึงจำเป็นต้องเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศรัสเซียและจีนที่มีข้อเสนอให้ไทยยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ ด้วยอ้างว่าขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ. 2490 การเคลื่อนไหวของพรรค. มีลักษณะของการเคลื่อนไหวด้วยแนวทางสันติ แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการเคลื่อนไหว คือ เริ่มให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวในชนบทมากกว่าในเมือง ดังรายละเอียดในเอกสารของพรรค.ที่ระบุว่า

“ เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2491 ถึงต้นปี 2492 พรรคเราก็ได้เสนอคำขวัญสู่ชนบท พรรคได้ส่งผู้ปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งรวมทั้งได้ระดมนักศึกษา ปัญญาชน ที่กำลังเรียนอยู่ไปสู่อำเภอต่างจังหวัดและเข้าสู่ชนบท ทำให้งานชาวนาของเรา เริ่มมีการไปหัวตัวอีกครั้งหนึ่ง” (ดาวเหนือ, 2522: 33)

การเคลื่อนไหวของพคท. ได้รับอิทธิพลมาจากการเคลื่อนไหวของพรรคจีน โดยเฉพาะจากสถานการณ์ทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตง สามารถปฏิวัติจีนคณะชาติของเจียงไคเช็คได้สำเร็จ และประกาศจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้น เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2492 ซึ่งจากความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในครั้งนี้ ในเอกสารของให้พคท. ได้ระบุถึงบทเรียนที่พคท. ได้รับจากจีนว่า

“ประเทศเมืองขึ้นกึ่งเมืองขึ้น จะให้ได้อำนาจรัฐของประชาชนมา ก็ต้องดำเนินการต่อสู้ด้วยอาวุธ” (ดาวเหนือ, 2522: 33)

ต่อมา ภายหลังจากการออกพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ในสมัยรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม การเคลื่อนไหวของพคท. มีรูปแบบของงานแนวร่วมในเมือง และการต่อสู้ในรัฐสภา โดยมีการย้ายผู้ปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งมาร่วมศูนย์ปฏิบัติงานในจังหวัดพระนคร และหัวเมืองใหญ่ และการส่งเสริมให้สมาชิกเข้าประสานงานแนวร่วมกับพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ขยายกำลังคน การโฆษณาและเศรษฐกิจไปสนับสนุนงานพื้นฐานในชนบท (ประจวบ อัมพะเสวต, 2546: 61) ซึ่งการทำงานของพคท. ในลักษณะนี้ ทำให้พคท. สามารถขยายงานได้ดีขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่บีบคั้น

ขบวนการสังคมนิยมในภาคใต้

ขบวนการสังคมนิยมในภาคใต้ เป็นการเคลื่อนไหวที่ได้รับอิทธิพลมาจากการเข้ามาเผยแพร่แนวคิดและเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยพคท. มีบทบาทในการเคลื่อนไหวและช่วงเวลาในการเข้ามาเคลื่อนไหว ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น

การเคลื่อนไหวในจังหวัดพัทลุงนั้น เป็นผลพวงของการเคลื่อนไหวเสรีไทยในภาคอีสาน และการต่อสู้ของนักการเมืองฝ่ายประชาชนทั้งภาคอีสานและภาคกลางในสมัยรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม จึงทำให้การเคลื่อนไหวโฆษณาอุดมการณ์ในหมู่ชาวนาในภาคกลางและภาคอีสาน เป็นไปอย่างคึกคัก เมื่อแนวทางชนบทได้รับการพิจารณาและยอมรับขึ้น จึงมีการให้ความสำคัญกับงานชาวนาในเขตป่าเขาที่ภาคใต้มากขึ้น พคท. จึงได้มีการส่งผู้ปฏิบัติงานมาสำรวจพื้นที่และเคลื่อนไหวอย่างปิดลับในหมู่ชาวนาในภาคใต้ยิ่งขึ้น ประสานกับงานเดิมที่ได้กระทำไปแล้วก่อน

การประชุมสมัชชาครั้งที่ 2 โดยกระทำผ่านองค์กรของสมาคมชวนา หรือที่เรียกว่า “ ชมรมชวนา กู้ชาติ ” ซึ่งมีอยู่หลายแห่งในภาคกลาง ส่วนในภาคใต้นั้นมีชมรมในลักษณะเดียวกันนี้ ทั้งในจังหวัดพัทลุงและตรัง โดยที่พัทลุงมีคนเวียดนามจำนวนหนึ่งมาปฏิบัติงานลับๆ และเป็นหมอรักษาชาวบ้านเพื่อหาเงินหนุนช่วยการปฏิวัติเวียดนามอย่างเงียบๆมาก่อนหน้านี้แล้ว แต่เนื่องจากจังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดเกษตรกรรม ดังนั้นบทบาทการเคลื่อนไหวของพคท. ต่องานกรรมกรจึงไม่มี กับบรรดาครูหรือนักการเมืองท้องถิ่น หรือปัญญาชนก็ไม่มากนัก และไม่เด่นชัดเหมือนกับงานชวนาในจังหวัดตรังและสงขลา (กลุ่มอุบรพท, 2544: 26-27)

ด้านการเคลื่อนไหวของพคท. ในจังหวัดตรัง ได้มีการเคลื่อนไหวหาเงินสนับสนุนการปฏิวัติจีนอย่างลับๆ มาตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ. 2470 จากบรรดาแรงงานชาวจีน และบรรดาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีน(พคจ.)สาขาประเทศไทยจำนวนหนึ่ง ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มที่หลบหนีมาจากการปราบปรามพคจ. ครั้งใหญ่ของเจียงไคเช็คที่เชียงไฮ้ในประมาณปี 2470 และ 2479 โดยเข้ามาทำงานทั้งที่อำเภอกันตังและห้วยยอด โดยบางคนเป็นกสิกรรับจ้าง บางคนขายตะปู ขายขนม เพื่ออำพรางฐานะ และในอีกด้านหนึ่งมีการเคลื่อนไหวจากบรรดาลูกหลานของพ่อค้าชาวจีนที่มีฐานะในบริเวณต่างๆของจังหวัดตรัง ที่ถูกส่งไปเรียนหนังสือทั้งที่กรุงเทพฯ ปีนัง หาดใหญ่ ที่มีโอกาสได้รับรู้เรื่องราว และศึกษาแลกเปลี่ยนแนวคิดทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆก็ได้เข้าไปมีบทบาทในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีบุคคลที่สำคัญ คือ วิรัช อังคถาวร ซึ่งเรียนรู้อุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์จากประเทศจีน รวมทั้งเป็นสมาชิกของ “ชาวมอรวินิสต์สยาม” ได้รวบรวมเยาวชนที่มีความเข้าใจและเกลียดชังญี่ปุ่นหลายคนเพื่อรวมกันเป็น “พลพรรคต่อต้านญี่ปุ่น” โดยมีสมาชิกคนสำคัญคือ กิม แซ่เต็ง หรือ “ ประสิทธิ์ เทียนศิริ” ซึ่งต่อมาเป็นแกนนำคนสำคัญในการเคลื่อนไหวของพคท. ในภาคใต้ (กลุ่มอุบรพท, 2544: 10-13)

สถานการณ์ในจังหวัดตรังได้มีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์จากบุคคลหลายๆสายด้วยกัน ทั้งจากบรรดาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เคลื่อนไหวอยู่ทางภาคใต้ในสมัยสงครามต่อต้านญี่ปุ่น นอกเหนือจากวิรัช อังคถาวร แล้วก็ยังมีจากสายอื่นๆอีกเช่น หู แซ่ถิ่ม (สหายอุดม), ประเสริฐ เอี้ยวฉาย (คุณเอียบ) และครุมนกล ณ นคร²⁰ รวมทั้งจากกรุงเทพฯบางส่วนด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต่างก็ได้ทำการจัดตั้งหน่วยศึกษากันอย่างเงียบๆ ในหลายท้องที่ ทั้งที่อำเภอกันตัง, อำเภอปะเหลียน และบริเวณวัดกระพังสุรินทร์ โดยการโฆษณาเผยแพร่อุดมการณ์ทำไปแบบซุ่มถ้ำ และไม่เป็นที่เปิดเผยต่อบุคคลทั่วไป ซึ่งผู้ที่มีส่วนสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างแกนในหมู่ครูที่บ้านบ่อถ่าน ตำบลท่าพญา อำเภอปะเหลียน เป็นชุดแรกคือ นายชม ณ พัทลุง ซึ่งมีอาชีพทำหนังสือพิมพ์และมีความ

²⁰ นายมณฑล ณ นคร มีตำแหน่งสูงสุดคือ กรรมการการประสานงานกำลังรักชาติรักประชาธิปไตย ซึ่งเป็นองค์กรแนวร่วมที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2520 (กลุ่มอุบรพท, 2544: 21) และเคยเป็นอดีตสมาชิกของเสรีไทยในจังหวัดตรังและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลกันตัง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 80)

ใกล้ชิดกับประเสริฐ ทรัพย์สุนทรมาก่อน (กลุ่มกฎบรรทัด, 2544: 16-17) โดยมี ประสิทธิ์ เทียนศิริ ซึ่งมีตำแหน่งในขณะนั้นเป็นรองเลขาธิการ พคท.สาขาภาคใต้ เป็นตัวแทนของพรรคเพื่อพบนาย มงคล ฅ นคร ที่อำเภอกันตัง และได้พบกับนายชม ฅ พัทลุง ที่นั่นด้วยจึงได้ชักชวนเข้าร่วมพรรค ซึ่งนายชม ได้ตอบรับและได้แนะนำให้ชักชวนครูพร้อม ทองพิทักษ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความคิดและพฤติกรรมที่เป็นคอมมิวนิสต์มานานแล้ว เข้าร่วมเป็นสมาชิกพคท.ด้วยกัน ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2490 (ภัทรภัก, ม.ป.ป.: 23 -27) นายชมและครูพร้อม ได้ร่วมกันจัดตั้งหน่วยศึกษาในหมู่บ้านและผู้สนใจชุดแรกขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ครูกนก บุญ โยคม, ครูถิ่น เดิมหลิม, ชุ่น อึ้งทอง และต่อมาได้ขยายสู่ ครูชิต เดชพิชัย โดยในเวลาต่อมาบุคคลเหล่านี้ ได้เข้าศึกษาที่สถาบันลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ประเทศจีน จากการเสนอของประสิทธิ์ เทียนศิริ (กลุ่มกฎบรรทัด, 2544: 17)

บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2490 มีการแสดงบทบาททางการเมืองที่แตกต่างจากเดิม เนื่องจากหนังสือพิมพ์ได้ตัดสินใจเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการสังคมนิยมในภาคใต้ ด้วยการสมัครเป็นสมาชิกพคท. ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพคท.ของหนังสือพิมพ์และกลุ่มเพื่อนของหนังสือพิมพ์นั้น นายละมุนได้เล่าถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า ทางพคท.ได้ส่งตัวแทนเข้ามาเผยแพร่แนวคิดในชุมชน โดย

“ไม่รู้ชื่อจริง รู้แต่ชื่อป่าวว่าชื่อ สหายชอบ²¹ กับสหายเชื้อ มาจากอีสาน เป็นคนจีน มากันสองคน มาหาคนที่ตลาด บ้านเราก็มีนายภูมิ จริงจิตร เขามาหานายภูมิก่อนเพราะว่านายภูมิเป็นนักศึกษา เรียนกรุงเทพฯ แม่นายภูมิเป็นลูกพี่ลูกน้องกับหนังสือพิมพ์ เป็นญาติกัน ทีนี้ก็เกิดคนขึ้นมาอีก ก็คือนายมงคล ฅ นคร ที่รู้จักกับหนังสือพิมพ์ก่อนเป็นคอมมิวนิสต์ ไม่ได้เป็นญาติกันแต่พอพูดแล้วมันตรงกัน พอตรงก็คบกัน ทีนี้พอมงคล ฅ นคร เสร็จแล้วก็ประกาศ คงสมัย²² ที่คบกันมาก่อนกับหนังสือพิมพ์ ทีนี้เป็นพวกเดียวกันแล้ว” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

²¹ จากการสัมภาษณ์นายละมุน อ่อนน้อม ไม่ทราบชื่อจริงของ “สหายชอบ” แต่จากการศึกษาประวัติการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ของจ.ตรัง ผู้เขียนสันนิษฐานว่า “สหายชอบ” น่าจะเป็นชื่อจัดตั้งของคุณประสิทธิ์ เทียนศิริ หรือกิม แซ่ตั้ง ชาวจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ระดับกรมการกลางประจำ ภาคใต้ รับผิดชอบจังหวัดพัทลุง-ตรัง-สตูล-สงขลา และนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ นายประสิทธิ์ยังมีชื่อ “สหายแดง” เป็นชื่อจัดตั้งอีกชื่อหนึ่ง(กลุ่มกฎบรรทัด, 2544: 14)

²² นายประกาศ คงสมัย ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดตรังในปี พ.ศ.2500 (บัญชา แก้วเกตุทอง, ม.ป.ป.: 516)

นอกจากนี้ยังมีผู้เคลื่อนไหวในการเผยแพร่แนวคิดของพคท.ที่เป็นแกนนำสำคัญในเขตพื้นที่ต่างๆเช่น นายร้อยแก้ว อัมพลจันทร์ ผู้แทนตำบลย่านตาขาว และผลึก ลูกสาวของร.ต.ต. แก้ว (ภรรยาของประสิทธิ์ เทียนศิริ-ผู้เขียน) เป็นต้น (กลุ่มกฎบรรทัด, 2544: 21)

ในบันทึกของครูพร้อม ทองพิทักษ์ ได้เล่าถึงการเข้าเป็นสมาชิกพคท.นั้น มีเงื่อนไขเบื้องต้นคือ ผู้ที่สมัครจะต้องยอมรับนโยบายทางการเมืองของพรรค และระเบียบการของพรรค ซึ่งในขณะนั้นพรรคมีนโยบายเฉพาะหน้า 12 ประการ เป็นเนื้อหาในการปลุกระดมประชาชน และผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้นจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพรรคก่อน (ภัทรภัก.ม.ป.ป., 24-25) และทางพรรคจะมีการให้การศึกษาแก่สมาชิก โดยจากข้อมูลและหลักฐานที่กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ได้รวบรวมไว้ ระบุว่า พคท.มีรูปแบบในการให้การศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

การศึกษาด้วยตนเอง คือ การค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองโดยการอ่านเอกสาร เมื่อมีปัญหาอะไรไม่เข้าใจ ก็ไปตามจากผู้นำหรือผู้ชักชวนได้

การศึกษาร่วมหมู่หรือสหศึกษา คือ การเข้าเรียนด้วยกันหลายๆคนในระยะเวลาสั้นๆ ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกคนที่เรียนต้องอ่านและทำความเข้าใจในเรื่องนั้นๆอย่างละเอียด พร้อมทั้งจะอภิปรายได้

การศึกษาอย่างมีระบบ ต้องใช้เวลานาน โดยศึกษาเป็นขั้นตอน หรือเป็นรายวิชาจนจบหลักสูตร เช่นการศึกษาในโรงเรียนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในเวียดนามเหนือหรือสถาบันมาร์กซ์-เลนินในกรุงปักกิ่ง เป็นต้น โดยวิชาที่นำมาอบรมในการให้การศึกษา ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์ การปฏิวัติการต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพ นโยบายการเมือง แนวทางมวลชน วิธีการเคลื่อนไหวมวลชน และระเบียบวินัยของพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นต้น (กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์, 2515: 42)

สำหรับหนังสือเล่มนั้น โดยส่วนใหญ่จะศึกษาด้วยตนเอง โดยทางพรรคได้มีการส่งหนังสือที่เกี่ยวข้องมาให้อ่าน และหนังสือเล่มนี้จะนำความรู้ที่ได้ไปในการแสดงหนังตะลุง โดยนายละมุนเล่าว่า

“หนังสือเขาให้ แต่แกอ่านหนังสือมาตั้งแต่ก่อนเป็นคอม ทุกวันแกต้องอ่านหนังสือพิมพ์ แกอ่านหนังสือเอเชีย ถึงสมัยนั้นเดลินิวส์ ไทยรัฐก็ยังมีแล้ว แต่ไม่เข้มข้นเหมือน “เอเชีย” แล้วโบ้แกพอซื้อหนังสือมาถึงอ่านคอดัมก็ไหนที่ตีตีก็เสร็จแล้วพาหนังสือมาให้แกอ่าน แกพอแกอ่านเสร็จก็เอาไปเขียน ไปเขียนในชื่อของหนัง ชื่อนี้ต้องแหล่งเรื่องนี้”

(ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ด้านแนวทางการแสดงหนังตะลุงของหนังมุนนุ้ย ในบรรดากลุ่มสมาชิกพทท. จะมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และจะนำความคิดที่ได้ไปเผยแพร่ผ่านทาง การแสดงหนังตะลุงของหนังมุนนุ้ย ซึ่งนายละมุนได้เล่าว่า

“ด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังมุนนุ้ย เขามาถึงเขาคุยในโบ้เขา แล้วเขียนกันเป็นข้อๆว่าข้อนี้ควรแสดงพันปรี้อ²³”

(ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

นอกจากนี้หนังมุนนุ้ยยังได้สังคักรูปหนังตะลุงเป็นรูปฟามวันดงและหมาเจ็ดง จากนาย อิม จันทรชุม นายหนังและช่างแกะหนังตะลุงชื่อดัง (พิทยา บุขรรัตน์, 2527: 9) เพื่อใช้ในการแสดงในวรรณกรรมหนังตะลุงบางเรื่องด้วย และสร้างรูปตัวละคร²⁴ที่มีลักษณะที่เฉพาะตัว เพื่อไว้สำหรับการแสดงหนังตะลุงในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและการเสนอแนวคิดทางสังคมนิยม เช่น ตัวตลกชื่อ “ยอดทอง หูปราชญ์” ที่มีบุคลิกเป็นคนคนฉลาด ชื่อศักดิ์ เป็นตัวละครที่พูดแนวคิดในทางสังคมนิยม เป็นต้น

ทางด้านกลวิธีการเสนอแนวคิดในทางสังคมนิยมในการแสดงหนังตะลุงนั้น หนังมุนนุ้ยจะใช้วิธีการสอดแทรกแนวคิดลงไปในทุกๆส่วนของการแสดง ทั้งใน บทเกี่ยวจ้อ บทเจรจา และ บทบรรยาย โดย สมเจตนา มุณีโมไนย ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ติดตามชมหนังตะลุงของคณะหนังมุนนุ้ยตั้งแต่เด็ก เล่าว่า

“ที่หนังตะลุงเขาถือกันคือบทเกี่ยวจ้อ²⁵ คือ ก่อนจะจับบทเจ้าเมือง คล้ายๆกับหนังจะเล่นกับจ้อ ชมจ้อ บทนั้นจะเป็นบทสุภาษิต บทธรรมะธรรมโม บททักทายผู้ชม แต่หนังมุนนุ้ยลดกระดม ให้เป็นแนวสังคมนิยมเลย ... หรือในเนื้อเรื่องเมื่อพูดถึงยักษ์ก็จะพูดอธิบายว่าเปรียบเสมือนประเทศ

²³ “พันปรี้อ” หมายถึง อย่างไร

²⁴ ตัวตลกหนังตะลุง ในหนังตะลุงชวาและมลายู คือกวางหนึ่งของเทวดา แต่สำหรับหนังตะลุงภาคใต้ บรรดาตัวละครส่วนใหญ่มาจากแบบฉบับชาวบ้านในท้องถิ่นซึ่งมีตัวตนจริงๆมีสถานะเป็นผู้ชมที่เข้าไปร่วมแสดง จึงมีความเป็น 2 โลกคือ โลกจริงในสังคมกับโลกสมมุติในท้องเรื่อง ความเป็นตัวกลางนี้สร้างความอิสระให้แก่ตัวละคร โดยลักษณะนิสัยร่วมของตัวละครทุกตัวคือไม่รู้จักกฎเกณฑ์ ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง (สายพิณ ปฐมบรรณ, 2542: 24-25)

²⁵ บทเกี่ยวจ้อ เป็นบทกลอนหนังตะลุงที่ร้องก่อนออกกรูไปเจ้าเมือง และก่อนแสดงต่อหลังจากหยุดพักเที่ยงคืน บทร้องเป็นกลอนสุภาพสั้นๆ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นคติสอนใจและอาจจะมึบทพรรณานาธรรมชาติ บทพรรณาคความในใจบ้าง แต่ค่อนข้างน้อย บทกลอนที่ร้องจะแต่งไว้ก่อนและสรรเสริญว่าไพเราะ ตอนที่นายหนังว่าบทเกี่ยวจ้อจะไม่ออกกรูไปใดๆคงปล่อยจ้องหนึ่งให้ว่างไว้ (อุดม หนูทอง, 2529ก: 262)

มหาอำนาจคือ อเมริกาและรัสเซีย เมื่อพูดถึงมนุษย์ก็เปรียบเสมือน ประเทศโลกที่สาม”

(สมเจตนา มุณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

นอกจากการแสดงแล้ว หนึ่งหมุนนุ้ยจะมีการเลือกเนื้อหาที่จะแสดงให้เหมาะสมกับตลาด หรือ เลือกพื้นที่ที่ทำการแสดง โดย สมเจตนา เล่าว่า

“ผมฟังมาว่าแกเลือกตลาด คือ เลือกพื้นที่ ถ้าไปย่านตาขาว รู้ว่าวัดย่านตาขาว (วัดนิกรรังสฤษฎ์- ผู้เขียน) เป็นแหล่งชุมนุมสหายเก่าๆ อย่างเช่น คุณสิน เดิมหลิมเป็นสหายนำของพรรค ทีนี้ถ้าหมุนนุ้ยไปเล่นทางย่านตาขาว จะเล่นแนวสังคมนิยม นอกจากไปเล่นในวัดก็กลัวพระจะด่า ก็จะเล่นแนวธรรมะล้วน แกจะเลือกเรื่องหรือบางทีเรื่องเดียวกัน แต่แกจะพลิกแพลงไปได้ ถ้าเล่นตรงนี้เล่นแนวนั้น เล่นตรงนี้เล่นแนวโน้น ก็มีธรรมะกับสังคมนิยม”

(สมเจตนา มุณีโมไนย, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

นอกจากนี้ทางดำเนินงานของกลุ่มผู้ก้าวหน้าและเยาวชนชาวพรรคคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวมวลชนด้วยการไปเข้าร่วมลงแขกปลูกข้าว ก็จะนำหมุนนุ้ยไปร่วมแสดงด้วยในตอนกลางคืนด้วย (กลุ่มกฎบรรทัด, 2544: 24)

การเข้าเป็นสมาชิกพรรคของหมุนนุ้ยและกลุ่มปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในจังหวัดตรังมีปัจจัยหรือเงื่อนไขในการเข้าเป็นสมาชิกที่แตกต่างจากการเข้าเป็นสมาชิกพรรค ในช่วงปีพ.ศ.2519 เนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรค. ในช่วงปีพ.ศ. 2490 โดยส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจ และมีความคิดที่เปิดกว้างทางการเมืองที่มากกว่าชาวบ้านโดยทั่วไป เนื่องจากในช่วงเวลานี้ แนวคิดทางสังคมนิยม เป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งเข้ามาเผยแพร่ในท้องถิ่น และเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมๆ ดังนั้นผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรค. จึงต้องมีความคิดและความต้องการเป็นสมาชิกพรรค. จากตัวเอง ไม่ใช่การเข้าเป็นสมาชิกพรรค.เพราะสถานการณ์บีบบังคับหรือตกอยู่ในสถานะจำยอมดังเช่นปีพ.ศ. 2519 โดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรค.ของประชาชนในภาคใต้ มีสาเหตุหลักคือ ความไม่พอใจต่อสังคมที่มีการกดขี่ข่มเหง และการเอาใจเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐและนายทุนในท้องถิ่น และต้องการหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งหมุนนุ้ยก็มีความคิดที่ไม่ต่างกัน ดังที่นายละมุนเล่าว่า

“ คอมมิวนิสต์เขาเอาคนที่หัวสมองดี แล้วตอนนั้นหนังหมูนแกเกลียดอยู่ แล้วกับนาย ที่แกเข้าเป็นคอม เพราะแกกลัวว่าใคร²⁶ที่จีนปกครองลัทธิคอมมิวนิสต์แล้วมันเจริญ แต่ไปเรายังเกลียดเกลียดแข็ง ยังรักอเมริกาอยู่” (ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

สอดคล้องกับมุมมองของ อ.จรรยา หยูทอง ที่มองถึงเหตุผลในเข้าเป็นสมาชิกพรรค.ของหนังหมูน้อยว่า

“ หนังหมูน เป็นลูกของชนชั้นล่าง เป็นชาวบ้าน ก็ย่อมเห็นความได้เปรียบ เสียเปรียบ เห็นถึงการถูกกระทำของตัวเองและญาติพี่น้อง แต่ถามว่าคนส่วนใหญ่ในประเทศนี้ที่เป็นลูกของชนชั้นล่างก็มีสังขรณ์ที่เหมือนกันกับหนังหมูนี่ แต่ทำไมคนอื่นจึงไม่คิด อาจจะมีคุณสมบัติอันที่สองคือ แม้ว่าความทุกข์ยากเหล่านั้นเกิดกับคนอื่น แล้วมันไม่มีปัญหา แต่เมื่อมันเกิดกับคนๆนี้ ซึ่งคนที่เป็นนายหนังอย่างน้อยมันต้องมีความคิดที่แตกต่างจากคนอื่น เพราะถ้าไม่มีความสามารถ ไม่มีความฉลาด ไม่มีไหวพริบมันก็แสดงหนังไม่ได้ เพราะฉะนั้น อาจจะเป็นเพราะเป็นนายหนังที่ไม่ใช่เป็นแค่ลูกชาวบ้านธรรมดา แต่เป็นลูกชาวบ้านที่ฉลาด ถึงแม้จะไม่ผ่านการศึกษาในระบบที่สูงมากนัก แต่การศึกษาที่เขาได้รับมาอย่างโจกโจน คือการศึกษาในชีวิตจริง ตรงนี้ก็อาจจะเปลี่ยน ว่าแทนที่เขาจะยอมจำนนกับความทุกข์ยากอันนั้น คือยอมรับว่ามันเป็นกรรมแต่ชาติปางก่อน หรือเกิดมาวาสนาไม่ดี ผูกวันไม่ดี ดวงเราไม่ดี แต่คนๆนี้อาจไม่เชื่ออย่างนั้น แต่เชื่อว่าที่เขาเป็นอย่างนี้เพราะสังคมเอาโรคเอาเปรียบเพราะเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ จากใครต่อใคร ที่นี้พอมาเจอกับขบวนการของพรรคคอมมิวนิสต์ เขาอาจจะเห็นว่านี่แหละคือแนวทางที่เขาอยากได้ อยากมีส่วนร่วม” (จรรยา หยูทอง, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2550)

นอกจากความคิด และความตื่นตัวทางการเมืองที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนแล้ว ยังมีปัจจัยที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น คือ ปัจจัยจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดตรังที่มีป่าดิบชื้น อยู่ติดทะเล และมีเกาะแก่งมากมาย จึงเป็นจังหวัด

²⁶ “ใคร” หมายถึง ทำไม

ที่สะดวกต่อการหลบหนีภัยทางการเมือง และมีเมืองท่าทำให้หนีออกนอกประเทศได้ง่าย ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมือง นักผู้ทางการเมืองหลายคนก็มักหลบหนีภัยลงมาทางใต้ ทำให้กลุ่มคนหัวก้าวหน้าในจังหวัดศรีสะเกษได้มีโอกาสพบปะ รับฟังเรื่องราวความจริง และแลกเปลี่ยนทรรศนะทางการเมืองกับบรรดานักผู้ทางการเมืองเหล่านี้ จนเกิดเป็นการหลอมรวมของการต่อสู้ในแนวทางการเมืองระบบรัฐสภา แนวความคิดรัฐประหาร และสถานการณ์ทางการเมืองที่ปิดกั้นประชาธิปไตยเหล่านี้เข้ากับอุดมการณ์ของพคท. ซึ่งแปรเปลี่ยนเป็นความสนใจทางการเมืองร่วมกัน และถูกขยายการสนทนาไปอย่างลับๆยังกลุ่มผู้คนกลุ่มต่างๆในตัวเมืองศรีสะเกษมากยิ่งขึ้น โดยบุคคลสำคัญของพคท. เช่น ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และผิน บัวอ่อน ก็เคยมาพบปะให้การศึกษาแก่คนศรีสะเกษหัวก้าวหน้า (กลุ่มภูมบรรทัด, 2544: 22)

การเคลื่อนไหวของพคท. มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปีพ.ศ. 2504 โดยพคท. ได้จัดประชุมสมัชชาครั้งที่ 3 ขึ้น เนื่องจากในขณะนั้นสถานการณ์ทางการเมืองทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่ เกิดกระแสสูงของการปฏิวัติวัฒนธรรมของจีน, กระแสการต่อสู้ด้วยอาวุธในประเทศโลกที่ 3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดจีน และ การปราบปรามอย่างรุนแรงของรัฐบาลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งมีส่วนกระทบต่อการปฏิวัติในประเทศไทย (ประจวบ อัมพะเสวต, 2546: 65) โดยที่ประชุมมีมติให้เปลี่ยนแปลงแนวทางการเคลื่อนไหวโดยใช้กำลังอาวุธในการต่อสู้ด้วยแนวทางชนบทล้อมเมือง ดังที่ได้ระบุไว้ในเอกสารของพรรคว่า

“ที่ประชุมได้ผ่านคำรายงานการเมืองและนโยบาย 12 ข้อ ซึ่งคำรายงานการเมืองมีเนื้อหาสำคัญคือ สร้างแนวร่วมรักชาติรักประชาธิปไตย ให้กว้างใหญ่ ให้ดำเนินการต่อสู้ทุกรูปแบบกับศัตรู เราตัดสินใจต่อสู้ด้วยอาวุธ...เรายังได้ก่อตั้ง “ขบวนการเอกราช” และ “แนวร่วมรักชาติแห่งประเทศไทย” ขึ้นเมื่อปลายปี 2507 และปี 2508 เพื่อสามัคคี ผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ในชนชั้นต่างๆอีกด้วย” (ดาวเหนือ, 2522: 38)

ด้านสถานการณ์การเคลื่อนไหวของพคท. ในภาคใต้ จากบรรยากาศทางการเมืองที่มีการทำร้ายฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลด้วยวิธีที่รุนแรง ทำให้หน่วยงานจัดตั้ง รวมทั้งการให้การศึกษาในหลายพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสงขลาที่ประสิทธิ์ เทียนศิริได้สร้างไว้ถูกจับกุม ถูกทำลายบางส่วนต้องหลบหนีภัยและซ่อนตัวกันอย่างเงิบๆ ขณะที่ในภูมิภาคอื่น เช่น ที่สุพรรณบุรี และสกลนคร ก็ถูกทำลายลงเช่นกัน โดยได้มีการจับกุมและประหารชีวิตสมาชิก พคท. เช่น สหายรวมวงศ์พันธ์, ครูครอง จันดาวงษ์ และครูทองพันธ์ สุทธิมาส ต่อมาในปีพ.ศ. 2506 ภายหลังจากที่พคท. มีนโยบายการเคลื่อนไหวในชนบทอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีการสร้างงานป่านำบ้านตามยุทธศาสตร์ “ชนบทล้อมเมือง” ขึ้นที่เป็นภาคอีสานได้สำเร็จเป็นครั้งแรก ทางภาคใต้ โดยครูถิ่น

เดิมหลิม (สหายประวัต) จึงได้ส่งแกนนำ ได้แก่ประสิทธิ์ เทียนศิริ (คุณชอบ, สหายแดง) ไปดูการ
สร้างงานในชนบทในภาคอีสาน โดยในช่วงนั้น ในภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดพัทลุง ตรัง สงขลา
สตูล ยังไม่มีงานในเขตป่าเขา และเนื่องจากองค์การนำของพรรคได้ย้ายจากกรุงเทพฯ ไปอยู่ที่อีสาน
หมดแล้ว ต่อมาประสิทธิ์ เทียนศิริได้กลับมาทำงานมวลชนของภาคใต้ เมื่อประมาณปีพ.ศ. 2507
โดยมีครูภูมิ จริงจิตร ที่ได้ทำงานอยู่ก่อน โดยได้รับมอบหมายจากพรรคให้สร้างและขยายงาน
ปฏิวัติในเขตภาคใต้ตอนล่าง อันประกอบด้วยเขตจังหวัดพัทลุง ตรัง สตูล และสงขลา ขณะที่ครูถิ่น
เดิมหลิม รับผิดชอบเขตภาคใต้ตอนบนซึ่งในขณะนั้นคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช
(กลุ่มภูมรท, 2544: 37-38, 43-46)

ในจังหวัดตรัง สถานการณ์การเคลื่อนไหวในช่วงปี พ.ศ. 2507 ได้มีการดำเนินงานขึ้นอีก
ครั้ง โดยกลุ่มสมาชิกเก่า และสมาชิกบางคนของพลท.ที่ผ่านการศึกษอบรมจากประเทศเวียดนาม
เหนือได้เข้ามาจัดตั้งและขยายมวลชน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเหล่านั้นมี นายกลั่น อ่อนน้อม²⁷ ลูกชาย
ของหนังหมูน้อยรวมอยู่ด้วย และในปี พ.ศ. 2508 ได้จัดตั้งค่ายพักขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่ต้นน้ำฝูด
อ.เมืองตรัง ซึ่งทางการได้ก็เริ่มดำเนินการกวาดล้างอย่างจริงจัง ทำให้ชาวบ้านที่เป็นญาติพี่น้องหรือ
ผู้ที่เคยสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้เกิดความหวาดกลัวหนีเข้าป่า เป็นการขยายมวลชนให้พลท.มากขึ้น
และการดำเนินงานของพลท.ในจังหวัดตรังได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น(คณะกรรมการฝ่ายประมวล
เอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 80) จนเมื่อสงครามประชาชนได้เปิดฉากขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ หลัง
วันเสียดินแดน (7 สิงหาคม 2508) กองทัพปลดแอกประชาชนแห่งประเทศไทยของพรรค
คอมมิวนิสต์ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามเทือกเขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาภูพาน
เทือกเขาบรรทัด โดยเทือกเขาบรรทัดเป็นรอยต่อ 3 จังหวัด คือ พัทลุง-ตรัง-สตูล นับเป็นสาขาที่มีความ
ความเข้มแข็งมากแห่งหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่มีสมาชิกนับพันคน (จรรยา หยู
ทอง, 2547: 28)

ด้านการเคลื่อนไหวของหนังหมูน้อย ภายหลังจากการประชุมสมัชชาครั้งที่ 3 นั้น หนังหมูน้อย
ยังคงใช้วิธีการเคลื่อนไหวในเมือง ด้วยการแสดงหนังตะลุงที่สอดแทรกแนวคิดทางสังคมนิยม เพื่อ
ปลุกกระดมมวลชน โดยจะตระเวนแสดงไปตามที่ต่างๆ ที่ได้รับการร้องขอจากบรรดาสหายของ
พรรค รวมทั้งการไปร่วมประชุมกับบรรดาสมาชิกพรรคในกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเมือง เพื่อประชุม
สรุปสถานการณ์ และแนวทางของพรรคเป็นครั้งคราว ดังที่นายละมุน เล่าว่า

²⁷ นายกลั่น อ่อนน้อม มีชื่อจัดตั้งว่า สหายเกริก ได้รับการศึกษาทางการทหารและการเมืองชั้นสูงจากประเทศเวียดนาม เคยดำรงตำแหน่งเป็น
สหายนำของค่ายเขต 1 และผู้อำนวยการวงจรรยา เสียดินแดนในการสู้รบที่สมรภูมิดกลาง บ้านเขาใคร อ.ควนกาหลง จ.สตูล ได้รับฉายาว่า “บุรุษ
เหล็กเพชร” ซึ่งเป็นชื่อจากเพลงที่เขาเป็นผู้ขับร้อง และเขียนเนื้อโดยแสง ธรรมดา (กลุ่มภูมรท, 2544: 359, 387-388)

“ แรกเขายื่นปากกัน แยกก็ไม่ได้ขึ้น แต่แยกก็เล่นหนังของแกไป ไปเล่นที่ โนนที่นี้ ใครให้ไปเล่นแกก็ไป ส่วนใหญ่แกเล่นในแนวสังคมแหละ แล้ว แยกก็ไปประชุมกับเขามั่ง ว่าตอนนี้สถานการณ์มันเป็นพันปรี้อแล้ว” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2551)

บริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2508-2519

สถานการณ์ทางการเมืองไทยในช่วงปีพ.ศ.2508 รัฐบาลยังคงใช้วิธีการปราบปรามผู้มี ความคิดที่ขัดแย้งหรือต่อต้านรัฐบาล ด้วยวิธีการรุนแรง ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ในสมัยของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์จนถึงรัฐบาลของจอมพลถนอม โดยกลุ่มการเมืองที่รัฐบาลมุ่งจัดการเป็นหลัก คือกลุ่ม ขบวนการของพคท. ที่รัฐบาลได้ใช้ทั้งกำลังทหารและตำรวจในการปราบปราม ดังเช่น การปราบปรามในภาคใต้ รัฐบาลได้ใช้วิธีการปราบปรามภายใต้คำขวัญ 3 เรียบ คือปราบเรียบ ฆ่าเรียบ เผาเรียบ และถีบลงเขา เผาถึงแดง รวมทั้งตัดหัวเสียบประจาน ที่ได้สร้างความหวาดกลัวไปทั่ว และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านพากันเข้าป่า (ประจวบ อัมพะเสวต, 2546: 106) และทำให้การ เคลื่อนไหวของพคท.ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2511 ได้มีการขยายพื้นที่ในการจัดตั้งกลุ่มมวลชนไปตามภูมิภาค ต่างๆมากยิ่งขึ้น โดยการใช้ยุทธวิธีในลักษณะป่าประสานเมือง ซึ่งก็คือ การให้ทำการต่อสู้ด้วยกำลัง อาวุธในเขตชนบทเป็นหลัก แล้วต่อสู้ในเมืองด้วยกำลังแนวร่วมเป็นส่วนประกอบ และเกิดการ ปะทะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆนับตั้งแต่วันเสียดินแดง โดยจากปีพ.ศ. 2508 มีการ ปะทะเพียง 29 ครั้ง เพิ่มขึ้น 870 ครั้ง ในปีพ.ศ. 2512 (บัญชา สุมา, 2528: 48-49) และสถานการณ์ ของพคท.จังหวัดตรังตั้งแต่ปีพ.ศ. 2512 ก็ได้มีการประสานงานระหว่างพคท.ในจังหวัดตรังกับพคท. จังหวัดพัทลุง โดยมีการเคลื่อนไหวอยู่ทั่วไปแทบทุกพื้นที่ ได้แก่ อำเภอเมืองตรัง , อำเภอห้วยยอด, อำเภอย่านตาขาว, อำเภอปะเหลียน และอำเภอสิเกา (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและ จดหมายเหตุ, 2544: 80) และได้มีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธประจำภาคใต้ชื่อว่า “กองทัพปลดแอก ประชาชนแห่งประเทศไทย (ทปท.)” ประจำภาคใต้ ขึ้น (จรูญ หยูทอง, 2547: 22) ซึ่งทางราชการจึง ได้จัดให้มีหน่วยเฉพาะกิจที่ 5 ตั้งอยู่ที่อ.ย่านตาขาว เพื่อการป้องกันและปราบปราม (คณะกรรมการ ฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 80)

การดำเนินการปราบปรามคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ของเจ้าหน้าที่รัฐในประมาณปีพ.ศ.2508 ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางการเมืองของหนังหมูน้อยอย่างมาก โดยทางหน่วยงานของรัฐได้ สงสัยในพฤติกรรมของหนังหมูน้อยและพรรคพวกว่าเป็นคอมมิวนิสต์มาเป็นเวลานาน แต่ไม่ สามารถหาข้อมูลหลักฐานที่แน่ชัดได้ จึงได้มอบหมายให้นายมังกร คงสุวรรณ มีตำแหน่งเป็นปลัด ในขณะที่นั้นเป็นผู้สังเกตการณ์พฤติกรรมของหนังหมูน้อยและพรรคพวก เพื่อสืบหาผู้ที่เป็นแนวร่วม

ของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งนายมังกร ได้เข้าบ้านพักอยู่ใกล้ๆกับบ้านของหนังสือพิมพ์บริเวณแถบวัดกระพังสุรินทร์ และเข้าติดต่อดำพันกับหนังสือพิมพ์และกลุ่มพรรคพวกอยู่เป็นเวลานานจนกระทั่งสามารถสืบรู้ และนำไปสู่การแจ้งจับหนังสือพิมพ์และพรรคพวก ด้วยข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยนายประสิทธิ์ หลักเพชร²⁸ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ว่า

“ ก่อนหน้านั้น มังกรกับผมมันก็ติดกัน ที่ได้รู้จักกันเพราะบ้านอยู่ใกล้กัน กินเหล้า เล่นไพ่ เกี่ยวด้วยกันกับโบ้เรา แต่แรกผมก็ไม่ได้จะเข้าป่า ยังเคลื่อนไหวอยู่ในเมือง เสร็จแล้ววันหนึ่งมังกรมันนัดผมไปเล่นไพ่ที่สโมสร ผมก็ไม่ได้คิดไปไหน พอไปสโมสร มันก็จะให้ผมเป็นพยานเรื่องจับคนเป็นคอม มันนัดสันติบาลไว้แล้วกับผู้ว่า เสร็จแล้วสันติบาลก็สอบผม แต่ผมก็ไม่ได้บอกไปไหน เพราะนี่พี่น้องผมเพ มันจะกักตัวผมไว้ ผมก็ขอให้มันประกันตัวให้ พอกลับบ้านได้ ผมก็หนีขึ้นป่าที่พัทลุงเลย”
(ประสิทธิ์ หลักเพชร, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2550)

หนังสือพิมพ์และพรรคพวกประมาณ 28 คน ถูกจับกุมได้ในขณะไปร่วมประชุมหาหรือทางการเมือง ที่บ้านพักของนายอำเภอ ร่องเมือง ในคืนปี พ.ศ. 2508 และนอกจากนี้ยังมีกรจับกุม บรรดา ลูกคู่ของหนังสือพิมพ์ในขณะนั้นทั้งหมด ในฐานะของผู้ต้องสงสัยและถูกใช้เพื่อเป็นพยานในการให้ข้อมูลเอาผิดหนังสือพิมพ์ด้วย โดยนายเกลื้อม ซึ่งเป็นลูกคู่ของหนังสือพิมพ์ได้เล่าว่า

“ ถูกจับหมดทั้งคณะ ผมเขาจับเป็นตัวประกอบ เขาจับไปคิดว่าหนังสือพิมพ์ทำอะไรมั่ง แต่เราไม่มีอะไรให้ เพราะไม่รู้ความจริง เขาชักว่าให้เราให้ความเห็นกับทางรัฐบาล ให้เข้าด้วยกับรัฐบาลแล้วรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือ แต่ผมไม่รู้ รู้แต่ว่าแกล้งการเมือง โดยมากเขาไม่ได้มาเผยแพร่ทั่วไป เห็นแต่แก่นั่งอ่านหนังสือ”
(เกลื้อม มานู, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2550)

ลูกคู่ของหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น ได้แก่ นายโสภณ หลานเขยของหนังสือพิมพ์, หนังสือพิมพ์ ลูกศิษย์ของหนังสือพิมพ์, นายเกลื้อม หลานชายของหนังสือพิมพ์, นายสมบุรณ์และนายละมุน ลูกชาย

²⁸ นายประสิทธิ์ หลักเพชร หรือชื่อจัดตั้งว่า “คุณยง” เป็นญาติทางฝ่ายบิดาของหนังสือพิมพ์ เข้าร่วมงานด้านมวลชนกับพคท. ในขณะที่ยังเป็นนักเรียนโรงเรียนวิเชียรมาตุ และเข้าร่วมเคลื่อนไหวในป่ากับพคท.ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2507 – 2532 มีตำแหน่งสูงสุดในพคท. เป็นคณะกรรมการจังหวัด มีหน้าที่ดูแลในพื้นที่เขตจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล(ประสิทธิ์ หลักเพชร, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2550)

หนังสือพิมพ์ ซึ่งถูกคู่ส่วนใหญ่ถูกคุมขังไว้ประมาณ 1 เดือน เว้นแต่นายเกลือม นายละมุน และหนังสือพิมพ์ ถูกคุมขังไว้ประมาณ 1 ปี จึงถูกปล่อยตัว เนื่องจากทางเจ้าหน้าที่ไม่สามารถหาหลักฐานเอาผิดได้

จากการถูกจับกุมครั้งนี้ ทำให้หนังสือพิมพ์โกรธเคืองนายมังกร ที่ขายเพื่อนจึงได้แต่งวรรณกรรมหนึ่งเรื่องเรื่อง “ปราบมังกร” เพื่อใช้วิจารณ์และพุดเสียดสีนายมังกรโดยเฉพาะ ซึ่งนายละมุนได้เล่าว่า

“หนังสือแกก็แต่งเรื่องปราบมังกร เรื่องราวมันเกี่ยวกับว่า ทำปรีอให้มันเลี้ยว²⁹ นายแล้วได้เป็นผู้ใหญ่ แกว่า “รู้อะไรไม่สู้รัฐวิหา รู้อะไรเลียแข้งตำแหน่งดี” แกเขียนเอง แล้วแกพาว่าทุกคืน”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ภายหลังถูกปล่อยตัว หนังสือพิมพ์ก็ยังคงเข้าร่วมประชุมกับทางพรรค. และยังคงให้ความช่วยเหลือในการแสดงหนังสือโฆษณาแนวคิดให้กับพรรค แต่ไม่ได้เข้าเคลื่อนไหวร่วมกับกองกำลังติดอาวุธของพรรค. ที่กำลังขยายตัวอยู่ในขณะนั้น โดยนายละมุนได้เล่าว่า

“ออกจากคุกแล้ว แกก็ไม่ได้ไปเคลื่อนไหวไหน เท่าแต่ไปประชุมกับช่วยโฆษณาให้” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2551)

ด้านของบทบาททางการแสดงหนังสือเล่มนั้น ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์ยังคงแสดงหนังสือลงในแนวทางสังคมนิยมเช่นเดิม โดยศึกษาทฤษฎีทางสังคมนิยมจากการอ่านหนังสือเป็นหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายอย่างพวกมาตุภูมิสมัยเปลื้อง วรรณศรี ทั้งนี้ก็เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแสดงหนังสือ (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 12) ซึ่งเนื้อหาในวรรณกรรมหนังสือก็ยังคงเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ทางการเมืองปัจจุบันของประเทศ และเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติแก่ผู้ชมผ่านทางบทกลอนหนังสือเช่นเดิม แต่มีลักษณะของเนื้อหาที่รุนแรงมากขึ้น เช่น ที่หนังสือประเคียงระฆังทอง³⁰ ได้เล่าถึงหนังสือพิมพ์ว่า

²⁹ “วาร” หมายถึง ทวาร กัน

³⁰ หนังสือประเคียง ระฆังทอง เป็นลูกศิษย์ของหนังสือพิมพ์ เข้าป่าไปร่วมเคลื่อนไหวกับพรรค.พร้อมคณะหนังสือและครอบครัวในช่วงประมาณปีพ.ศ.2519 โดยประจำการอยู่ที่ค่าย 357 ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันยังคงยึดการแสดงหนังสือในแนวทางสังคมนิยม

“ก่อนติดคุกแกก็วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอยู่แล้ว แต่พออยู่ในคุกแกยิ่งรุนแรง แทนที่จะหยุด แล้วในยุคนั้นใครที่หลงเรื่องพวกนี้ได้ เขาถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ แล้วแกใช้วิธีต่างๆ เช่น เอาตัวตลก 2 ตัวออกมา ชื่อ ไอ้ทอง กับ ไอ้ฉิม ให้หลงกันว่า

ไอ้ทอง: ภาษีบำรุงท้องที่

ไอ้ฉิม: ไม่ใช่ ภาษีบำรุงท้องที่

ไอ้ทอง: ไอ้ท้องที่มันของจริงแต่ทุกวันนี้มันบำรุงท้องที่แล้ว เพราะฉะนั้น โป้หนักปกครองที่ไม่มีคุณธรรม มันถือว่ามีเสียคดีแล้ว ”

(ประเศียง ระฆังทอง, สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2550)

ด้านนายประสาน ได้เล่าถึงการแสดงหนังตะลุงของหนังหมูน้อยว่า

“ แกวิจารณ์นักข่าว แกว่านักข่าวมันคบไม่ได้ มัน ทำมาให้เป็นคนแล้ว ทำคนให้เป็นหมาก็ได้ แกบอกว่าแกไม่คบนักข่าว ให้ตัวหนังตะลุงพูด ถ้าไม่ชอบกันทำคนให้เป็นหมาได้เลย ถ้าชอบกันนักข่าวก็ทำมาให้เป็นคนได้ หรือ คั้นนั้นไปแสดงที่ฉวาง มีพวกสหายเขาอยู่เยอะ แล้วมีตำรวจไปเฝ้าแกด้วย แกก็ว่าไอ้พวกมหาดไทย คือตำรวจ มันมีรูปหมาอยู่สองตัว ที่คอเสื้อ รูปหมาก็คือรูปสิงห์ แกบอกว่าไอ้พวกมหาดไทยพอได้หมาสองตัวแล้วมันเบ่ง จะยิงเขาบ้าง มันขู่เขาบ้าง จริงๆแล้วเขาเอาหมาสองตัวมาล่ามไว้ที่คอเสื้อ ...แล้วแกคำตำรวจว่าไอ้ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ใช้ชั้นผู้น้อย เหมือนกับเขาให้หมากินข้าวคลุก พอได้กินทีก็เห่าที่ หมายความว่าพอ นายให้รางวัลเล็กๆน้อยๆก็ไปจับเขาที่ไปรังแกเขาที เป็นสมุนรับใช้ของเจ้านายใหญ่ ” (ประสาน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2550)

ลักษณะการแสดงหนังตะลุงที่มีเนื้อหาไปในทางสังคมนิยม มีตัวอย่างเช่น เรื่องเทวดาประกาศิต ที่หนังหมูน้อยได้มีการอธิบายถึงเมืองยักษ์ตามท้องเรื่องว่า เมืองยักษ์เป็นชนชาวผิวขาว นับถือศาสนานายทุน และในกลอนบทหนึ่งซึ่งเป็นบทพูดของเจ้าเมืองยักษ์พูดกับพระธิดา เพื่อให้ปลอมตนไปทำลายเมืองมนุษย์ซึ่งเป็นชาวผิวเหลือง นับถือพระพุทธศาสนาว่า

ไอ้ลูกรักແພ່พอจะกล่าวมันถึงคราวจะแย
 เคยอยู่ดีกินดีทั่วโลก
 หนึ่งคือว่าพระผู้ที่เป็นเจ้า
 กินทุกอย่างอ้างความดีว่ามีจริง
 แต่เดี๋ยวนี้มีผิวเหลืองมันก็เรื่องใหญ่ที่สุด
 พร้อมญี่ปุ่นหรือญวน ทาวเขาก็เข้าใจ
 อเมริกา ฝรั่งเศส ยังจากประเทศไปอยู่
 แม้นปล่อยไว้ให้เจริญมันเพลิดเพลินทั้งบุรี
 ไอ้พวกเรที่เอารัด ไอ้พวกเรที่อดสำห้ทำนาอยู่บนหลังชาติ
 แม้นศาสนาเรคราวนี้แนไปแพ้ชาวพุทธ
 ใครจะแก้แกลแ่งมมแลการที่สูญเสีย
 ถึงกลัวว่าเป็นพุทธาธิปไตย

กลัวจะแก้ไม่ทันเรื่องปัญหา
 เขาถือชาวว่าจอมยุทธ์แน่นักจริง
 ได้ปกเกล้ามากมายพร้อมชายหญิง
 ไม่เคยทิ้งปวงชนชาวผิวขาวสนใจ
 สร้างพระพุทธศาสนาไว้เป็นที่อาศัย
 ไปหลงไหลบวชตนแล้วหนนี้
 สมมติตัวเป็นภิกษุกันอยู่ถ้วนถึ
 ทั่วโลกครานี้ ถ้วนแต่พุทธ
 จะสามารถควัดิ้นสูญสิ้นสุด
 มวลมนุษย์จะแอบอิงแล้วเราจะไปพึ่งใคร
 ปรีกษาด้วยลูกเมียที่ยิ่งใหญ่
 แล้วต่อไปคงวุ่นวายหลายประการ
 (หม่น อ่อนน้อม, เทปบันทึกเสียง)

การแสดงหนังตะลุงของหนังหม่นนุ้ยในลักษณะดังที่กล่าวไปข้างต้น ได้สร้างทั้งประโยชน์และโทษให้กับหนังหม่นนุ้ยกล่าวคือ การแสดงในลักษณะเช่นนี้ทำให้หนังหม่นนุ้ยยังมีชื่อเสียงและได้รับความนิยจากผู้ชมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากผู้ที่มีแนวคิดที่อคติต่อรัฐอยู่แล้ว แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการประกาศตัวเป็นศัตรูกับฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐอย่างชัดเจน ทำให้หนังหม่นนุ้ยยังถูกตรวจสอบและควบคุมจากรัฐด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งหนังหม่นนุ้ยก็จะใช้วิธีการต่างๆในการตอบโต้หรือหลบหลีกเช่นกัน ดังเช่น

“ มีอยู่ช่วงหนึ่งที่รัฐบาลเขารู้แล้วว่าแกหัวเอียงซ้าย เขาก็เลยให้ไปทำหน้าที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่หาดาใหญ่ ในเรื่องหนังเขาให้โจมตีคอมมิวนิสต์แล้วก็ยกย่องอเมริกา แกเกลียดอเมริกามาก เพราะแกถือว่าอเมริกาคือนักล่าเมืองขึ้น พวกกล้าอาณานิคม แกจะมีอคติกับอเมริกาเพราะส่วนมากพวกสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์เขาต่อต้าน แกพูดขึ้นมาคำหนึ่งว่า “อเมริโกง อเมริกา” แล้วคนที่ทำหน้าที่เขาก็ไม่เอา เขาให้ตัดออก”
 (ประสาน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2550)

ด้านนายละมุนได้เล่าถึงบรรยากาศในช่วงนั้นว่า

“ ตอนเล่นหนังเขาก็ส่งคนมาดูแลตลอด จากฝ่ายนู่นฝ่ายนี่ แกก็ต้อง
 ตลบตะแลงไป” ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

นอกจากการแสดงหนังตะลุงเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมือง หนังหมุ่นนุ้ยก็ยังได้ใช้การแสดง
 หนังตะลุงเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือภัยให้กับนายชวน หลีกภัย ซึ่งลงสมัครผู้แทนราษฎรเป็น
 ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2512 โดยใช้วิธีการพูดสอดแทรกเพื่อสนับสนุนนายชวน หลีกภัย ลงไปใน
 เรื่องราวที่แสดง และได้อนุญาตให้นายชวน เปิดปราศรัยหาเสียงกับผู้ชมที่หน้าโรงหนังตะลุงใน
 ช่วงเวลาพักได้ ซึ่งนายกิจ หลีกภัย ได้อธิบายถึงการใช้นางหนังตะลุงในการหาเสียงว่า

“ การหาเสียงวิธีนี้ถือเป็นการจัดตั้งเครือข่ายใหม่ เพราะจากวิธีการหา
 เสียงในอดีตที่สถานการณ์การแข่งขันทางการเมืองยังไม่เข้มข้น การต่อสู้
 ทางการเมืองจึงอยู่แค่กลุ่มชนในส่วนบน อาศัยแค่เส้นสายผ่านทาง
 หัวคะแนนในท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพล เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะเป็นผู้ไป
 บอกให้ชาวบ้านเลือกใคร ตัวผู้สมัครเองก็ไปพูดหาเสียงเพียงบางครั้งบาง
 คราว แต่เนื่องจากนายชวนไม่สามารถไปหาคะแนนโดยใช้เครือข่ายการ
 จัดตั้งของกลุ่มผู้แทนเก่า จึงต้องจัดตั้งเครือข่ายใหม่ ด้วยการเข้าสู่มวลชน
 โดยตรง ผ่านการปราศรัยหาเสียงตามโรงหนังตะลุง โนราชื่อดัง ซึ่งมีฐาน
 เสียงของมวลชนอยู่” (กิจ หลีกภัย, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2550)

การใช้หนังตะลุงเป็นเครื่องมือในการหาเสียงนี้ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากในการเข้าถึง
 มวลชน ซึ่งในเวลาต่อมาผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตพื้นที่ภาคใต้ทั้งการเลือกตั้งระดับประเทศและ
 ระดับท้องถิ่น ก็ได้นำเอาวิธีการนี้มาใช้กันอย่างแพร่หลาย

หนังหมุ่นนุ้ยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจเมื่อประมาณปีพ.ศ.2511
 โดยพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจเป็นพรรคที่มีแนวทางสังคมนิยม ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการเลือกตั้งในปีพ.ศ.
 2511เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้ง โดยมีนายเทพ โชติสุขิต กับนายแคว้น
 นรปดิ ได้ช่วยกันฟื้นฟูพรรคในแนวทางสังคมนิยมขึ้นมาใหม่ และในระหว่างสมัยรัฐสภาครั้งนี้ พ.อ.
 สมคิด ศรีสังคม และนายบุญเย็น วอทอง ก็ได้ร่วมกันจัดตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยขึ้นในเดือน
 มีนาคม พ.ศ. 2514 เพื่อเตรียมสำหรับการเลือกตั้งครั้งใหม่ นอกจากนี้นายเชื้อ กาพแก้ว ก็ได้ตั้ง
 พรรคแรงงานขึ้นเช่นกัน แต่การเลือกตั้งก็ไม่ได้จัดขึ้น เนื่องจากเกิดการยึดอำนาจตนเองของจอมพล

ถนอม กิตติขจร และมีการประกาศกฎอัยการศึก ยุบรัฐสภา พรรคการเมืองต่างๆจึงต้องยุติบทบาทลงชั่วคราว (สุราชัย ยิ้มประเสริฐ, 2544: 102)

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2514-2519 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศและภายในประเทศที่สำคัญหลากหลายเหตุการณ์ เช่น การได้รับชัยชนะในสงครามอินโดจีนของคอมมิวนิสต์ประเทศลาว ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ทำให้คอมมิวนิสต์ได้เข้าครอบครองประเทศลาวทั้งหมด และได้มีการประกาศจัดตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้น เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และนายไกสอน พรมวิหารเป็นนายกรัฐมนตรี, การเข้ายึดกรุงพนมเปญของคอมมิวนิสต์เขมรแดงเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2518 และสามารถโค่นล้มรัฐบาลของนายพลลอนนอล ที่มีสหรัฐอเมริกาหนุนหลังอยู่ลงได้ในปีพ.ศ. 2519 แล้วจัดตั้งสาธารณรัฐกัมพูชาขึ้น และ การรวมเป็นประเทศเดียวกันของเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2519 ภายหลังจากที่กองทหารอเมริกันได้ถอนตัวออกจากเวียดนามใต้ในปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2516 โดยที่เวียดนามทั้งสองฝ่ายยังคงทำสงครามกันต่อไปจนกรุงไซ่ง่อน เมืองหลวงของเวียดนามใต้แตก และประธานาธิบดี เหงียน วัน เทียว ได้ประกาศยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไข โดยเวียดนามใต้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” (นันทนา กปิตกาญจน์, 2546: 85-91)

การปฏิวัติประเทศเป็นผลสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์ลาว กัมพูชาและเวียดนามดังที่กล่าวไปข้างต้นนี้ ได้กลายเป็นตัวอย่างและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสมาชิกพรรค. และประชาชนที่มีหัวก้าวหน้าในประเทศในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อการปฏิวัติ ประกอบกับปัญหาจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ที่ยิ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวในการเคลื่อนไหวของแนวร่วมพรรค. โดยเฉพาะแนวร่วมจากบรรดานักศึกษานักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางการเมือง ซึ่งเมื่อศึกษาสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศในช่วงเวลานี้พบว่าเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นหลายเหตุการณ์ โดยที่เหตุการณ์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการบริหารงานของรัฐบาลที่ผิดพลาด เช่น ปัญหาจากการที่รัฐบาลอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพ, การดำเนินนโยบายต่างประเทศตามรอยอเมริกา, การถูกเอาเปรียบทางเศรษฐกิจจากสินค้าญี่ปุ่น, การรัฐประหารเงียบของรัฐบาลจอมพลถนอมในการยึดอำนาจตัวเอง การยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี 2511 และการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งและต่อต้านรัฐบาล โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชน อีกทั้งเมื่อมีเหตุการณ์การล่าสัตว์ที่ทุ่งใหญ่, การลอบฆอนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนออก ก็ยิ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อโจมตีและขับไล่รัฐบาลของจอมพลถนอม และการเรียกร้องซึ่งสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและประชาชนได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการเดินขบวนประท้วงต่อต้านครั้งใหญ่โดยนักศึกษาและประชาชนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ภายหลังเหตุการณ์ สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศได้กลับสู่บรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยอีกครั้ง โดยรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีการจัดตั้งสมาชิกแห่งชาติขึ้นเพื่อร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญตามความต้องการของประชาชนที่ได้เรียกร้องในช่วงเหตุการณ์

14 ตุลาคม โดยเน้นให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพของปัจเจกชนเป็นอย่างสูง เช่น ห้ามการตรวจกัก หรือการเปิดเผยจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ของบุคคล, การให้เสรีภาพในการพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณา, การมีมาตรการควบคุมรัฐไม่ให้ทำลายเสรีภาพของประชาชนด้วยการห้ามสั่งปิดโรงพิมพ์ ห้ามทำการพิมพ์ หรือทำการเซ็นเซอร์ (censor) , การให้ความสำคัญกับการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ในมาตราที่ 6 และ 7 แห่งรัฐธรรมนูญ ที่ระบุให้รัฐต้องดำเนินการเรื่องของความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลให้ลดน้อยลง และรัฐต้องส่งเสริมให้ชาวนาและเกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพเป็นต้น (พรภิรมณ์ เชียงกูล, 2535:189)

ผลจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้ประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษา ได้มีสิทธิ เสรีภาพในการแสดงออกและการดำเนินการทางการเมืองกันอย่างเต็มที่ มีการประกาศอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้อีกครั้งในปีพ.ศ. 2517 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม ปีพ.ศ. 2518 ก็ทำให้บรรดาพรรคการเมืองที่เคยถูกปิดไปได้กลับมาถืออำนาจจัดตั้งพรรคขึ้น โดยพรรคในแนวอุดมการณ์ทางสังคมนิยมได้มีการจัดตั้งขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากแนวคิดทางสังคมนิยมได้ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางช่วงการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยมีกลุ่มบุคคล 3 กลุ่มที่มีบทบาทในการเผยแพร่แนวคิดและแนวการต่อสู้ด้วยอุดมการณ์สังคมนิยม คือ กลุ่มนักการเมืองแนวสังคมนิยม ที่เคยต่อสู้มาในระบอบรัฐสภาในยุคก่อนหน้านี้ เช่น ชิต เวชประสิทธิ์ จากพรรคสหชีพ, พ.อ.สมคิด ศรีสังคม, อาจารย์บุญเย็น วอทอง จากพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และไขแสง สุกใส จากพรรคประชาชน เป็นต้น กลุ่มถัดมาคือกลุ่มนักวิชาการ และปัญญาชนหัวก้าวหน้าจากมหาวิทยาลัย เช่น ดร.บุญสนอง บุญโยทยาน, ดร.แสง สงวนเรือง, อ.ทวี หมั่นนิกร, ดร.วีรพงศ์ มารางกูร, คำสิงห์ ศรีนอก, อ.โรน่าน อรุณรังษี เป็นต้น และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มของผู้นำนักศึกษาและผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีพลังและมีประสบการณ์ในการต่อสู้ทางการเมือง เช่น ประสาร มฤคพิทักษ์, ชัยวัฒน์ สุวิชัย, ธีรยุทธ บุญมี เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สุวิชัย, 2544: 114-115)

ในการจัดตั้งพรรค ได้มีพรรคในแนวทางสังคมนิยมที่สำคัญคือ การจัดตั้งพรรคแนวร่วมสังคมนิยม มีนายแคล้ว นรปดิเป็นหัวหน้าพรรค ในขณะเดียวกัน พ.อ.สมคิด ศรีสังคม, นายบุญเย็น วอทอง, นายไขแสง สุกใส ซึ่งได้รับการผลักดันจากคนรุ่นใหม่จากขบวนการนักศึกษาก็ได้ตั้งพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยขึ้น โดยมีดร.บุญสนอง บุญโยทยานเป็นเลขาธิการพรรค และได้มีกลุ่มนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งตั้งพรรคพลังใหม่ขึ้น โดยเลือกให้นายกระแสด ชนะวงศ์ นายแพทย์รางวัล

แมกไซไซเป็นหัวหน้าพรรค มีนายปราโมทย์ นาครทรรพ เป็นเลขาธิการพรรค (สุราชัย ยิมประเสริฐ, 2544: 103)

ด้านบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หนังสือพิมพ์ก็ได้แสดงบทบาททางการเมืองในแนวทางสังคมนิยมอย่างชัดเจน จากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจ ต่อแนวทางสังคมนิยม โดยนายละมุนได้เล่าถึงเหตุผลในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยของหนังสือพิมพ์ว่า

“ พ่อเล่นหนังนี้ หัวเอียงอยู่แล้ว ชอบค่าคนโกง ถึงพอดีพรรคสังคมนิยม มันต้องแข่งกับโบ๋นายทุน ก็ชอบใหญ่ที่นี้ สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคเลย มีพ.อ.สมคิด ศรีสังคม กับไซแสง สุขใส มาชวนสมัครเข้าพรรค แล้วก็มานอนที่บ้านด้วย” (ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

โดย พ.อ.สมคิด ได้เล่าถึงสถานการณ์ของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ในช่วงเวลานั้นว่า

“ พวกเราช่วยๆกันเลือกคนที่มาสมัคร แต่โดยส่วนมากเราก็รับ ... แล้วตอนที่จะมีการเลือกตั้งเราไม่มีเงิน สมัยนั้นเท่านี้จำได้ค่าสมัครนี่มัน 4,000 บาท แล้วสมัยนั้นสังคมนิยมกำลังเฟื่องมาก มีคนแห่กันมาสมัคร เราก็บอกว่า เราไม่มีเงินให้หะ ค่าสมัครเราก็ไม่มีเงินให้ ถ้าจะมาสมัครคุณต้องหาเงินเอง แล้วตอนที่ออกไปหาเสียงภายหลังจากมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแล้ว คุณชิต เวชประสิทธิ์รายงานว่า มีเงินอยู่ในพรรคเพียง 60,000 บาท เพราะงั้นต่างคนก็ต่างต้องหาเงิน สำหรับผมในฐานะที่เป็นหัวหน้าพรรคก็ไม่มีเหมือนกัน เพราะผมก็ไม่มีรายได้อะไร” (สมคิด ศรีสังคม, พ.อ., สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2550)

ดังนั้น ผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งกับทางพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองจริงๆ เนื่องจากทางพรรคไม่ได้มีเงินช่วยเหลือในการหาเสียงให้ โดยหนังสือพิมพ์ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้กับพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดตรัง ซึ่งในการหาเสียงนั้น เนื่องจากหนังสือพิมพ์เองก็ไม่มีเงินมากนัก หนังสือพิมพ์จึงใช้วิธีการหาเสียงผ่านการแสดงหนังตะลุง โดยมีตัวอย่างของบทกลอน เช่น

โลกทุกวันปั่นป่วนควรขบคิด
 คนหูเบาเขาวุ่นน้อยพลอยถูกดึง
 เกิดการกอบโกยโกงกินกันทั่วถิ่นประเทศ
 นักการเมือง โกงกินบิดลั่นโก๋
 ความที่จริงมันอิงแอบน่าจะแสบสาย
 สวมหน้ากากไว้ข้างนอกหลอกคนจน
 ประชาชาติราษฎรต้องร้อนรुक
 ไอ้ชวานาชาวสวนขุดพรวนดิน
 รัฐบาลทั้งสิ้นดั่งสินค้า
 พวกเศรษฐีซื้อขอก่อเกี่ยว
 เอาเงินก้อนมาป้อนปากพวกอยากได้
 กลายเป็นสภานรกสกปรกจ้ง
 เห็นแก่หน้าบ้ายศนำอดสู
 ดั่งนิทานอีสปในเรื่องกบเล็กกนายน
 บ้างขึ้นเสียงเถียงทาบ้ำประสาท
 ดูแล้วคล้ายโรงละครถึงยิ่งร้ายแรง
 ทำว่าเสนอแก้แปรญัตติ
 บ้างยกมือขึ้นปรวดปราดชาติจี้เมา
 เราขอเตือนคนไทยสมัยหน้า
 อย่าไปเห็นกับน้ำเหล้าเข้าเย็นเบน
 อย่าม้วนอนเป็นทุกข์ลุกขึ้นเถิด
 นักการเมืองเมื่อหลังเมามั่งมี

หรือ

ไม่มีอำนาจใดในโลกหล้า
 ไม่มีใครส่งเสริมเฝ้าเพิ่มพูน
 ข้าพวกเราต่อสู้ผู้กดขี่
 มีห้องฟ้าที่แสงทองส่องอำไพ

สมัยนี้มนุษย์ทุจริตอ้างเอาสิทธิเสรีขึ้นมาเป็นที่หนึ่ง
 หมดที่พึ่งแล้วเหล่าคนไทย
 นำสังเวชประชาชนคนส่วนใหญ่
 บอกว่าทำไปเพื่อหน้าและทำเพื่อประชาชน
 เอาสีป้ายหน้าร้านดอกไอ้พวกมารหัวชน
 ดั่งเล่นกลขายยาพวกมัน โกงหากิน
 ดั่งไฟลูกกลวงลามลุกไปตามท้องถิ่น
 เหนือไพลินรดพื้นทำเพื่อผืนนาเดียว
 นายทุนหาซื้อขาดคิดแล้วนำหวาดเสียว
 ชวนกันเบียดบังหลวงกระทรวงคลัง
 ยกมือไหว้ นายทุนให้เข้ามาช่วยหนุนหลัง
 เข้าไปนั่งในสภาพวกมันหน้าไม่อาย
 มาข่มขู่อย่าข่มขืน ไอ้พวกมันปล้นกฎหมาย
 บอกว่าจะไปปรับใช้พี่น้องแต่ของกลับแพง
 อวดอำนาจใหญ่ยิ่งแต่พวกมันชิงตำแหน่ง
 มันกลั่นแกล้งกลับกลอกหลอกพวกเรา
 ประธานชี้ขึ้นสวดแล้วอวดเพื่อนเขา
 พุดเปล่าๆเท่าแต่ปาก ไอ้พวกกากผู้แทน
 ต้องการหาคนดีเราก็ดูต้องมีแผน
 ถูกผู้แทนใจชั่วแล้วตัวอัปรีช
 มาช่วยเปิดหน้ากากของไอ้พวกซากผี
 กลายเป็นกาลีของชาติแล้วภัยถึงราษฎร
 (ทวี ย้อยแก้ว, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2550)

ผู้ปกครองที่มาแล้วสาบสูญ
 ประชาชนจะสมบูรณัณิรันดร์ไป
 ประชาชนจะมีชีวิตใหม่
 ประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน
 (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

โดยกลอนบทหลัง เป็นกลอนที่ดัดแปลงมาจากกลอนของ วิชา คัญทัพ และในประโยคที่ว่า “ประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน” นั่นก็คือคำขวัญของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้หนังสือยังใช้วิธีการเปิดเวทีปราศรัยหาเสียง โดยมีแกนนำของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยมาช่วยปราศรัยหาเสียงให้ ซึ่งนายประสาน ได้เล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

“ พวกคุณซ่านี สักดิเศรษฐี คุณสุธรรม แสงประทุม คุณสุทัศน์ เงินหมื่น เคยมาหาเสียงให้ คุณไขแสง สุกใส ก็มาอยู่ด้วย คุณซ่านียื่นพุดบน หลังคารถเลย คุณยอดธง ทับทิวไม้เขามาหาเสียงให้”

(ประสาน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2550)

ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์แพะแนนเสียงไม่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดศรีสะเกษ แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังคงแสดงบทบาททางการเมืองผ่านการแสดงหนังตะลุงต่อไป และยังคงเป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงมากในยุคนั้น โดยมีผู้ชมมากมายที่เฝ้าติดตามการแสดงของหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ซึ่งในบางครั้งมีผู้ชมเฝ้าดูการแสดงหนังตะลุงของหนังสือพิมพ์นับหมื่นคน ทำให้หนังสือพิมพ์กลายเป็นที่ต้องการตัวของหน่วยงานทางการเมืองจากหลายฝ่ายที่เข้ามาติดต่อและชักชวนหนังสือพิมพ์ให้แสดงหนังตะลุงตามแนวทางของแต่ละหน่วยงานนั้นๆ ต้องการ เช่น หน่วยงานซีไอเอของทางอเมริกา ที่ต้องการให้หนังสือพิมพ์แสดงหนังตะลุงให้ โดยนายละมุน ได้เล่าว่า

“ พอกำลังดัง อเมริกามันก็เอาไปเป็นหนังมัน หน่วย ซีไอเอ คอนไปเล่นที่วัดควนวิเศษ มันก็เอาเทปไปอัด มันยื่นเบี้ยให้ราวสองสามหมื่น มันบอกว่าต้องเป็นคนของมัน แกก็ว่าเอา เพราะเราจะเอาเบี้ยมัน จริงๆ ไม่ใช่จะเปลี่ยนแปลง ถึงเทพของแกเป็นภาพยนตร์ อเมริกาแพร่หลายให้กลายเป็นหนังราชการ แล้วมันให้เจ้าหน้าที่มาคอยสังเกตการณ์ แต่แกเล่นหนังให้อเมริกาจริงแต่ด้านนายเพื่อประชาชน ไม่ใช่เพื่ออเมริกา”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

หนังสือพิมพ์ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งในปีพ.ศ. 2519 ซึ่งผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้ หนังสือพิมพ์ก็ยังคงแพ้การเลือกตั้ง ในขณะที่ตัวแทนของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยก็ได้รับเลือกตั้งเพียงคนเดียวคือ นายโรจน์ อรุณรังษี จากจังหวัดพัทลุง และตัวแทนจากพรรคร่วมในแนวทางสังคมนิยมได้รับเลือกเพียง 5 คน ซึ่งต่างจากการเลือกตั้งครั้งแรกในปีพ.ศ. 2518 ที่ตัวแทนจากพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยได้รับเลือกตั้งถึง 15 คน และตัวแทนจาก

พรรคร่วมในแนวทางสังคมนิยมได้รับเลือกตั้งถึง 20 คน ซึ่งผลจากการเลือกตั้งครั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่กลุ่มของพรรคในแนวทางสังคมนิยมได้ถูกคุกคามอย่างหนักจากฝ่ายตรงข้ามเช่น การลอบสังหารผู้นำสหพันธ์ชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะในภาคเหนือ, ผู้นำกรรมกร, ผู้นำนักศึกษาและนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลอบสังหาร ดร.บุญสนอง บุญโยทยาน (ชัยวัฒน์ สุรวิชัย, 2544: 122-123) ที่สร้างความหวาดกลัวให้กับฝ่ายที่สนับสนุนเป็นอย่างมาก ซึ่งในส่วนของหนังสือพิมพ์เองก็ถูกคุกคามอย่างหนักจนแทบเอาชีวิตไม่รอดเช่นกัน โดยถูกยิงถล่มบ้านพักเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2519 ทำให้นายเซย ผู้มาติดต่อเพื่อจ้างหนังสือพิมพ์ไปแสดงหนังตะลุง ถูกยิงเสียชีวิต และนายประสาน ลูกชายถูกยิงได้รับบาดเจ็บ ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องตัดสินใจหนีเข้าป่าไปร่วมงานกับพคท.พร้อมกับนายละมุน ลูกชายคนคนโต

โดยสรุป การศึกษาบริบทและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2490-2519 พบว่า การสมัครเป็นสมาชิกพรรคและการร่วมเคลื่อนไหวกับพคท.ของหนังสือพิมพ์เกิดจากความไม่พอใจต่อระบบของโครงสร้างของสังคม ที่ให้อำนาจการปกครองแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการกดขี่ข่มเหง และเอื้อประโยชน์ต่อนายทุนในการเอาเปรียบประชาชน รวมทั้งไม่สร้างให้เกิดความเท่าเทียมกันในประชาชนทุนชนชั้น ซึ่งเป็นลักษณะสังคมที่หนังสือพิมพ์มองว่าเป็นปัญหาและต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง และจากบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยในช่วงปี พ.ศ. 2488 ที่ทำให้แนวคิดทางสังคมนิยมที่พุ่งขึ้นในหมู่นักศึกษา ปัญญาชน ทำให้แนวคิดและการเคลื่อนไหวของพคท. ได้เผยแพร่มาสู่ชุมชนของหนังสือพิมพ์ โดยที่สภาวะทางสังคมที่หนังสือพิมพ์อาศัยอยู่ก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในจังหวัด ซึ่งยิ่งส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศในการตื่นตัวและรับเอาแนวคิดและแนวทางการเมืองในรูปแบบใหม่ คือ แนวทางของขบวนการสังคมนิยมของพคท. โดยที่แนวคิดทางสังคมนิยมที่เผยแพร่โดยพคท.ในช่วงเวลานั้นสามารถอธิบายถึงปัญหาของสังคม และแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความเท่าเทียม อันเป็นลักษณะของสังคมที่หนังสือพิมพ์ต้องการ

การเข้าเป็นสมาชิกพคท.ของหนังสือพิมพ์ นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวตามแนวทางของพรรคแล้ว ยังทำให้หนังสือพิมพ์ได้เรียนรู้ความคิดทางการเมืองในแนวทางสังคมนิยมมากขึ้น ซึ่งจะ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความคิดและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในเวลาต่อมา เพราะจากการที่พคท.มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการปฏิวัติสังคมไทยมาเป็นการต่อสู้โดยใช้อาวุธ และการนำเอาแนวคิดของเหมา เจ๋อ ตุงมาใช้เป็นแนวทาง ตามมติของการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 3 ถือเป็นจุดเปลี่ยนอีกจุดหนึ่งที่สำคัญต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ เนื่องจาก หนังสือพิมพ์ไม่เห็นด้วยและไม่ได้เข้าร่วมกับพรรคในการเคลื่อนไหวตามแนวทางดังกล่าว แต่ยังคงยึดวิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิม คือ การเคลื่อนไหวผ่านการแสดงหนังตะลุง และแสดงความต้องการอย่างชัดเจนในการเข้าร่วมกับพรรคแนวร่วมสังคมนิยม ที่มีวิธีการเคลื่อนไหวในทางรัฐสภา อันเห็นได้จาก การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจ และ

สมาชิกรรคตสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มเพื่อนของหนังสือพิมพ์ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรค. ในช่วงเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ เช่น มงคล ณ นคร, ประชาส คงสมัย, และภูมิ จริงจิตร ได้แสดงบทบาททางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยวิธีการต่อสู้ด้วยอาวุธ ตามแนวทางของพรรค. ซึ่งแม้จะอาจมองได้ว่า แท้จริงแล้ว การที่หนังสือพิมพ์ไม่ได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพรรค. ในป่า เนื่องจากการเคลื่อนไหวในเมืองของหนังสือพิมพ์ ด้วยการแสดงหนังสือตุงจะเป็นประโยชน์แก่พรรค. มากกว่า แต่ก็ได้ปรากฏให้เห็นในเวลาต่อมาว่า หนังสือพิมพ์ยังคงมีมุมมองและแนวคิดที่ยึดมั่นในการแสดงบทบาททางการเมืองตามแนวทางของพรรคทางสังคมนิยมมากกว่า แนวทางการต่อสู้ของพรรค. และแม้โครงสร้างทางการเมืองและสังคมในประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2490 จะมีลักษณะที่ปิด คือ เป็นการเมืองในยุคเผด็จการทหาร ที่จำกัดสิทธิ เสรีภาพในทางการเมือง ซึ่งเป็นกรอบจำกัดต่อการแสดงบทบาททางการเมือง แต่ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ได้มีการพลิกแพลงในการแสดงบทบาททางการเมืองตลอดเวลา ที่เห็นได้ชัดคือ กลวิธีในการแสดงหนังสือตุงที่แม้จะโดนบีบบังคับจากฝ่ายรัฐ แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังสามารถคงเนื้อหาและจุดประสงค์ในการแสดงหนังสือตุงเพื่อเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมแก่มวลชนเช่นเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2519 – 2523

การศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2519-2523 เป็นการศึกษาในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาในบทที่ผ่านมา คือ ศึกษาถึงสถานการณ์ทางสังคม การเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย โดยจะมีการแบ่งย่อยการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ตามบทบาททางการเมือง คือ การศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2519-2522 ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในป่า และการศึกษาบริบททางสังคมและการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยช่วงระหว่างปี พ.ศ.2522-2523 ซึ่งเป็นการแสดงบทบาททางการเมืองภายหลังมอบตัวและเข้าร่วมงานกับกองทัพภาคที่4 จนกระทั่งเสียชีวิต โดยมีจุดประสงค์ในการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางการเมืองกับการแสดงบทบาททางการเมือง

บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2519 – 2522

สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศในช่วงปีพ.ศ. 2519 เป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งของขบวนการเมืองต่างๆในสังคม ที่สืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ช่วง 14 ตุลาคม 2516 ที่มี การเคลื่อนไหวสนับสนุนกรรมกรและชาวนา การเกิดของพรรคแนวทางสังคมนิยม ตลอดจนการเกิดกระแสการวิพากษ์สังคมและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ซึ่งดำเนินการโดยขบวนการนักศึกษา ที่ก่อให้เกิดความวิตกอย่างมากในหมู่ชนชั้นนำไทย ซึ่งมีแนวโน้มในทางอนุรักษนิยม ดังนั้นจึงได้เกิดการจัดตั้งพลังฝ่ายขวาขึ้น โดยมีกลุ่มฝ่ายขวาหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มกระทิงแดง, กลุ่มนวพล, ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะ, ชมรมแม่บ้าน และลูกเสือชาวบ้าน เพื่อต่อต้านขบวนการนักศึกษา และช่วยุให้เกิดความรุนแรงและการปะทะกัน อันนำไปสู่การกวาดล้างปราบปราม นักศึกษาจนกลายเป็นเหตุการณ์นองเลือดในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งทำให้ฝ่ายนักศึกษา ประชาชนเสียชีวิตนับร้อย และถูกจับกุมคุมขังถึง 3,000 คน นักศึกษาที่หนีรอดมาได้โดยส่วนใหญ่จึงต้องหนีตายเข้าป่าไปร่วมขบวนการกับพคท. ในขณะที่รัฐบาลที่มีแนวคิดทางเสรีนิยมคือรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ถูกยึดอำนาจ ทำให้รัฐบาลที่มีแนวคิดทางอนุรักษนิยม คือ

รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ขึ้นมาบริหารประเทศต่อ โดยมีนโยบายที่สำคัญคือ นโยบายในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างสุดขั้ว และได้มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกการเลือกตั้ง ยุบพรรคการเมือง ปิดหนังสือพิมพ์ ยุบองค์การนักศึกษา ยุบสหภาพแรงงาน เข้าควบคุมมหาวิทยาลัย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ให้อำนาจเต็มแก่ฝ่ายบริหารและให้มีแต่สภาปฏิรูปที่เป็นสภาแต่งตั้งจากราชการประจำ มาทำหน้าที่นิติบัญญัติเช่นเดียวกันกับในยุคของรัฐบาลเผด็จการ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2536: 41-42) อันเป็นการดำเนินนโยบายในลักษณะขจัดเพราะได้ใช้อำนาจในการริดรอนสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในทุกๆด้าน ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบายในลักษณะนี้ ก็ไม่ได้ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ลดลงแต่กลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นและยังสร้างความรู้สึกเกลียดชังและต่อต้านรัฐบาลในหมู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น ต่อมา เมื่อเกิดการยึดอำนาจรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร โดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ และได้มีการแต่งตั้งให้ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจึงเริ่มผ่อนคลายลง อันเนื่องจากการที่รัฐบาลของพล.อ.เกรียงศักดิ์ ได้มีความพยายามในการปรับเปลี่ยนนโยบายให้มีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น คือ การให้สิทธิ เสรีภาพในด้านต่างๆแก่ประชาชน เช่นการปล่อยนักโทษการเมือง, การจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสานสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีน

ด้านสถานการณ์ของภาคใต้ ปรากฏว่ามีประชาชนในภาคใต้จำนวนมากที่เข้าไปเป็นแนวร่วมกับพคท.หรือให้ความร่วมมือและช่วยเหลือพรรค ซึ่งการเข้าร่วมของชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ต้องเข้าไปเพื่อรักษาชีวิตให้รอด ไม่ใช่ศรัทธาต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ แต่เป็นพวกที่มีปัญหาส่วนตัว ประเภทหัวหมอ หัวแข็ง ไม่ชอบให้ใครใช้อำนาจ กดขี่ มักเป็นคนมีความคิดอ่านดี ไม่ยอมถูกเอาัดเอาเปรียบ และเห็นใครถูกกระทำเช่นนั้นไม่ได้ จึงมักขัดแย้งกับผู้นำท้องถิ่นและขัดผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น จึงถูกผลักดันให้เป็นคอมมิวนิสต์โดยที่ไม่เคยรู้หลักและอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์ เมื่อหลบหนีการจับกุมเจ้าหน้าที่เข้าไปขึ้นเขาได้รับการปกป้องจากผู้ก่อการร้าย แล้วถอยกลับไม่ได้จึงกลายเป็นแนวร่วม ด้านญาติมิตรกลับถูกบีบคั้น ปรักปรำแรงจูงใจจึงเกิดจากความคับแค้นเจ้าหน้าที่ที่ใช้อำนาจรุนแรงเกินเหตุ เช่น การที่ฝ่ายปราบปรามจับผู้ที่สงสัยโดยปราศจากหลักฐานแล้วนำไปฆ่าทิ้ง แล้วเอาศพยัดลงถัง ราคาน้ำมันแล้วจุดไฟเผา ที่เรียกว่า “ถังแดง” (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544: 134)

การเข้าป่าของหน้งหมูนุ้ยมีเหตุผลที่ไม่แตกต่างจากชาวบ้านในภาคใต้คนอื่นๆมากนัก เพราะการเข้าป่าของหน้งหมูนุ้ยเกิดจากการหนีเอาชีวิตรอด เนื่องจากการถูกยิงถล่มบ้านพัก และการถูกข่มขู่จากตำรวจ โดยก่อนเกิดเหตุ 10 วันทางฝ่ายตำรวจภูธรได้เรียกตัวหน้งหมูนุ้ยเข้าไปพบและเตือนว่าขณะนี้หน้งหมูนุ้ยชักจะ “ปากจืด” คือ พูดมากเกินไปเสียแล้ว ถ้าลดการมกมคายกันลงมาบ้าง “รับรองจะไม่มีภัยจากตำรวจ” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 11) ซึ่งช่วงที่หน้งหมูนุ้ยเข้าป่าก็เป็นเวลาที่ใกล้เคียงกับการหลั่งไหลเข้าป่าของนิสิต นักศึกษา โดยหน้งหมูนุ้ยเข้าป่าเมื่อวันที่ 17

กันยายน 2519 เป็นเวลาก่อนเหตุการณ์นองเลือดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เพียง 18 วัน ซึ่งการติดต่อขอเข้าป่าในขณะนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากนัก เนื่องจากนโยบาย “เปิดป่า” ของพคท.ที่มีมติให้รับคนจากเมืองเข้าไปอย่างไม้อั้น อีกทั้งหนังสือพิมพ์เองก็เป็นอดีตสมาชิกพคท. และมีญาติและเพื่อนสนิทที่เข้าป่าไปก่อนหน้านี้หลายคน เช่น ประสิทธิ์ หลักรเพชร ญาติของหนังสือพิมพ์ และนายกlinik อ่อนน้อม ลูกชายของหนังสือพิมพ์

การเข้าร่วมงานกับพคท.ในป่าของหนังสือพิมพ์นั้น ทางพคท. ได้มอบหน้าที่งานปลุกกระดุม ให้หนังสือพิมพ์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ในขณะนั้นมีอายุประมาณ 60 ปี การทำหน้าที่ทหารจึงลำบากเกินไป และด้วยชื่อเสียงและความสามารถด้านการแสดงหนังตะลุงของหนังสือพิมพ์ งานด้านการปลุกกระดุมจึงเหมาะสมกว่า หนังสือพิมพ์ถูกส่งตัวไปทำงานเขตเขาบรรทัด ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่าง 3 จังหวัดคือ จังหวัดตรัง-พัทลุง-สตูล สังกัดหน่วยโฆษณาเคลื่อนที่ของพคท.ซึ่งภารกิจของหน่วยโฆษณาคือ จัดแสดงรับใช้สหายในกองทัพในวันที่มีรายการบันเทิง ในโอกาสต่างๆและจัดเตรียมรายการออกแสดงรับใช้ประชาชน เพื่อลงไปหนุนช่วยงานมวลชนในเขตพื้นที่ต่างๆ ในพื้นที่พัทลุง-ตรัง-สตูล ให้ได้มีโอกาสสัมผัสกับงานศิลปวัฒนธรรมของพคท. โดยประสานกับสหายที่รับผิดชอบในเขตงานมวลชนแต่ละเขตที่ขอให้หน่วยลงไปจัดการแสดง (กลุ่มภูบรรทัด, 2544: 328) ซึ่งนายละมุนได้เล่าถึง การทำงานของกลุ่มคณะหนังตะลุงของหนังสือพิมพ์ ในช่วงนั้นว่า

“ เที้ยวลักเล่น ถ้าที่ไหนเขาเข้าข้างเรามากก็ไปเล่น เคยไปเล่นไกลถึงที่ค่ายช่องช้าง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ด้านลักษณะการทำงานของหนังสือพิมพ์ ได้ใช้วิธีการปลุกกระดุมมวลชน ทั้งด้วยการเข้าพูดคุยกับชาวบ้านโดยตรงและวิธีการสื่อผ่านการแสดงหนังตะลุง โดยมีจุดประสงค์หลัก คือการโน้มน้าวให้ชาวบ้านมาเป็นแนวร่วมกับพรรค โดยก่อนการแสดงหนังตะลุง ทางพรรคจะมีการประชุมหารือกันถึงเนื้อหาในการแสดงก่อน ซึ่งนายละมุนได้เล่าว่า

“ ต้องคุยกับหัวสมองของพรรคว่า ข้อนี้พูดเรื่องไหร ต้องโฆษณาให้คนมันตื่นตัว ลูกขึ้นต่อสู้ เหมือนเรื่องชวานาถูกเอาเปรียบ ต้องให้เขาลงมติก่อน สมมติว่าไปกันสามคน ก็ต้องตกลงกันว่าคนนี้จะแถลงเรื่องไหร คนนี้จะแถลงเรื่องไหร แต่ให้หนังสือพิมพ์จับ แล้วแถลงเชียร์ให้เข้าข้างเรา โฆษณาให้ชาวบ้านนับถือลัทธิคอมมิวนิสต์”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ตัวอย่างของบทกลอนหนึ่งตะลุง ในช่วงที่เป็นคอมมิวนิสต์ เช่น

สงครามนี้เกิดที่ไหนดังไฟไหม้
เหลือจากตายหลายคนพิกลพิการ
เราจับปืนขึ้นเถิดเพื่อได้มาต่อสู้
อย่าให้ไทยต้องเป็นทาสอเมริกา

เวียดนามใต้เขมร ลาว ต้องร้าวฉาน
นำสงสารจริงไอ้พวกมนุษย์ชวานา
ช่วยกอบกู้ไทยวาย กันเมื่อในภายภาคหน้า
ลุกขึ้นมาต่อสู้กู้ชาติไทย
(ทวี ย้อยแก้ว, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2550)

หรือ

ลุกขึ้นเถิดคนไทยทำไมหลับ
พรรคคอมมิวนิสต์เป็นมิตรกับคนจน
เจ้าหน้าที่มากมาค้าขายชาติ
ตื่นขึ้นเถิดคนไทยใจแผ่นดิน

รีบมาจับตำราหาเหตุผล
ให้ทุกคนตื่นตัวอย่ากลัวภัย
รวยกันคาดชวานาเราเขาดูหมิ่น
อย่าให้เพื่อนหลอกกินต้องสู้มัน
(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

การทำงานของหนังหมูน้อย นอกจากหน้าที่ในการปลุกระดมมวลชนแล้ว หนังหมูน้อยยังทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือหน่วย ในการให้คำชี้แนะถึงข้อดี ข้อด้อย จุดอ่อน จุดแข็งของหน่วยศิลปะ “จรยุทธ์” ซึ่งเป็นหน่วยศิลปะแบบปัญญาชน ในเขตงานต่างๆของจังหวัดตรังด้วย (กลุ่มภูบรรทัด, 2544: 337)

การทำงานกันของหนังหมูน้อยกับพลท. ได้เริ่มส่อเค้าถึงปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่ต้น อันเนื่องมาจากการที่หนังหมูน้อยแม้จะเข้าร่วมงานกับพลท.แล้ว แต่ก็ยังคงมีมุมมองที่ยึดตามแนวทางของอุดมการณ์สังคมนิยมอยู่ ดังเห็นได้จากการที่หนังหมูน้อยมักจะกล่าวซ้ำในทุกๆครั้งว่า ตนเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ดังเช่น การให้สัมภาษณ์กับกองบรรณาธิการข่าวไทยนิกรที่ว่า

“ผมถือว่าผมอยู่พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย เมื่อเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แล้วพรรคคอมมิวนิสต์เสีย ผมก็ต้องวิจารณ์ เป็นการติเพื่อ ก่อ” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก:16)

ความคิดของหนังหมูน้อย ที่ยังยึดติดกับแนวทางของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ทำให้การเข้าร่วมงานกับพลท.นั้น หนังหมูน้อยต้องเจอกับปัญหาความขัดแย้งทางความคิดกับพลท. เป็นอย่างมาก อีกทั้งภายในพลท.เองก็มีปัญหาภายในพรรค ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งด้านแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติงานของพรรค เช่นกัน โดยมีปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ปัญหาความขัดแย้งด้านแนวความคิด ซึ่งเกิดจาก 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์ และสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์ ได้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างประเทศจีนกับรัสเซียที่ได้ก่อตัวขึ้นในสมัยของครุสชอฟและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนมีการแยกตัวออกจากกัน ดังนั้นจีนจึงไม่สามารถยอมรับทฤษฎีสองค่ายคือ ค่ายจักรพรรดินิยมและค่ายสังคมนิยมของโซเวียตได้ จึงได้มีการเสนอทฤษฎีสามโลก อันเป็นการจัดแบ่งโลกออกเสียใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหลักของทฤษฎีนี้อยู่ที่การแบ่งประเทศต่างๆ ในโลกออกเป็นสามส่วนหรือ สามโลก โดยมีพลังปฏิวัติหรือพลังการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองระหว่างประเทศอยู่ที่ประเทศโลกที่สาม คือ ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายในเอเชีย แอฟริกา ลาตินอเมริกา รวมทั้งจีนที่จัดประเทศของตนเข้าอยู่ในโลกที่สามด้วย ซึ่งประเทศโลกที่สามมีศัตรูสำคัญคือ ประเทศโลกที่หนึ่งได้แก่ อเมริกาและโซเวียต โดยในการต่อสู้กับอภิมหาอำนาจทั้งสองนี้ โลกที่สามจะต้องช่วงชิงและดึงโลกที่สองคือ ประเทศในยุโรป แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เข้ามาเป็นแนวร่วม ทั้งนี้จีนมีความประสงค์ที่จะสร้างมิตรภาพและความสมานฉันท์ระหว่างประเทศโลกที่สองและสาม เพื่อต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าและอภิมหาอำนาจทั้งสอง ซึ่งทางพคท.ก็ได้ยอมรับทฤษฎีนี้ จึงทำให้พคท.ต้องเป็นศัตรูกับทั้งโซเวียตและเวียดนามตามจีนไปด้วย (ข่าวไทยนิกร, 2522ง: 11-14) เนื่องจากในขณะนั้นเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา โดยจีนสนับสนุนกัมพูชา ส่วนโซเวียตสนับสนุนเวียดนาม

การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ดังที่กล่าวไปข้างต้น ได้ส่งผลต่อความคิดและความเชื่อมั่นในการทำงานของหน้งหมุนนุ้ยกับพคท.รวมทั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งกันเองภายในพรรค โดยจากคำสัมภาษณ์หน้งหมุนนุ้ยได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ การประเมินสถานการณ์สากลเรื่องจีน-เวียดนาม-โซเวียต มันก็สับสนขัดแย้งกัน เช่น เมื่อเราเคยโฆษณาต่อหน้าประชาชนว่า ประเทศใดเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว ประเทศนั้นจะไม่มีเรื่องรบราฆ่าฟันกัน จะอยู่ดีกินดี ในทิศทางที่เป็นประชาธิปไตยที่เรียบร้อย แต่แล้วเมื่อไปโฆษณาอยู่ปาวๆ ว่าเรียบร้อยทุกสิ่ง อยู่ดีกินดี ก็เกิดมีคอมมิวนิสต์รบกับคอมมิวนิสต์เสียแล้ว เวียดนามกับจีนก็คอมมิวนิสต์ทั้งคู่ มันเสียภาพพจน์ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรุ่นใหม่สับสน และโหมฆาต” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 13-15)

ด้านสถานการณ์ภายในประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์ ที่ได้มีการผ่อนคลายและให้เสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น โดยมีการปล่อยตัวนักศึกษา และผู้ต้องหาอื่นเกี่ยวกับคดีการเมือง หรือการอนุญาตให้ขบวนการนักศึกษา และสหภาพแรงงานต่างๆ ฟื้นฟูบทบาทขึ้นมาใหม่ รวมทั้งการสานสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศสังคมนิยมอื่นๆ ก็ทำให้หนังสือพิมพ์มองเห็นว่า การทำงานของรัฐบาลชุดใหม่นี้ สามารถทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมดีขึ้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้แนวทางการปฏิวัติสังคมนิยมของพคท.ดังที่หนังสือพิมพ์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ผมเกิดความคิดขึ้นว่าไอ้การปฏิวัติที่ว่าจะสำเร็จได้ง่ายๆนั้น ไม่มีทางแล้วผมมามองถึงความคิดของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ เห็นว่าเป็นความคิดที่ผิดกับรัฐบาลอื่น เกี่ยวกับการเป็นพันธมิตรกับต่างประเทศ คิดต่อการค้ากับต่างประเทศ ทั้งประเทศสังคมนิยมด้วย เห็นว่าทำอย่างนี้แล้วพออยู่กันไปได้ ...แล้วงานปลุกระดมมวลชนมันเกิดขัดกับความคิดผม มันขัดตอนที่ว่าไอ้ที่โฆษณาไปพูดคุยกับมวลชนว่าพรรคจะทำไอนั้นไอนี้ แต่เดี๋ยวนี้รัฐบาลเกรียงศักดิ์ทำหมดแล้ว เขาทำอยู่แล้ว” (ข่าว ไทยนิกร, 2522ก: 13)

2. ปัจจัยด้านอุดมการณ์ทางการเมืองของพคท. คือ จากการที่พคท.ได้ดำเนินนโยบายตามแนวทางของพคท.ที่ยึดหลักแนวคิดของเหมา เจ๋อ ตุง ตลอดมา โดยไม่ได้มีการนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับสังคมไทย หรือมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังเช่นหลักการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีการปฏิวัติประเทศไทยตามแถลงการณ์ครบรอบ 30 ปีของการก่อตั้งพรรคในปี พ.ศ.2515 นั้นมีความคล้ายคลึงกันทั้งถ้อยคำและวิธีการเขียนการอธิบายสภาพรูปธรรมสรรณิพนธ์เหมาเจ๋อตุ้งเล่ม 2 ตอนปลายว่าด้วยเรื่องการปฏิวัติจีน (ทิพย์พาร เทสเรียน, 2530: 52) อีกทั้งจากการที่ผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารพคท.ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาทฤษฎีทางคอมมิวนิสต์จากประเทศจีน ทำให้มีแนวคิดที่เอนเอียงไปตามจีนเสมอมา ซึ่งหนังสือพิมพ์ได้กล่าววิจารณ์ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“ตามที่ผมอยู่ผมสังเกตเห็นอย่างนั้น ตำรับตำราเขาเอามาจากจีน เขาถือว่าการปฏิวัติทั่วโลกจะต้องถือเอาลัทธิมาร์กซ์-เลนิน กับความคิดเหมาเจ๋อตุ้งเป็นที่ตั้ง ก็หมายความว่าต้องเอามาจากจีนซิ เพราะเหมาเจ๋อตุ้งแก่ตายแล้วก็แก้ไขอะไรไม่ได้แล้ว แกเขียนสรรณิพนธ์ออกมา คติพจน์ออกมา ก็ต้องตายตัวตามนั้น ทำไปตามนั้น ซึ่งบางทีมันไม่เข้ากับสภาพการณ์ของประเทศไทย แทบไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย ทั้งๆที่ภาววิสัยแวดล้อมมันเปลี่ยนไป เราควรจะเปลี่ยนให้ทัน แต่พวกเขาก็ไม่ค่อยเอา เอาแต่

คำรับคำร่าที่เขียนมา 50 ปี มาบูชาเป็นคัมภีร์นิยมอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วก็ มาท่องกัน ผมก็เห็นว่าตายแน่” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 17)

หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวโจมตีถึงอนาคตของพคท.ที่ปฏิบัติตามแนวทางของจีนไว้ว่า

“ การปฏิวัติของพคท. นี้ต้องยึดเหยี่ยวยาวนาน และคำว่ายึดเหยี่ยวยาวนานก็ไม่ได้หมายความว่ายึดเหยี่ยวไปสักกี่ร้อยปี คือ นโยบายเขาเขียนไกลเกินไป ไม่มีเฉพาะหน้า ไอ้ที่เขาเขียนไว้ว่านโยบายเฉพาะหน้าก็ยังวางไว้ไกลเกินไปเท่าที่ผมเข้าใจนะ ผมศึกษาจากพรรคสังคมนิยม เช่น การปฏิวัติไม่ว่าจะเป็นรูปแบบไหนก็แล้วแต่ จะปากกระบอกปืนหรือทางอื่นก็ได้ เมื่อสำเร็จแล้วไม่ใช่เราจะเป็นคอมมิวนิสต์กันทันที มันต้องเปลี่ยนแปลงเป็นระบบประชาธิปไตยประชาธิปไตยเสียก่อน มันค้างอยู่ตรงนี้ไม่ใช่เจ็ดแปดปี และเมื่อเปลี่ยนแปลงไปแล้วยังจะเข้าสู่ระบบสังคมนิยม จะสักอีกกี่สิบกี่ร้อยปีละ เพราะเดี๋ยวนี้ประเทศจีนก็ยังเป็นสังคมนิยมไม่ได้ 50 เปอร์เซ็นต์ คอมมิวนิสต์ยังอยู่อีกไกลลิบ แม้แต่เงายังแกลไม่เห็นว่าจะเป็นไปได้ แล้วผมมานึกเป็นปัญหาขึ้นมาในตัวเองว่า เอ... ไอ้โลกนี้มันอยู่พรรคนี้แหละ คือมันจำเป็นที่สุดที่จะต้องต่อสู้กับทุนนิยมจนขึ้นมาเป็นสังคมนิยม เมื่อสังคมนิยมมันแก้ตัวไปเพราะทุนนิยม มันเริ่มแทรกเข้าไปๆ มันก็คืนกลับเป็นทุนนิยมอีก ก็ต้องปฏิวัติกันอีกเป็นวัฏจักรกันอยู่อย่างนี้ อย่างเมืองจีนเป็นตัวอย่าง ไอ้จะไปถึงคอมมิวนิสต์มันยากที่สุด เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอย่างนี้พอดี หมดเวลา” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 16)

นอกจากนี้ การที่ทางพคท.ยึดเอาแนวคิดของจีนมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งกันภายในพรรคเอง โดยเฉพาะภายหลังจากที่จีนทำการสู้รบกับเวียดนาม ทำให้ภายในพคท.เกิดความแตกแยกทางความคิดออกเป็น 2 ฝ่าย โดยทางฝ่ายของชาวนาที่คุมพรรคอยู่มีความคิดที่โน้มเอียงไปทางแนวทางของจีน ในขณะที่ฝ่ายนักศึกษามักจะเห็นด้วยกับแนวทางของเวียดนามมากกว่าเนื่องจากเวียดนามได้มีการปรับปรุงแก้ไขแนวคิดให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมมากกว่า ดังนั้นในการทำงานทางพรรคก็จะมี การสังเอดและจับตาดูบรรดาสมาชิกแนวร่วม โดยหากสงสัยก็ จะถูกนำเอาไปสัมภาษณ์เพื่อสอบสวนว่ามีความคิดโน้มเอียงไปทางลัทธิแก้หรือไม่ หากมีแนวคิดโน้มเอียงไปทางเวียดนามก็มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเค.จี.บี ซึ่งตัวของหนังสือเล่มนี้ก็ถูกตั้งข้อสงสัยจากพรรคในกรณีนี้เช่นกัน ดังที่ให้สัมภาษณ์ว่า

“เขาคอยสังเกต จับตา จับเอามาสัมภาษณ์สอบถามความคิดว่าคนๆ นั้นจะมีความคิดเอนไปทางลัทธิแก้หรือไม่ ถ้าเอนไปเขาก็จะสังเกตหนักกว่าเป็น เค.จี.บี ผมก็ถูกหวาดระแวงมาก ผมเองก็ไม่เข้าใจว่า เค.จี.บี. มันจะดีอย่างไร ลัทธิแก้มันจะเป็นอย่างไร ผมไม่สนใจ”

(ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 15)

ปัญหาความขัดแย้งด้านแนวทางการปฏิบัติงานของพคท. ที่เกิดจาก 2 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยจากรูปแบบการบริหารปกครองของพคท. โดยการเข้าร่วมงานกับทางพคท. นั้นทางพรรคจะมีการกำหนดเงื่อนไข แนวทางและระเบียบการในการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจนไว้ตั้งแต่เริ่มการจัดตั้ง ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมจะต้องมีการยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยได้มีการจัดตั้งรูปแบบในการบริหารปกครองพรรคออกเป็นขั้นๆ ได้แก่ กรรมการเมือง- คณะกรรมการกลาง- สมัชชา พคท.-สมาชิกพรรค (บัญชา สุมา, 2528: 66) โดยในประเด็นปัญหาเรื่องรูปแบบการบริหารปกครองของพคท. หนังสือหมื่นนุ้ยมองว่า

“ ความคิดการทหารนำการเมืองมีมากในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พอการทหารนำการเมือง มันก็เลยเกิดเผด็จการมาจากชั้นสูง เผด็จการสั่งลงมา สั่งมา สั่งมา การประชุมจัดตั้งไม่ได้ผล การเสนอความเห็นในมติจากจัดตั้งขึ้นไปสู่ชั้นสูง ขึ้นไปถึงแล้วเขาปฏิเสธ บอกว่ารับไม่ได้ เพราะไปขัดกับความคิดเหมาเจ๋อตง” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 17)

โดยการบริหารปกครองของพคท. ในลักษณะขั้นนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานของหนังสือหมื่นนุ้ย อันเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและเกิดปัญหาในการทำงาน ซึ่งหนังสือหมื่นนุ้ยได้ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาจากระบบการทำงานของพคท. ว่า

“ ทางพรรคโดยมากไม่ค่อยจะมีเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกลงมา เขาไม่ค่อยอยากให้โฆษณาเรื่องนี้ ให้เอาแต่ทฤษฎีเก่าๆ มาโฆษณาไปตามเดิม ไม่ประยุกต์ ก็แบบนั้นนะ แบบวิทูลเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย โดยมากการโฆษณาก็ต้องลอกจากวิทูลนี้ไปโฆษณา แล้วเกี่ยวกับการโฆษณาด้านเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมก็จำเป็นต้องลอกมาจากวิทูลปักกิ่งที่เขาทำไว้เรียบร้อยแล้ว ทีนี้มันก็ตายตัวอยู่แค่นั้นนะ เมื่อมวลชนเขาถาม บางทีเราก็ตอบไม่ได้ ผมก็เลยคิดขึ้นมาได้ว่าอย่างนี้อีกห้าร้อยปีก็ไม่สำเร็จ” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 15)

นอกจากนี้ จากการบริหารการปกครองของพรรคที่แบ่งตามลำดับชั้น ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสมาชิกพรรคในระดับสูงได้ ทำให้เกิดปัญหาการคอร์รัปชันกันภายในพรรคเอง ที่ยิ่งสร้างให้เกิดความเสื่อมศรัทธา และความขัดแย้งกันภายในพรรค โดยหนังสือพิมพ์ได้ให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องนี้ว่า

“ เงินรายได้ทางเหมืองแร่หรือป่าไม้ เขาให้ผู้มีอิทธิพลชั้นสูง เงินมันก็มาก เมื่อรับแล้ว เขาก็ถือตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่มีภาระหน้าที่ห้ามสอดรู้สอดเห็น เขาห้ามไม่ให้ผู้ใดรู้ เขาเรียกว่าปิดลับ ปิดลับแล้วก็มาเปิดเผย ผู้รับผิดชอบที่ติดต่อกับพวกโรงเลื่อยได้ เหมืองแร่ได้ ไปซื้อสวน ซื้อนา สร้างรถ สร้างเรือ พอรู้มันก็ขัดแย้งกันแหละ ผู้น้อยเขาก็เสียรู้ ออกตัวกันมั่ง อะไรกันมั่ง ตอนนี้นั้นเสียหายหมดแล้ว คือคนที่เข้าไปใหม่ ๆ ก็ยอมกินอุดมการณ์สูง พอผ่านไปปรับผิดชอบสูงขึ้น ๆ มันก็เห็นการเงินดีขึ้น ๆ ฐานะดีขึ้น พรรคนี้ทั้งหมด ” (ข่าวไทยนิกร, 2522ข: 11)

2. ปัจจัยด้านวิธีการการทำงาน จากการเคลื่อนไหวของพลท.ภายหลังการประชุมสมัชชาครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2504 ที่มีมติให้ใช้กำลังอาวุธในการต่อสู้เพื่อการปฏิวัติทำให้เกิดการปะทะระหว่างหน่วยของพลท.และหน่วยของเจ้าหน้าที่รัฐเรื่อยมา และยังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังปีพ.ศ. 2519 ที่มีกรปราบปรามอย่างหนัก ทำให้ทางพลท.ก็ใช้วิธีการรุนแรงในการตอบโต้เช่นกัน โดยมีคำสั่งให้ใช้วิธีการสังหารฝ่ายตรงข้ามทุกคนที่เข้ามาในอาณาเขต ซึ่งเมื่อหนังสือพิมพ์เข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในป่าก็ต้องประสบกับเหตุการณ์ในการยิงต่อสู้ระหว่างฝ่ายพลท.กับฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐอยู่บ่อยครั้ง ทั้งที่ในส่วนตัวของหนังสือพิมพ์นั้นเกลียดการใช้กำลังหรือวิธีการรุนแรงในการต่อสู้ ทำให้หนังสือพิมพ์เริ่มมีความคิดที่ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของพรรค โดยหนังสือพิมพ์ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ ทางนี้เขาเห็นว่า ทหาร- ตำรวจเป็นศัตรูทั้งหมด ผมไม่เห็นด้วย ทหารดี ๆ ก็มีจะไปยิงเขาทำไม มันต้องแยกแยะ คราวหนึ่งผมรับผิดชอบงานเขต มีทหารเกณฑ์เคลื่อนขบวนผ่านมาทางหน้าเขตผม มีบุคคลเสนอว่าควรยิง เพราะทหารผ่านมาแล้ว ผมก็บอกว่าทหารอะไรแลดี ๆ ดชด.ไซ้ใหม่ เขาบอกว่าทหารเกณฑ์ ผมบอกว่าอย่ายิงทหารเกณฑ์ ทหารเกณฑ์ที่เข้ามาไม่ได้เป็นศัตรูกับพวกเรา เพื่อนจับสลากเข้ามาต่างหากไม่มีทางเลือก ที่สมัครเข้ามามีน้อยที่สุด หน้าที่ของทหาร-ตำรวจในการป้องกันประเทศ

ไทยมีมาก็พันปีแล้ว ไม่เหมือนกับที่ตชด. ซึ่งเพิ่งเกิดมาเพื่อปราบปรามคอมฯ ใอันนี้แหละคนที่ถูกสร้างให้มาปราบปรามเราโดยเฉพาะ ผมยังขี้ยังคราวนั้นปล่อยทหารเกณฑ์ผ่านไปได้ 240 คน ผลก็คือผมต้องถูกย้ายไปจากเขตนี้ 4 เดือน เขาถือว่าผมคุมสภาพไม่ได้ หย่อนสมรรถภาพ ผมก็ไม่พอใจ ผมก็เลยคิดหนังกว่ไปอยู่นี้ ไปถ่วงความเจริญเขา แล้วก็เอาสุขภาพเราไปทิ้งในป่า” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 16 -17)

ปัญหาความขัดแย้งของหนังสือพิมพ์จากการทำงานร่วมกับพลท.ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากสมาชิกแนวร่วมของพลท.คนอื่น ๆ มากนัก โดยเฉพาะในกลุ่มของนิสิตนักศึกษา เช่น นพ.เหวง โตจิราการ ที่ได้กล่าวถึงปัญหาในการทำงานของพลท.ว่า

“ เรามองเห็นข้อเสียของพลท. 5 ประการ คือ เผด็จการจากภายใน, ความไม่เป็นตัวของตัวเองในนโยบายต่างประเทศ เพราะใกล้ชิดและกระเดียดตามกันเงินมากเกินไป, นโยบายต่อผู้รักชาติรักประชาธิปไตย ต่อแนวร่วมยังยึดแน่นอยู่กับหลักการที่ว่าพรรคต้องนำแนวร่วมอย่างสมบูรณ์, หลักการวิเคราะห์สังคมไทยที่ยึดแนวคิดของเหมา เจ๋อ ตุง มากกว่า 50 ปีแล้ว ไม่สนใจว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ในสังคมไทย เมื่อวิเคราะห์สังคมแบบจีนก็ต้องยึดยุทธวิธีชนบทล้อมเมืองจับอาวุธขึ้นสู่นโยบายเป็นรูปการเอก, รากฐานทางทฤษฎีที่แข็งทื่อ เพราะได้รับการอัดฉีดความคิดเหมาเข้าไปในทุกเม็ดเลือดสีแดงของพลท.”

(เหวง โตจิราการ, 2526: 166)

ปัญหาความขัดแย้งทางแนวคิดและแนวทางปฏิบัติระหว่างหนังสือพิมพ์กับพลท.ที่กล่าวไปข้างต้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์เกิดความผิดหวังและเสื่อมศรัทธาต่อการต่อสู้ตามแนวทางของพลท. และเริ่มมองหาแนวทางใหม่ในการต่อสู้ทางการเมือง อีกทั้งหนังสือพิมพ์ก็ยังมีประเด็นปัญหาส่วนตัวที่เกิดจากการเสียชีวิตของนายก๊อิ่น อ่อนน้อม ลูกชายของหนังสือพิมพ์ที่เสียชีวิตจากการยิงต่อสู้กับฝ่ายทหาร ซึ่งสร้างความเสียใจให้กับหนังสือพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง และปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ป่วยเป็นโรคไตตั้งแต่ก่อนเข้าป่า และด้วยความยากลำบากจากการอาศัยในป่าก็ยิ่งทำให้สุขภาพยิ่งทรุดลง

จากปัญหาเหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้หนังสือพิมพ์มีแนวคิดที่จะออกจากป่าเพื่อมอบตัว แต่ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่ยังมีความตึงเครียด และมีการปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์อย่างหนัก ทำให้หนังสือพิมพ์จำต้องทำงานกับพลท.ต่อไป จนเมื่อสถานการณ์ทางการเมือง

เมืองเปลี่ยนแปลงไป มีการผ่อนปรนทางการเมืองมากขึ้น จากกรณีที่รัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้มีการปรับปรุงนโยบายในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ เช่น การใช้นโยบายการเมือง นำการทหารของกองทัพ, การออกกฎหมายนิรโทษกรรมผู้ต้องหาคดี 6 ตุลาคม และการแก้กฎหมาย ว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น พร้อมกับการประกาศยกเลิกเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายที่ก่อ.ร.ม.น.เคยประกาศไป ไม่นต่ำกว่า 40 จังหวัด (อาทิตย์, 2521: 12) รวมทั้งแนวคิดในการดึงแนวร่วมออกจากป่าของกองทัพ ก็เป็นแรงจูงใจให้หนังสือพิมพ์ตัดสินใจออกจากป่า โดยหนังสือพิมพ์ได้เล่าถึงการออกจากป่าว่า

“ ผมต้องวิ่งเต้นตั้งสามเดือนกว่าติดต่อเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่จนได้จดหมายรับรองแล้วจึงออกมาได้ ไม่งั้นผมก็ไม่กล้า ฝ่ายปกครองที่มีความคิดว่า ต้องฆ่าให้หมดยังมีอยู่” (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 15)

โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจูงใจและช่วยเหลือให้หนังสือพิมพ์ออกมาเปิดตัวคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกในช่วงเวลานั้น โดยนายละมุนได้เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลเอกเปรมกับหนังสือพิมพ์ และขั้นตอนการออกจากป่าว่า

“ ติดต่อผู้ว่าราชการ กับท่านเจ้าคุณวัดคันตอ (วัดคันตยาภิรมย์-ผู้เขียน) แต่ติดต่อไปหาท่านเปรมก่อน เพราะท่านเปรมแอบออกไว้ว่า โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ให้คุยได้กับแก ถึงแกเป็นจังหวัดสงขลา แกแลหนังสือพิมพ์ โหย³¹ ตั้งแต่สมัยแรกไม่ขึ้นป่า เวลาแกหลบ³²สงขลา ถ้ารู้ว่าหนังสือพิมพ์ เล่นแกก็ไปแล...ท่านเปรมมาเลย มาที่ตรง มาคุยกับพ่อผม ที่วัดคันตอ (วัดคันตยาภิรมย์-ผู้เขียน) ก่อนอกลงจากป่า แกมาขอพบ...หลังจากหลงกับท่านเปรมได้ไม่กี่วัน ซักอาทิตย์นึงได้ พ่อผมกับผมก็ลง” (ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550, 20 พฤศจิกายน 2550, 29 กุมภาพันธ์ 2551)

โดยก่อนการพบกันของหนังสือพิมพ์กับพลเอกเปรม ท่านก็ได้แสดงให้เห็นหนังสือพิมพ์ ได้เห็นถึงความจริงใจของรัฐ ในการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องเข้าป่าจากสถานการณ์บังคับ ดังที่นายละมุนได้เล่าว่า

³¹ โหย" หมายถึง บ่อยๆ

³² "หลบ" หมายถึง กลับ

“ เขารับรอง นื่องผม “ไอ้ไข่น้อย” (นายประสาน อ่อนน้อม-ผู้เขียน) แกละตั้งว่าคนที่ไม่รู้ไหร่าให้ออก เปรมเป็นผู้ตั้ง เขาได้พาออก ถึงเราให้เห็นน้ำใจ ว่าแก้ไขได้... แกละตั้งคำเดียวว่า โดยเฉพาะผู้ที่เป็นคอมมิวนิสต์ในภาคใต้เนี่ย นอกจากถูกเรื่องคือถูกคดีแล้วก่อนขึ้น ห้ามขัง คนเลยลงมาเต็มไม่มีใครถูกขังซักคน”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

จากการพบกันของหนังหมู่น้อยและพลเอกเปรม ก็ได้กลายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หนังหมู่น้อยยังเกิดปัญหาความขัดแย้งกับพคท. จนต้องตัดสินใจออกจากป่า ซึ่งนายละมุนได้เล่าว่า

“ ก็พอแกขึ้นหลบไป เค้าก็ยกเรื่องใส่ให้ ความลับมันไม่มี ถูกปลดป็นไม่ให้ถือปืน ผมมีคนไปบอก ตอนนั้นแกอยู่คนละหน่วยกับผม ถึงผมว่าอย่าอยู่ดีกว่า คอมมิวนิสต์ขึ้นไปยิงนาย ไม่ได้ถือปืน มันก็ตาย” (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

โดยนายละมุนได้เล่าถึงสาเหตุที่ออกจากป่าว่า

“ ออกจากป่าเพราะเราคิดว่า ต่อสู้ไป มันน่าจะต้านทานนายทุนไม่ได้ เพราะนายทุนมันมากเกินไป ประกอบกับคนที่ตั้งพวกเราว่ามาต่อสู้กันทางนี้ดีกว่า ก็คือ พลเอกเปรมเป็นผู้ตั้งพวกเราออกจากป่า แกละพูดว่าให้มาต่อสู้กันในสนามนี้ดีกว่า ดีกว่าเที่ยวลักยิงกันอยู่”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

การออกมามอบตัวของหนังหมู่น้อยและนายละมุน บุตรชายกลายเป็นข่าวใหญ่ในสมัยนั้น โดยทางจังหวัดได้มีการออกแถลงการณ์เผยแพร่ไปทั่วจังหวัด เพื่อเป็นตัวอย่างในการชักจูงให้แนวร่วมของพคท.ออกมามอบตัวกับทางราชการ ซึ่งในแถลงการณ์ดังกล่าวมีเนื้อหา ดังนี้

“แถลงการณ์จังหวัดตรัง

เรื่อง นายหมุน หรือหน้งหมุน อ่อนน้อม และนายละมุน อ่อนน้อม บุตรชายหน้งหมุนเข้ามอบตัว

ขอต้อนรับนายหมุน หรือหน้งหมุน อ่อนน้อม และนายละมุน อ่อนน้อม บุตรชายของหน้งหมุนที่เข้ามอบตัวต่อพี่น้องชาวจังหวัดตรัง ด้วยความยินดีอย่างจริงใจ

เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2522 นายหมุน หรือหน้งหมุน อ่อนน้อม พร้อมด้วยนายละมุน อ่อนน้อม บุตรชายของหน้งหมุน ซึ่งเป็นพี่น้องชาว จังหวัดตรังของเรา อยู่หลังวัดกระพังสุรินทร์ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ได้เข้าพบนายเดิมศักดิ์ สมันตรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง และ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดตรังอีกหลายท่านที่ศาลากลางจังหวัดตรัง ในการเข้ามอบตัวครั้งนี้ นายหมุน อ่อนน้อม และนายละมุน อ่อนน้อมได้ พุศุขแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับผู้ว่าราชการจังหวัดตรังมาเผยแพร่ ให้พี่น้องประชาชนทั้งหลายได้ทราบความจริงทั่วกัน ดังนี้

ข้อ1. พวกที่อยู่ในป่าได้แตกแยกกัน มีความคิดเห็นไม่ตรงกับ แนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หน้งหมุนฯ มีความเห็นว่าที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งเข็มมุ่งจะเปลี่ยนแปลงการ ปกครองประเทศไทยให้เป็นระบอบคอมมิวนิสต์โดยสิ้นเชิง เป็นการก้าว ล่วงหน้ามากเกินไป ยังไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย และยังไม่ สามารถที่จะเป็นไปได้

ข้อ2. หน้งหมุนฯ เห็นชอบด้วยกับนโยบายของรัฐบาล พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ที่เปิดสัมพันธไมตรีกับประเทศสังคมนิยมทุก ประเทศ นโยบายเช่นนี้เป็นนโยบายที่ดี

ข้อ3. รัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ติดต่อกำขายและ ผู้กัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับทุกประเทศ แม้กระทั่งประเทศสังคมนิยม นโยบายนี้หน้งหมุนฯเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ข้อ4. หน้งหมุนฯ ได้เปิดเผยความจริงให้ทราบว่า ที่มีข่าวว่าพรรค. ได้รับประโยชน์จากพวกนายทุนทำไม ทำเหมืองแร่ นั้นเป็นความจริง นอกจากนั้นยังได้เปิดเผยต่อไปอีกว่าทรัพย์สินที่ยึดได้จากเจ้าหน้าที่ รัฐบาลที่ถูกพรรค.สังหารชีวิต พรรค.มักจะยึดไว้เป็นสมบัติส่วนตัว ทรัพย์สินเหล่านี้ได้แก่ สร้อยคอ แหวน เงินทอง ยกเว้นเงินสงคราม ได้แก่ อาวุธที่ใช้ในการสู้รบ พฤติการณ์เช่นนี้ หน้งหมุนฯเห็นว่า ขัดกับ

อุดมการณ์ที่ว่านายทุนเป็นศัตรูของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ใช้โฆษณา หลอกลวงประชาชน เพราะแท้ที่จริงกลับไปขอรับการสนับสนุนจากพวก นายทุนเหล่านั้น ทำให้เป็นการช่วยซ้ำเติมบ่อนทำลายเศรษฐกิจของชาติ ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการยึดทรัพย์สินที่ได้จากการฆ่าเจ้าหน้าที่มาเป็นสมบัติ ส่วนตัวหนึ่งหมูนๆ เห็นว่าเป็นการกระทำของโจร

ข้อ5. ผกก. พิศากษัตตสันคิตต่างๆ โดยไม่มีการสืบสวนทวน พยานให้แน่นอน เมื่อเชื่อว่าผิดก็ลงโทษอย่างรุนแรง แล้วโทษที่จะลงก็มี อย่างเดียวคือ ฆ่าให้ตาย หนึ่งหมูนๆเห็นว่าเป็นเผด็จการ ไม่เป็น ประชาธิปไตยอย่างที่ ผกกงเอาไปกล่าวอ้าง

ข้อ6. หนึ่งหมูนได้เปิดเผยต่อไปอีกว่า นักศึกษาหนุ่มสาวที่ หลบหนีเข้าไปอยู่ในป่าเมื่อคราว 6 ตุลาคม 2519 พวกนี้เป็นพวกถ่วง ความเจริญของชาติ ไม่ได้ประกอบกิจการสิ่งใดให้เกิดประโยชน์ต่อ สังคมเลย เป็นพวกทำลายอนาคตของตนเองโดยแท้

ในที่สุคนี้นายหมูน หรือหนึ่งหมูน อ่อนน้อม และนายละมุน อ่อนน้อม บุตรชายของหนึ่งหมูน ได้ฝากคำวิงวอนไปถึงพี่น้องทั้งหลายที่ยังอยู่ในป่า ขอให้ทราบว่ามีผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ตลอดจนข้าราชการชั้น ผู้ใหญ่ทั้งหลายในจังหวัดตรัง ทั้งฝ่ายตำรวจ ทหาร และพลเรือน ได้ให้ความอบอุ่น และความปลอดภัยแก่หนึ่งหมูนเป็นอย่างดียิ่ง ไม่เหมือนกับ ที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยออกข่าวไว้แต่อย่างใด จึงขอ เรียกร้องขอให้พี่น้องทั้งหลายที่อยู่ในป่า ขอให้เข้ามาขอตัวอย่าได้หลงเชื่อ คำโฆษณาหลอกลวงแต่อย่างใด ขอให้กลับมาอยู่กับพี่น้องประชาชนคน ไทยของเราด้วยกันอย่างมีความสุขเหมือนกับที่เคยอยู่กันมาแล้ว

นอกจากนั้น ทางราชการขอยืนยันกับพี่น้องทั้งหลายอีกว่า ทาง ราชการพร้อมที่จะให้ความสะดวก และความปลอดภัยในกรณีพี่น้อง ทั้งหลายจะกลับบ้านมาอยู่กับครอบครัว กับญาติ กับพี่ กับน้อง กับลูก กับ เมีย ตลอดจนเพื่อนสนิทมิตรสหาย โดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น ขอให้เพียงแต่ให้มีความจริงใจในการกลับมาเป็นพลเมืองดีของชาติอย่าง เดียวเท่านั้น

ศาลากลางจังหวัดตรัง

14 มีนาคม 2522 “

(ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 14)

การศึกษาบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในช่วงพ.ศ. 2519 -2522 พบว่าบริบททางสังคม การเมืองในช่วงเวลานี้ ส่งผลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก ตั้งแต่การเข้าป่ามาร่วมงานกับพคท.เพื่อหนีการปราบปรามของรัฐ ทั้งนี้โดยแท้จริงแล้วหนังสือพิมพ์ไม่ได้มีความเชื่อมั่น หรือมีความต้องการในการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยแนวทางนี้ หรือการที่หนังสือพิมพ์ไม่สามารถออกจากป่าได้เนื่องจากรัฐบาลนายธานินทร์ ที่ยังใช้วิธีการรุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ แต่แม้บริบททางสังคม การเมืองจะมีลักษณะที่ปิด ซึ่งเป็นกรอบจำกัดในการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ แต่หนังสือพิมพ์ก็ได้มีความพยายามแสดงบทบาททางการเมืองตามแนวคิดที่ตนเองยึดถืออยู่ตลอดเวลา อันเห็นได้จากข้อถกเถียงในมุมมองการทำงานจนเกิดเป็นความขัดแย้งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของหนังสือพิมพ์กับพคท.

บริบททางสังคม และการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ ช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2522-2523

หนังสือพิมพ์ได้รับสิทธิตามพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่าง วันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 พ.ศ. 2521 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2521 ในสมัยของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ โดยมีสาระสำคัญในมาตรา 3 ว่าด้วยบรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลใด ๆ ที่เกิดขึ้นในหรือเกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และได้กระทำในระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ไม่ว่าจะได้กระทำในหรือนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และไม่ว่ากระทำในฐานะเป็นตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดกฎหมาย ก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง (ราชกิจจานุเบกษา, 2521: 1) ทำให้ไม่ต้องรับโทษจำคุก ซึ่งการมอบตัวของหนังสือพิมพ์นี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบรรดาแนวร่วมของพคท. เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในบริเวณเขตงาน 1 กองทัพ 07 และ 08 (พัทลุง- ตรัง) ซึ่งหลังจากการออกตัวของหนังสือพิมพ์มีผู้ที่คล้อยตามและกล้าที่จะลงมาจากเพื่อบรรทัดฉบับจำนวนสิบจำนวนร้อย ทั้งแนวร่วมระดับต่างๆและทปท. (ข่าวไทยนิกร , 2522 จ: 26)

ภายหลังการออกจากป่าหนังสือพิมพ์ได้เข้ารับการอบรมจากกองทัพภาคที่ 4 พร้อมกับนายละมุนบุตรชาย และหนังสือหวาน ใจเพชร ลูกศิษย์ของหนังสือพิมพ์ โดยมีเนื้อหาของอบรมที่เน้นให้มีความรักชาติ รักแผ่นดิน และศรัทธาในแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยภายหลังจากการอบรมทางกองทัพภาคที่ 4 ก็มอบหมายหน้าที่ให้หนังสือพิมพ์แสดงหนังสือตะลุงให้กับทางกองทัพภาคที่ 4 เพื่อการปฏิบัติการทางจิตวิทยาเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ซึ่งการปฏิบัติการทางจิตวิทยานี้เป็นวิธีการหนึ่งที่พลโทหาญ สีนานนท์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาการก่อการร้ายในภาคใต้

โดยเป็นการสร้างความกดดันทางสังคม (social pressure) หรือการสร้างบรรยากาศแห่งความถูกต้องขึ้น เพื่อให้ทุกคนร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาบ้านเมือง โดยในการดำเนินการนี้ได้มีการกระทำใน 5 ลักษณะคือ การประชาสัมพันธ, การจัดหน่วยขจัดเงื่อนไขสงคราม, การจัดทัวร์นรก, การปฏิบัติการจิตวิทยา และการจัดตั้งหน่วยสันติมิตร ซึ่งในส่วนของปฏิบัติการจิตวิทยานั้น เป็นการสนับสนุนการรุกรานทางการเมืองเพื่อทำลายแนวร่วม สร้างความแตกแยกให้กับพลท.ในสาขาภาคใต้ และเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย กองทัพภาคที่ 4 และกอ.รมน.ภาค4 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติโดยอาศัยการพัฒนาและการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการนั้นจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในส่วนรวมเป็นสำคัญ และที่สำคัญคือการสร้างความศรัทธาของประชาชนให้เกิดขึ้นต่อฝ่ายรัฐบาล โดย ทางกองทัพภาคที่ 4 และกอ.รมน.ภาค4 ได้จัดตั้ง เช่น หมวดณรงค์ทางปฏิบัติการจิตวิทยา (ปจว.), ชุดหนังตะลุง, ชุดมุสลิมสัมพันธ์, โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, โครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคง, การดำเนินงานต่อกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เป็นต้น ซึ่งในส่วนของหนังหมูนั้ยนั้นอยู่ในกลุ่มของชุดหนังตะลุง อันเป็นหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยาทางสังคมที่มีเป้าหมายต่อประชาชนในที่อยู่ในพื้นราบ ทำการดำเนินงานโดยการแสดงดนตรีและหนังตะลุง เพื่อให้เป้าหมายได้เข้าใจถึงภัยของผู้ก่อการร้าย พร้อมทั้งเน้นถึงผลดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (นิติต จันท์สมวงศ์, 2530: 45-46, 51-53)

การแสดงหนังตะลุงของหนังหมูนั้ยให้กับกองทัพภาคที่ 4 นั้น หนังหมูนั้ยได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากทางกองทัพในหลายๆด้าน ดังที่นายละมุน ได้เล่าว่า

“ กองทัพเขาให้เงินเดือน ลูกคู่ได้ 5,000 นายหนังได้ 8,000 เดือนนึงเล่น 10 คืน วันที่ 20 ถึงวันที่ 30 ทุกเดือน เขามีเป็นฝั่งให้ว่าวันนี้ถึงวันนี้เล่นที่ไหน ตรงไหนที่มีคอมหนักเขาให้ไปเล่น”

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ด้านนายเกลือม ลูกคู่ของหนังหมูนั้ยเล่าว่า

“ข้าวสารของแห่งไพรเขาจัดให้ บ้านพักเขาก็จัดให้ เรียบร้อย เท่ากับเป็นคนของเขา รถเขา มีนายสิบขับรถให้ ชื่อสิบโทบรรจง”

(เกลือม มานู, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2550)

นอกจากนี้ ยังมีกรณีให้การคุ้มครองความปลอดภัยแก่พนักงานนุ้ย เนื่องจากการที่พนักงานนุ้ยออกจากป่าย่อมสร้างความไม่พอใจให้กับสมาชิกพลท.บางส่วน โดยนายละมุนเล่าว่า

“ทหารกองร้อย เขาอารักขาให้ ไปรับส่งแล้วมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำบล เพราะเขากลัวว่าโปที่ไม่เห็นด้วยจะลักยิงตามทาง”
(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ด้านของเนื้อหาในการแสดงหนังตะลุงนั้น ทางกองทัพภาคที่ 4 ให้อิสระกับพนักงานนุ้ยในการคิดเนื้อหาในการแสดง แต่ต้องมีจุดประสงค์ในการชักชวนให้บรรดาแนวร่วมพลท.ให้ความร่วมมือหรือออกมาพบกับทางรัฐบาล ดังที่นายละมุนได้เล่าว่า

“ เขาให้ช่วยดึงคอมฯว่าให้กลับใจกลับตัว เขาให้นโยบายกว้างๆ ส่วนเรื่องโปที่เราคิดกันเองบนโรง”
(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

โดยมีตัวอย่างของบทกลอนหนังตะลุง เช่น

สมัยหนึ่งเราจนลุกขึ้นสู้	เพื่อกอบกู้ประเทศชาติอย่างองอาจ
จับอาวุธทุกชนิดคิดด้านทาน	เพื่อขับไล่เผด็จการให้ออกไป
ผลที่สุดมาหยุดเพราะคำสั่ง	พลเอกเปรมท่านยังเป็นผู้ใหญ่
ตั้งให้คอมพวกเราจงเบาใจ	มาต่อสู้แบบประชาธิปไตยของปวงชน

(ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

การร่วมงานของพนักงานนุ้ยกับกองทัพภาคที่ 4 นอกจากจะทำหน้าที่ในการแสดงหนังตะลุงให้กับกองทัพภาคที่ 4 พนักงานนุ้ยยังได้ช่วยเหลือกองทัพในการให้สัมภาษณ์กับบรรดาสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อพูดคุยถึงมุมมองชนให้ออกจากป่า และไม่ร่วมเคลื่อนไหวกับพลท. เช่น

“ เท่าที่ผมเล่ามาถูกหลานควรจะเชื่อ เพราะผมไปเห็นมาหมดแล้ว อย่าขึ้นไปดีกว่าเพราะขึ้นไปก็จะพบเหมือนที่ผมพบ “
(ข่าวไทยนิกร, 2522จ: 26)

การวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาและข้อบกพร่องในการต่อสู้ของพคท.และประกาศว่า หากพคท. ยังปฏิบัติในแนวทางเดิม ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ “อีก 500ปี ก็ไม่ชนะ” (ข่าวไทยนิกร, 2522จ: 25)

ด้านนายพลโทปิ่น ธรรมศรี แม่ทัพภาคที่ 4 ได้กล่าวถึงหนังสือของพคท.ว่า

“อย่างหนังสือ เขาก็พูดให้คนฟังเยอะว่า แทนที่เขาจะรับใช้ประชาชน เท่าที่เขาจะทำได้ ในฐานะที่พอมีกินมีใช้ เท่าที่มี ให้เขาไปทำงานปลูก ไร่สวน ต้องไปขอชาวบ้านกิน ไปบีบบังคับบ้านแทนที่ชาวบ้านจะขายข้าวได้ เดือนละ 2,000 บาท ก็เอาไปอีกซะนี่”

(ข่าวไทยนิกร, 2522ค: 37)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางการเมืองของหนังสือของพคท.ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกองทัพภาคที่ 4 ในการดึงมวลชนให้กับรัฐ จากบทบาททางการเมืองของหนังสือพคท.หลังจากการออกจากป่าได้สร้างประโยชน์ให้กับทั้ง 2 ฝ่าย คือ ในฝ่ายของหนังสือพคท.เองที่ได้รับประโยชน์จากกองทัพภาคที่ 4 ทั้งในเรื่องความปลอดภัย เนื่องจาก การที่หนังสือพคท.ออกจากป่าได้ก่อให้เกิดผลเสียหลายต่อพคท.เป็นอันมาก และการให้ความช่วยเหลือด้านชีวิตความเป็นอยู่ภายหลังการออกจากป่า ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพทั้งในเรื่องของเงินและอุปกรณ์ต่างๆ ในขณะที่กองทัพภาคที่ 4 ก็ได้รับประโยชน์จากหนังสือพคท. จากชื่อเสียงของหนังสือพคท.ที่เป็นที่รู้จักทั่วภาคใต้ ย่อมสร้างความน่าเชื่อถือและช่วยให้สามารถเข้าถึงชาวบ้าน ให้ปฏิบัติตามแนวทางที่ฝ่ายปกครองต้องการได้ ซึ่งการดึงหนังสือพคท.เข้าร่วมงานกับกองทัพภาคที่ 4 นี้ เป็นไปตามแนวทางที่กองทัพภาคที่ 4 ใช้ในการสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยมี การดำเนินการ 3 ชั้น ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์สมัยใหม่ คือ หนึ่ง ได้ตัวจริง ยิ่งสำคัญยิ่งดี สอง เก็บตัวเงียบ สาม นำตัวมาใช้เพื่องานสงครามการเมือง

หนังสือพคท.ให้ความร่วมมือกับทางกองทัพภาคที่ 4 ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์และช่วยเผยแพร่แนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ด้านแนวทางการแสดง หนังสือพคท. ยังคงแสดงหนังสือต่งในเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียกร้องความเท่าเทียม ความเป็นธรรมในสังคม และการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและเจ้าหน้าที่รัฐเช่นเดิม ดังที่นายละมุนเล่าว่า

“แกล่นเหมือนเดิม ยังดำเนินเหมือนเดิม แต่ว่าเป็นคนของเขา เหมือนคืนนั้น เล่นที่กองทัพภาค 4 เขาให้เล่นหน้าเสาธง เขาบอกว่าให้เล่นเหมือนกับก่อนที่ถูกยิง แกล่นดีกว่า ค่ามากกว่าแล้วเขาก็อัดเทปหนึ่งแกล่งให้กองอื่นให้ไปพิจารณาว่าผิดจริงไหม แล้วก่อนถูกยิง แกล่ไปที่เขาเบี่ยประชาชน ค่าว่าเล่นไม่ซื้อต่อประเทศชาติ ประเทศจะฉิบหาย” (ละมุน อ่อนนุ่ม, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2550)

ดังนั้น บทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยในการทำงานให้กับกองทัพภาคที่ 4 จึงเป็นการแสดงบทบาททางการเมืองภายใต้บริบททางการเมืองและสังคม ที่เปิดโอกาสให้กับหนังหมูน้อยในแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น แต่ก็ยังมีลักษณะที่เป็นข้อจำกัดอยู่หลายประการ ซึ่งด้วยสถานการณ์เช่นนี้ หนังหมูน้อยได้เลือกที่จะออกจากป่า และร่วมมือกับกองทัพภาคที่ 4 ในการแสดงหนังตะลุงเพื่อดึงให้ประชาชนที่เข้าร่วมกับพคท. ออกมาอบตัว เนื่องจากเป็นแนวทางที่ตรงกับแนวคิดของหนังหมูน้อยมากกว่าการร่วมเคลื่อนไหวกับพคท. และเป็นแนวทางที่เกิดประโยชน์แก่ตัวหนังหมูน้อยและครอบครัวมากกว่าด้วย เพราะทางกองทัพได้ให้ความช่วยเหลือแก่หนังหมูน้อยทั้งในด้านการดำรงชีพ และความปลอดภัยในชีวิต

โดยสรุป การศึกษาถึงบริบททางสังคมกับบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อยในช่วงปี พ.ศ.2519-2523 พบว่า สถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อันเห็นได้จากการเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพคท. ในป่า ในปีพ.ศ.2519 ทั้งนี้ในสถานการณ์ก่อนหน้านี้หนังหมูน้อยได้ปฏิเสธแนวทางในการเคลื่อนไหวด้วยอาวุธมาโดยตลอด แต่ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่บีบบังคับ จากการใช้วิธีการรุนแรงในการปราบปรามกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองฝ่ายตรงข้าม จึงเป็นกรอบจำกัดที่ทำให้หนังหมูน้อยจำเป็นต้องปรับวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อความอยู่รอด ซึ่งการเข้าร่วมพคท. จะเป็นทางเลือกเดียวสำหรับหนังหมูน้อยในช่วงเวลานั้น แต่ในขณะเดียวกันหนังหมูน้อยก็ได้พยายามยึดถือและแสดงออกให้เห็นถึงแนวทางคิดและแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบเดิมที่ตนศรัทธาตลอดเวลา คือ แนวทางสังคมนิยมของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย จนกลายเป็นความขัดแย้งกับพคท. และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้หนังหมูน้อยออกจากป่า ซึ่งการที่หนังหมูน้อยพยายามรักษาแนวความคิดและแสดงออกด้วยการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพคท. โดยที่ยังยึดแนวคิดทางสังคมนิยมอยู่ตลอดเวลา แสดงให้เห็นถึงความพยายามของหนังหมูน้อยในการพยายามรักษาความเป็นตัวตน ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในช่วงปีพ.ศ.2522 ด้วยบรรยากาศทางการเมืองที่มีเสรีภาพมากขึ้น การใช้แนวทางการเมืองนำการทหารของกองทัพ และการใช้พ.ร.บ.

นิรโทษกรรมของกองทัพ ได้เปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานอื่นๆมากขึ้น หน่วยงานอื่นๆจึงได้ปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองอีกครั้ง เนื่องจากหน่วยงานอื่นๆมีปัญหาและข้อจำกัดในการแสดงบทบาททางการเมืองภายใต้โครงสร้างแบบเดิม คือการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพรรค. ซึ่งภายใต้โครงสร้างใหม่คือกองทัพภาคที่4 ได้เปิดโอกาสในการแสดงบทบาททางการเมืองมากกว่า ซึ่งแม้การเข้าร่วมงานกับกองทัพภาคที่ 4 จะเป็นลักษณะของการกึ่งบังคับ แต่ก็ยังเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของหน่วยงานอื่นๆในช่วงเวลานั้น ในการแสดงบทบาท ตามแนวคิดทางการเมืองที่หน่วยงานอื่นๆเชื่อมั่นมาตลอด คือแนวคิดทางการเมืองตามแนวทางสังคมนิยม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของศิลปินพื้นบ้าน กรณีศึกษา นายหมูน อ่อนน้อม คณะหนังตะลุงหนังหุ่นนุ้ย” เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหุ่นนุ้ย และลักษณะของบทบาททางการเมืองของหนังหุ่นนุ้ยที่เปลี่ยนแปลงไป

จากผลการศึกษาที่มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ สถานการณ์และบริบททางการเมืองในสังคมไทยและโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ในขณะนั้น เป็นปัจจัยที่มีผลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของบุคคลในสังคมในช่วงเวลานั้นๆ กล่าวคือ ปัจจัยด้านบริบทเชิงโครงสร้างของสังคมไทย ทั้งในแง่นโยบายของรัฐบาลกลาง กลไกข้าราชการในระดับท้องถิ่นและบริบทสังคมการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหุ่นนุ้ย (ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่3) เนื่องจากในแต่ละสถานการณ์ของสังคม มีลักษณะของโครงสร้างทางสังคม การเมือง ที่แตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลให้หนังหุ่นนุ้ยซึ่งดำรงอยู่ในแต่ละสถานการณ์นั้นๆ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีหรือรูปแบบในการแสดงบทบาททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์นั้นด้วย

การปรับเปลี่ยนวิธีหรือรูปแบบในการแสดงบทบาทของหนังหุ่นนุ้ย ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้าน แต่จะมีลักษณะของการแสดงบทบาทที่เชื่อมโยงกับความคิด ทักษะคติหรือความต้องการพื้นฐาน ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นตัวตนของหนังหุ่นนุ้ยอยู่ โดยผลจากการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของหนังหุ่นนุ้ย พบว่า หนังหุ่นนุ้ยมีการแสดงบทบาททางการเมืองที่สำคัญอยู่ 3 ช่วงเวลา คือ การแสดงบทบาทในช่วงปีพ.ศ. 2490-2519 เป็นการแสดงบทบาทในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกและเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกับพคท.และพรรคกลุ่มแนวร่วมสังคมนิยม ได้แก่ พรรคแนวร่วมเสรีชน และพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, การแสดงบทบาทในช่วงปีพ.ศ. 2519-2522 เป็นการแสดงบทบาทในการร่วมเคลื่อนไหวกับพคท.ในป่า เพื่อต่อต้านรัฐบาลและดึงมวลชนเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพคท. และในช่วงสุดท้ายปีพ.ศ. 2522-2523 เป็นการแสดงบทบาทในการร่วมมือกับกองทัพภาคที่4ในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านพคท.และดึงมวลชนให้เข้าร่วมกับรัฐ โดยการเปลี่ยนแปลงในแต่ละครั้งนั้น ปัจจัยด้านบริบทเชิงโครงสร้างและปัจจัยด้านบุคลิกภาพของหนังหุ่นนุ้ย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองที่แตกต่างกัน ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหุ่นนุ้ยช่วงแรก ในปีพ.ศ.2490 -2519 คือ การเข้าเป็นสมาชิกและการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพคท.นั้น เกิดจากความไม่พอใจในระบบ

โครงสร้างของสังคมของชนชั้นที่ระบบการเมืองการปกครองให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐและนายทุนมากเกินไป ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งมุมมองความคิดในการไม่พอใจรัฐและการต้องการความเท่าเทียมนี้ เป็นลักษณะพื้นฐานทางทัศนคติของชนชั้นที่ไปสอดคล้องกับแนวคิดและแนวทางของพรรค. ในการวิพากษ์สังคมไทย และเสนอแนวทางการต่อสู้ในการปฏิวัติสังคมไทยเพื่อความเท่าเทียมกันของทุกคนชั้น ทำให้ชนชั้นสามารถยอมรับแนวคิดและแนวทางในการเคลื่อนไหวของพรรค. อีกทั้งแนวทางการเคลื่อนไหวของพรรค. เพื่อจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงสังคมในช่วงแรก ยังเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวด้วยการเผยแพร่แนวคิดทางสังคมนิยมแก่ประชาชน แต่เมื่อแนวทางการเคลื่อนไหวของพรรค. มีวิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นการต่อสู้ด้วยอาวุธกับรัฐบาล เพื่อปฏิวัติสังคมไทย ซึ่งขัดต่อความคิดของชนชั้นที่เชื่อมั่นต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบเดิม ทำให้ชนชั้นแสดงบทบาททางการเมืองที่โน้มเอียงไปตามแนวทางของพรรคแนวร่วมสังคมนิยมอื่นๆ ที่ใช้รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางการเมืองตามแนวทางของรัฐบาล และได้แสดงบทบาททางการเมืองที่แสดงให้เห็นว่า ชนชั้นมีแนวคิดในทางสังคมนิยม ได้แก่ การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจของนายเทพ โชติสุขิตการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และเป็นตัวแทนของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ในการลงสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่จังหวัดตรังถึง 2 สมัย

การแสดงบทบาททางการเมืองของชนชั้นในช่วงนี้ พบว่า ลักษณะบุคลิกภาพของชนชั้น ซึ่งได้แก่ ความคิด ทัศนคติ และความต้องการของชนชั้นมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองมากกว่าบริบทเชิงโครงสร้างรอบตัวชนชั้น ที่มีลักษณะที่เป็นกรอบจำกัดต่อการแสดงบทบาททางการเมือง เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง มีลักษณะของการปกครองแบบเผด็จการเกือบตลอดระยะเวลา ตั้งแต่ในสมัยของรัฐบาลจอมพลป.-สฤษดิ์-ถนอม ซึ่งไม่ได้เอื้อต่อการแสดงบทบาททางการเมืองในแนวทางสังคมนิยม แต่ปรากฏว่าชนชั้นก็ยังใช้แนวคิดทางสังคมนิยมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอด โดยชนชั้นได้แสดงบทบาททางการเมืองผ่านทาง การแสดงหนังสือที่มีการปรับกลวิธีในการแสดงตลอดเวลา และการแสดงผ่านการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของชนชั้นช่วงที่ 2 ในปีพ.ศ. 2519-2522 ในการเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับพรรค. ในป่า เป็นการแสดงบทบาททางการเมืองที่บริบทเชิงโครงสร้างเข้ามามีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของชนชั้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากบริบททางการเมืองในช่วงนี้ มีลักษณะที่เป็นกรอบจำกัดในการแสดงบทบาททางการเมืองที่มากกว่าบริบททางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา โดยการใช้วิธีการปราบปรามด้วยวิธีการรุนแรงของรัฐบาลต่อกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม ซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวของชนชั้นโดยตรง จากการถูกยิงถล่มบ้านพัก ทำให้ชนชั้นต้องหนีเข้าป่า เพื่อรักษาชีวิต ซึ่งการตัดสินใจที่จะเข้าป่า แทนที่จะเลือกวิธีการอื่นๆ นั้น เนื่องจากในช่วงเวลานั้น การเข้าป่าจะกลายเป็นทางเลือกเดียวของชนชั้น และเป็นหนึ่ง

ในไม่กี่ทางเลือกสำหรับนักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนจำนวนมาก ที่ต่างประสบปัญหาทางการเมืองเช่นเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ ทั้งที่โดยแท้จริงแล้ว หนังสือพิมพ์ไม่ได้มีความต้องการเคลื่อนไหวในแนวทางนี้ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ยังคงมีแนวคิดที่ยึดมั่นกับแนวทางเดิมของพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากปัญหาความขัดแย้งทั้งในด้านแนวคิดและวิธีการทำงานของหนังสือพิมพ์ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงต้นของการร่วมงานกับพคท. ซึ่งปัญหาความขัดแย้งนี้ทำให้หนังสือพิมพ์มีความต้องการที่จะออกจากป่า แต่ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังคงมีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ด้วยวิธีการรุนแรง ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องจำยอมที่จะต้องร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพคท.ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ จึงเป็นลักษณะการปรับเปลี่ยนบทบาทตามโครงสร้างทางการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยโครงสร้างไม่ได้เปิดโอกาสหรือทางเลือกมากนัก ในการแสดงบทบาททางการเมืองแก่หนังสือพิมพ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์จึงต้องเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุดภายใต้สถานการณ์นั้น คือ การเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลกับพคท. ในป่า

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในช่วงที่ 3 ในปีพ.ศ. 2522-2523 มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองที่สัมพันธ์กันระหว่างบริบทเชิงโครงสร้างและลักษณะบุคลิกภาพของหนังสือพิมพ์ เนื่องจากบริบทเชิงโครงสร้างในช่วงเวลานี้ เป็นลักษณะของโครงสร้างที่เปิดโอกาสและให้เสรีภาพต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์มากกว่าบริบทเชิงโครงสร้างในช่วงที่ผ่านมา และแม้จะไม่ได้เปิดกว้างมาก เนื่องจากยังคงเป็นการปกครองโดยรัฐบาลทหาร แต่ก็ให้ทางเลือกแก่หนังสือพิมพ์มากกว่า โดยจากนโยบายของรัฐบาลและกองทัพภาคที่ 4 ที่ต้องการชักจูงให้ประชาชนออกมาต่อต้านกับทางการ ด้วยการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้ เป็นโอกาสให้กับหนังสือพิมพ์มีทางเลือกในการตัดสินใจที่จะแสดงบทบาททางการเมืองในแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของตน โดยความต้องการของตัวหนังสือพิมพ์ที่ต้องการออกจากป่ามาต่อต้าน เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งในการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับพคท. ทำให้หนังสือพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองอีกครั้ง และแม้การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ในการเข้าร่วมการปฏิบัติการเชิงจิตวิทยากับกองทัพภาคที่ 4 จะเป็นการร่วมงานในลักษณะกึ่งบังคับที่ทางกองทัพต้องการใช้ประโยชน์จากชื่อเสียงของหนังสือพิมพ์ในการดึงมวลชน แต่ก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมืองที่หนังสือพิมพ์เองก็ได้รับประโยชน์ทั้งการได้รับความช่วยเหลือในด้านความปลอดภัยและชีวิตความเป็นอยู่จากกองทัพ และการได้รับอิสระพอสมควรในการสามารถแสดงหนังสือตามแนวทางเดิม

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทที่เกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งในสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญผลักดันให้หนังสือพิมพ์ต้องปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองให้เหมาะสมกับในแต่ละสถานการณ์

ทางสังคม และเหมาะสมกับลักษณะบุคลิกภาพ และความต้องการพื้นฐานของตนเอง โดยการศึกษาบทบาททางการเมืองตลอดชีวิตของหนังหมูน้อยพบว่า หนังหมูน้อยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยยังคงมีจุดมุ่งหมายเดิม คือ ความต้องการเรียกร้องให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่หนังหมูน้อยต้องประสบตลอดชีวิต

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย จึงเป็นลักษณะของการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการในการแสดงบทบาททางการเมืองให้เหมาะสมกับบริบทเชิงโครงสร้างในแต่ละช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยที่ในการตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการในการแสดงบทบาททางการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ จะต้องมึลักษณะที่สัมพันธ์กับบุคลิกภาพของหนังหมูน้อยด้วย โดยปรากฏว่าในแต่ละช่วงเวลานั้นความสัมพันธ์ระหว่างบริบทเชิงโครงสร้างกับบุคลิกภาพของหนังหมูน้อยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการแสดงบทบาททางการเมืองที่ไม่เท่ากันในแต่ละช่วงเวลา

ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะ การเปลี่ยนแปลงบทบาททางการเมืองของหนังหมูน้อย ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีขอบเขตที่จำกัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาถึงบทบาทของบุคคลเพียงคนเดียวและภายใต้ข้อจำกัดด้านข้อมูล ทำให้ยังขาดประเด็นการศึกษาที่สำคัญในหลายประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรจะมีการศึกษาต่อไปคือ

การศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นด้านความคิดทางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลภายในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ การศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในจังหวัดตรังและบุคคลต่างๆที่ร่วมเคลื่อนไหวในช่วงเวลาเดียวกันกับหนังหมูน้อย เพื่อทำความเข้าใจต่อประเด็นความคิดทางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของประชาชน ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและพลท. เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีบุคคลอีกจำนวนมากที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งที่เป็นปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าหรือชาวบ้านทั่วไป

การศึกษาถึงบทบาททางการเมืองและการเคลื่อนไหวของสมาชิกพลท. ในภาคใต้ โดยเฉพาะสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญ เช่น นายร้อยแผ้ว อัมพลจันทร์, นายมงคล ฅ นคร, นายสิน เดิมหลิม ซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษาชีวิตและบทบาททางการเมืองของเขาเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง มีเพียงการอ้างอิงชื่อและบทบาทเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นประโยชน์ในการขยายข้อมูลการศึกษา ในการสร้างความเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวของพลท. ในพื้นที่ภาคใต้ในภาพกว้าง รวมทั้งการศึกษาถึงอิทธิพลของพลท. ต่อการเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมแก่ประชาชนในพื้นที่ภาคใต้

การศึกษาในประเด็นด้านความสัมพันธ์ของบริบทเชิงโครงสร้างกับการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล โดยทำการศึกษาถึงบริบทเชิงโครงสร้างของสังคมไทยในยุคเผด็จการและปัญหาความขัดแย้งระหว่างการใช้อำนาจในการปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนผู้อยู่ใต้

ปกครอง ว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองและการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลต่างๆ ทั้งที่เป็นปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าและประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกลไกรัฐ ในลักษณะที่เหมือนหรือต่างจากหนังสืออย่างไร

การศึกษาในประเด็นการใช้การละเล่นพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดทางการเมือง ซึ่งจากการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ประเภทหนังตะลุง ในการเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่แนวคิดทางสังคมนิยมแก่ประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ในช่วงเวลาที่มีการต่อสู้ด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างพคท.และรัฐบาล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเห็นได้จากอัตราการขายตัวของแนวร่วมพคท.ในพื้นที่ภาคใต้ และความสำคัญของนายตะลุงท่านนี้ที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและพคท.ต่างต้องการให้แสดงหนังตะลุงเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ตามแนวทางที่ตนต้องการ

การศึกษาในประเด็นการใช้สื่อพื้นบ้าน สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ในด้านการศึกษาถึงแนวทางในการนำหนังตะลุงไปใช้ในบทบาททางการเมือง เช่น การเผยแพร่นโยบายของรัฐ, การใช้เป็นสื่อในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองของพคท. หรือการใช้เป็นสื่อเพื่อการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองต่างๆ เพื่อศึกษาถึงบทบาทของหนังตะลุงที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการแสดงบทบาททางการเมืองของคนในสังคม

การศึกษารูปแบบทางการเมืองและความคิดทางการเมืองที่สอดแทรกผ่านการแสดงหนังตะลุงของนายหนังตะลุงท่านอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงและมีบทบาททางการเมือง เช่น หนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล, หนังประเคียง ระฆังทอง เพื่อศึกษา แนวคิดและบทบาททางการเมืองของนายหนังตะลุงที่มีต่อสังคม และเปรียบเทียบทั้งกลวิธีการนำเสนอ และแนวคิดทางการเมืองของนายหนังตะลุงเหล่านั้นกับหนังหมุ่นนุ้ย ว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

การศึกษาถึงการละเล่นพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ทั้งในภาคใต้ และภาคอื่นๆ ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ ว่าการละเล่นพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในช่วงการเคลื่อนไหวของพคท.อย่างไร และ ศิลปินพื้นบ้านได้มีบทบาทในการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองด้วยรูปแบบและกลวิธีในลักษณะใด ซึ่งจะ เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำความเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพคท.ที่อาศัยสื่อพื้นบ้านในฐานะกลไกทางการเมือง เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่แนวคิดทางการเมือง และการดึงมวลชนให้ยอมรับและให้ความร่วมมือกับพคท.ในการต่อสู้กับรัฐ และสามารถนำความรู้ที่ได้ทำการศึกษาเหล่านี้มาปรับใช้ในยุคปัจจุบัน ในการใช้การละเล่นพื้นบ้านให้ประโยชน์ในงานด้านการเผยแพร่แนวคิด และแนวทางการทำงานของรัฐแก่ประชาชนในท้องถิ่นผ่านสื่อพื้นบ้าน เพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การปกครอง, กรม. 2518. รายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 26 มกราคม 2518. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- การปกครอง, กรม. 2519. รายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4 เมษายน 2519. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- กิจ หลีกภัย. 13 เมษายน 2550. นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง. สัมภาษณ์.
- กลุ่มอนุรักษ์. 2544. บนเส้นทางอนุรักษ์: ตำนานการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชน พัทลุง-ตรัง-สตูล. (ม.ป.ท.): โครงการเฉพาะกิจกลุ่มอนุรักษ์.
- เกลือม มานู. 5 มิถุนายน 2550. สัมภาษณ์.
- เกลือม มานู. 21 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.
- กองบรรณาธิการ. 2517. คำแถลงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. ใน สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ), ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย, 397-406. กรุงเทพฯ: สังคมศาสตร์ปริทัศน์.
- กองบรรณาธิการ. 2521. กองทัพกบฏนโยบายปราบแดง. อาทิตย์. 2(69) (ตุลาคม): 8-12.
- กองบรรณาธิการ. 2522. ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. ดาวเหนือ 1(6) (ธันวาคม) : 26-53.
- กองบรรณาธิการ. 2522. หน้หมุ่น อ่อนน้อม มอบตัว. ข่าวไทยนิกร 3(30) (เมษายน): 11-17.
- กองบรรณาธิการ. 2522. คอมมิวนิสต์ปีศาจได้: เมื่อไฟลามทุ่ง. ข่าวไทยนิกร 3(30)+80 (เมษายน): 9-12.
- กองบรรณาธิการ. 2522. สัมภาษณ์: พลโทปิ่น ธรรมศรี. ข่าวไทยนิกร 3(30)+80 (เมษายน): 36-39.
- กองบรรณาธิการ. 2522. ทฤษฎีสามโลก จุดแตกพท. ข่าวไทยนิกร 3(30)+86 (มิถุนายน): 10-14.
- กองบรรณาธิการ. 2522. ข่าวไทยนิกร 3(30)+98 (กันยายน): 25-26.
- กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์. 2515. การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ขวัญใจ เอมใจ . 2537. หนังสืตะลุง มหรสพเล่นเงาของชาวดั้ ประโลมใจ ประเทืองปัญญา. สารคดี 10 (9)(มีนาคม) : 150-172.

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2544. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดตรัง**. กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร.
(คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจัดพิมพ์ถวายในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542)
- คณาจารย์ บัญญัติพิชัย. 2545. การวิเคราะห์สารจากตัวตลกหนังตะลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและสื่อสารการแสดง
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา หยูทอง. 2542. วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวลใต้: นักประชาธิปไตยหรือนักท้องถิ่นนิยม.
วารสารทักษิณคดี. 5 (2): 34-45.
- จรรยา หยูทอง. 2547. ท้องถิ่นภาคใต้: การเมืองภาคประชาชน. วารสารทักษิณคดี. 7(1): 11-61.
- จรรยา หยูทอง. 15 ตุลาคม 2550. นักวิชาการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา. สัมภาษณ์.
- จันทร์ทราภรณ์ มากมี. 2545. ชีวิตประวัติและผลงานของหนังอิมเท่ง (อิม จิตต์ภักดี).
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จำเริญ แสงดวงแข. 2529. โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 9
: 3266-3269.
- เฉลิม มากนวล. 2529. ภาษาไทยถิ่นใต้. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 7: 2624-2638.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2549. **ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 2475-2500**. กรุงเทพฯ: มูนิธิโครงการ
ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2546. **Agency – Structure/ ผู้กระทำการ-โครงสร้าง: พัฒนาการของกรอบ
ความคิดและการนำไปใช้วิเคราะห์สังคม**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
สาขาสังคมวิทยาและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. 2544. พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย. ใน สมพร จันทร์ชัย (บรรณาธิการ),
ประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน, หน้า111-126. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการเมือง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2523. **อุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, สมบูรณ์ สุขสำราญ, กนก วงษ์ตระหง่าน, สุขุมพันธุ์ บริพัตร, ม.ร.ว.. 2529.
จากป่าสู่เมือง: การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในอุดมการณ์ของนักศึกษาไทยจากปี 2519.
กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ จันทร์พุ่ม. 5 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.
- ทิพาพร พิมพ์สุทธิ และอนุสรณ์ ลิ้มมณี. 2522. **พฤติกรรมทางการเมือง**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ทิพย์พาพร เทศเรียน. 2530. พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจีน: ศึกษาความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์ช่วงปี 1969 – 1982. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ทวี ย้อยแก้ว. 21 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.
- เทศบาลนครตรัง. 2549. แลหลังเมืองตรัง ได้ร่วมพระบารมี. กรุงเทพฯ: เทศบาลนครตรัง.
- ธิดา ถาวรเศรษฐ์ และเหวง โตจิราการ. 2526. ป่าแตก: ความเป็นจริงของการประชุม
สมัชชาฯ 4 พคท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ธำรงสวัสดิ์ บุญจุน. 2544. ชีวิตประวัติและผลงานของหนังสือพิมพ์น้อย ตะลุงสากล. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นันทนา กปิตกาญจน์. 2546. ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- นภดล ทิพย์รัตน์. 2542. หนังสือคู่หูหนังประโมทัย: การแพร่กระจายและการปรับเปลี่ยนทาง
วัฒนธรรม. ภูมิแล 2 (20) : 32-37.
- นิติต จันท์สมวงศ์. 2530. บทบาทของกองทัพไทยในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์
ตามนโยบายใต้ร่มเย็นของกองทัพภาคที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาการ
ปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญชา แก้วเกตุทอง, พ.อ., ม.ป.ป. 36 รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยของไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- บัญชา สุมา. 2528. การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและ
ปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ. 2500-2523). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเคียง ระฆังทอง. 8 กันยายน 2550. สัมภาษณ์.
- ประจวบ อัมพะเสวต. 2546. พลิกแผ่นดิน ตอนขบวนการสังคมนิยมในไทย. กรุงเทพฯ:
สุขภาพใจ.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2532. วัยงูเห่า. ศิลปวัฒนธรรม 10(10) :48-49.
- ประสาน อ่อนน้อม. 2546. บทบาทของการแสดงหนังตะลุงกับการพัฒนาสังคมศึกษา
เฉพาะกรณีจังหวัดตรัง. ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประสาน อ่อนน้อม. 4 มกราคม 2550. สัมภาษณ์.
- ประสิทธิ์ หลักเพชร. 18 เมษายน 2550. สัมภาษณ์.

- พิทยา บุษรารัตน์, 2527. ประวัตินายอิม จันท์ซุม. ใน หนังสือเชิดชูเกียรตินายอิม จันท์ซุม.
หน้า 4-11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พิทยา บุษรารัตน์. 2542. ทรรศนะทางการเมืองการปกครองของชาวจีนจากวรรณกรรมหนังตะลุง.
วารสารทักษิณคดี 5 (2) : 46-59.
- พิทยา บุษรารัตน์. 2542 . บทเกี่ยวจอหนังตะลุง. สงขลา:สถาบันทักษิณคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พิทยา บุษรารัตน์.2547. หนังตะลุงและโนราในบริบทของโครงสร้างและพลวัตทางสังคม
วัฒนธรรมภาคใต้. วารสารทักษิณคดี 7 (1) : 107-138.
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519. 2521. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ 97
(กันยายน): 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรภิรมณ์ เชียงกุล. 2535. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ เล่ม1. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พรรณงาม เเง่ธรรมสาร. 2550. การเมืองไทยในหัวเมืองปักษ์ใต้ในอดีตกับจดหมายเหตุหลวง
อุดมสมบัติ. ใน ชงยุทธ ชูแว่น (บรรณาธิการ). คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม,
385-432. กรุงเทพฯ: นาค.
- พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล. 2549. เส้นทางรถไฟสายใต้สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา: ภาพสะท้อน
ชีวิตราษฎรไทย. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาไทยกับเอเชีย สายใยอดีตถึงปัจจุบัน สถาน
สัมพันธ์สู่นาคต, หน้า 76-100. 14 มกราคม ณ ห้อง 503 ชั้น 5 อาคารบรมราชกุมารี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรภัค. ม.ป.ป. นายพร้อม ทองพิทักษ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.
(เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- รัชณี พุทธสวัสดิ์. 20 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.
- ละมุน อ่อนน้อม. 8 กรกฎาคม 2550. สัมภาษณ์.
- ละมุน อ่อนน้อม. 20 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.
- ละมุน อ่อนน้อม. 29 กุมภาพันธ์ 2551. สัมภาษณ์.
- ล้อม เฟื่องแก้ว. 2529. ชุมโจรบ้านดอนทราย : รุ่งดอนทรายและคำหัวแพร. สารานุกรมวัฒนธรรม
ภาคใต้ 3: 987-992.
- สถาพร ศรีสังข์. 2544. หนังตะลุง: อัจฉริยลักษณ์การละเล่นแห่งเมืองใต้. กรุงเทพฯ:
สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมคิด ศรีสังข์,พ.อ.. 6 ธันวาคม 2550. สัมภาษณ์.
- สมเจตนา มุณีโมไนย. 20 พฤศจิกายน 2550. สัมภาษณ์.

- สมบัติ จำปาเงิน. 2520. รัฐธรรมนูญ รัฐบาล และรัฐสภาของเรา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- สมพงษ์ ศรีนิล. 2543. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมหนังสือของหนังสือพิมพ์แก้ว บุญขวัญ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สายพิน ปฐมบรรณ. 2542. ศิลปะในตัวตลกหนังสือตลก. วารสารวัฒนธรรมไทย 36(6) : 23-25.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2544. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2534. แผนชิงชาติไทย. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2536. ประวัติแห่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน. ใน สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ (บรรณาธิการ), 60 ปี ประชาธิปไตยไทย, หน้า 10-57. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ 60 ปี ประชาธิปไตย.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2544. ประวัติศาสตร์ของพรรคแนวทางสังคมนิยม. ใน สมพร จันทชัย (บรรณาธิการ), ประชาชนต้องเป็นใหญ่ในแผ่นดิน, หน้า 96-110. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการเมือง.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2547. ว่าด้วยบทเรียนทางประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 26(2): 151-221.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2548. กุหลาบ สายประดิษฐ์กับอุดมการณ์ปฏิวัติสยาม พ.ศ.2475. ใน การจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ 2 เรื่องมิติใหม่ของการวิจัยทางมนุษยศาสตร์แบบสหวิทยาการและบูรณาการ, หน้า 1-22. 10-11 สิงหาคม ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จ.เชียงใหม่.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 2550. ประวัติศาสตร์ว่าด้วยหนังสือพิมพ์มหาชนและบรรยากาศประชาธิปไตยเมื่อพ.ศ. 2491. ฟาเดียวกัน 5(1): 203-242.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. 18 เมษายน 2551. อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์.
- สิงคกลิ่น นาหิย์ค้อม. 2544. มาแต่ครั้งไม่หนังสือโนรา. กรุงเทพฯ: ศิลปวรรณกรรม.
- สินีนารถ วิมุกตานนท์. 2540. การใช้สื่อหนังสือตลกเพื่อการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ บัณฑิต. 2543. ร่องรอยความคิดทางการเมืองจากบทหนังสือตลกและนิทานพื้นบ้านของคนเมืองคอน. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), ลูกชิ้นสู้, หน้า 254-282. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.

หมุน อ่อนน้อม. 2513. เทวดาประกาศิต (เทปบันทึกเสียง).

อภิญญา บุษบา. 2540. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของอุดมการณ์ทางการเมืองของลูกเสือ
ชาวบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อินทรา สุวรรณ. 2540. บทบาทหนึ่งตระกูลทางโทรทัศน์ในการถ่ายทอดความรู้. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. มนุษย์และโครงสร้างทางสังคม ใน เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา(บรรณาธิการ),
คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม1, หน้า6-11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม. ใน เอก
ตั้งทรัพย์วัฒนา(บรรณาธิการ), คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม1, หน้า
381-382. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุดม หนูทอง. 2529. เกี่ยวจอบ. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 1: 262.

อุดม หนูทอง. 2529. นายหนัง. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 5: 1759.

อุดม หนูทอง. 2529. หนึ่งตระกูล. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 10: 3926-3940.

อุทัย เอกสะพัง. 2549. จริยธรรมในภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้: จากวรรณกรรมหนึ่งตระกูล.
ใน เอกสารการสัมมนาทักษิณศึกษา: กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 1-6.
สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อุษณีย์ นวีกุลรัตน์. 2550. การจัดเก็บภาษีอากรหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก. ใน ยงยุทธ
ชูแว่น (บรรณาธิการ). คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม, หน้า 349-381.
กรุงเทพฯ: นาค.

อัมพร จิรัฐติกร. 2544. จากหนึ่งตระกูลถึงโทรศัพท์มือถือ อาวุธบ่อนแยะอำนาจรัฐในอุษาคเนย์.
สารคดี17(193):51-155.

ภาษาอังกฤษ

- Colin Hay. 1995. Structure and agency. In David Marsh and Gery Stoker (eds.), **Theory and methods in political science**, 189-206. New York: St. Martin's Press.
- Colin Hay. 2002. **Political analysis**. New York: PALGRAVE.
- Jerry M. Burger. 1993. **Personality: Theory and Research**. 3rd ed. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Lyman Tower Sargent. 1987. **Contemporary Political Ideologies A Comparative Analysis**. 7th ed. Chicago: The Dorsey Press.
- Robert E. Lane. 1972. **Political Man**. New York: The Free Press.
- Stuart Mearns. 2002. Structure and agency. In David Marsh and Gery Stoker (eds.), **Theory and methods in political science**. 2nd ed. 271-291. Houndmills: PALGRAVE.
- William Ebenstein and Edwin Fogelman. 1985. **Today's isms**. New Jersey: Prentice -Hall.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ประวัตินายหมูน อ่อนน้อม (หนังหมูน้อย)

ประวัติทั่วไป

นายหมูน อ่อนน้อม หรือหนังหมูน้อย เกิดเมื่อวันพุธ ปีชวด (พ.ศ.2459) เป็นบุตรคนสุดท้ายของนายกลีบและนางเอียด อ่อนน้อม ในจำนวนบุตร 5 คน บิดามารดาประกอบอาชีพทำนา มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณหลังวัดกระพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีชีวิตวัยเด็กค่อนข้างลำบาก เนื่องจากบิดามารดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุ 8 ขวบ จึงต้องอาศัยพี่ๆช่วยกันเลี้ยงดู หนังหมูน้อยเป็นเด็กฉลาด มีไหวพริบปฏิภาณ รู้เท่าทันคน แต่มีอุปนิสัยที่คือรัก รักอิสระ ชอบการท่องเที่ยว คบหาสมาคมกับผู้คน มีความสนใจและรักด้านการร้องรำทำเพลง และการร้องกลอนสด

หนังหมูน้อยเริ่มเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่ออายุ 8 ขวบที่โรงเรียนวัดโพธาราม จนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นก็เริ่มใช้ชีวิตเที่ยวเตร่เตร่ และรวมกลุ่มกับเพื่อนๆเป็นโจร จนเมื่ออายุครบ 20 ปี ก็เข้ารับราชการเป็นตำรวจเกณฑ์ที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรังอยู่ 1 ปี 6 เดือน จึงกลับมาใช้ชีวิตเป็นโจรอีกครั้งจนกระทั่งถูกตำรวจจับดำเนินคดีในข้อหาปล้นทรัพย์ โดยช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในคุก หนังหมูน้อยได้เรียนรู้ศาสตร์การเชิดและขับหนังตะลุงจากนักโทษท่านหนึ่งซึ่งเป็นอดีตนายหนังตะลุง หลังจากพ้นโทษ หนังหมูน้อย จึงเริ่มต้นใช้ชีวิตในฐานะของศิลปินพื้นบ้าน โดยเริ่มจากการเป็นพระเอกให้กับคณะลิเกป่า จากนั้นเข้าเป็นพระเอกมโนราห์ให้กับคณะของโนราเดิม³³ ต่อมาไม่นานก็ได้ลาออกจากคณะมโนราห์ของโนราเดิมเพื่อมาตั้งคณะหนังตะลุงของตนเอง เมื่ออายุประมาณ 22 ปี โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระราชสาสนโสภณ หรือ พ่อท่านฉนวน เจ้าคณะจังหวัดตรัง ซึ่งมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวของหนังหมูน้อย ตั้งแต่ครั้งเป็นอดีตนายอวาสดิ์กระพังสุรินทร์ ในการซื้ออุปกรณ์ในการแสดงหนังตะลุง ได้แก่ โหม่ง ทับ กลอง ปี่ ฉิ่ง ตัวรูปหนัง และได้หนังหมูน้อยใหญ่ หรือ หนังเขียว ฟ้าโหะ ซึ่งเป็นนายหนังชาวพัทลุงที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นรับเป็นอาจารย์และประกอบพิธีครอบมือ³⁴ให้ (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

³³ โнораเดิม เป็นชาวจังหวัดตรัง เป็นมโนราห์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทั้งในภาคใต้ ในกรุงเทพฯ และประเทศมาเลเซีย เป็นมโนราห์โรงแรก ที่ดัดแปลงและพัฒนารูปแบบการเล่นขึ้นใหม่ ด้วยการเน้นกลอนสดมากกว่าการรำจำแบบโบราณ และเล่นเรื่องนิยายสมัยใหม่พร้อมกับการแต่งกายแบบสากล เพื่อแข่งกับละครวิทยุและโทรทัศน์ (เทศบาลนครตรัง, 2549: 88-89)

³⁴ พิธีครอบมือ เป็นพิธีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นายหนังจะต้องผ่านพิธีนี้จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนายหนังอย่างสมบูรณ์ สามารถออกแสดงได้ หากนายหนังคนใดไม่ผ่านพิธีนี้ ก็จะไม่สามารถเล่นหนังในงานแก่หมู่ญาติ (งานแก่บ้าน) ได้ ถ้าไปแสดงก็ถือว่าผู้บนบานนั้นยังแก้บนไม่สำเร็จ (ขวัญใจ เอมใจ, 2537: 155) โดยพิธีที่จัดขึ้นเพื่อยอมรับนับถือครูหนังแต่ครั้งบูรพกาล ซึ่งเรียกว่า "ครูดัน" มีพระอุณรุทธ ไชยเถร พระพิราบน้าทอง ตานน้อย ตาทองหนัก ตาเพชร เป็นต้น โดยเชื่อว่าผู้ผ่านพิธีดังกล่าวคือหนังที่ได้มอบตนแก่ครูอย่างถูกต้องเป็น

ด้านของชีวิตครอบครัว หนึ่งหมื่นนุ้ยแต่งงานกับภรรยาคนแรกคือนางปรีม อ่อนน้อม เมื่ออายุ 18 ปี และมีภรรยาหลังจากนั้นรวมทั้งสิ้น 11 คน โดยมีบุตรทั้งหมด 8 คน จากนางปรีม อ่อนน้อม ส่วนบุตรจากภรรยาคนอื่นๆนั้น ทั้งหมดเสียชีวิตตั้งแต่เด็ก ซึ่งบุตรทั้ง 8 คน ได้แก่

1. นางละเมียด อ่อนน้อม
2. นายละมุน อ่อนน้อม
3. นายกลิ่น อ่อนน้อม (เสียชีวิต)
4. นายสมบุรณ์ อ่อนน้อม
5. นายตำราญ อ่อนน้อม (เสียชีวิต)
6. นายประสาน อ่อนน้อม
7. นายสมศักดิ์ อ่อนน้อม
8. นายวิสุทธิ อ่อนน้อม

บรรดาบุตรทั้ง 8 คน ของหนึ่งหมื่นนุ้ย มีบุตรชาย 2 คนที่ได้สืบทอดวิชาการศึกษาแสดงหนังตะลุงจากหนึ่งหมื่นนุ้ย คือ นายละมุน อ่อนน้อม และนายประสาน อ่อนน้อม และมีบุตรชายของหนึ่งหมื่นนุ้ย 4 คนที่ได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้แก่ นายละมุน อ่อนน้อม , นายกลิ่น อ่อนน้อม, นายสมบุรณ์ อ่อนน้อม และนายประสาน อ่อนน้อม (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

บทบาทด้านการแสดงหนังตะลุง

บทบาทด้านการแสดงหนังตะลุงของหนึ่งหมื่นนุ้ย ในช่วงแรกนั้นเป็นการแสดงหนังตะลุงในแนวธรรมะ คือ การแสดงหนังตะลุงที่มีเนื้อหาในด้านของการสั่งสอนเรื่องความดี ความชั่ว การดำรงชีวิตอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวของการแสดงหนังตะลุงที่เป็นไปตามขนบธรรมเนียมของการแสดงหนังตะลุงที่ได้รับความนิยมในสมัยโบราณ โดยจะเปิดการแสดงเป็นประจำทุกคืนวันพระ ที่วัดกระพังสุรินทร์และตระเวนแสดงตามแถบพื้นที่ภายในจังหวัดตรังและจังหวัดใกล้เคียง จนเริ่มเป็นที่รู้จักของชาวบ้าน และมีคนมาติดต่อไปแสดงตามที่ต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยจิตใจในน้ำเสียงที่ไพเราะ การขับกลอนที่คล้องจอง ถิ่นไหล และการแสดงที่สนุกสนานตื่นเต้น เร้าใจ การแสดงหนังตะลุงของหนึ่งหมื่นนุ้ยเริ่มมีแนวทางในการแสดงหนังตะลุงที่เปลี่ยนแปลงไปจากการแสดงในแนวธรรมะ อันเนื่องมาจากการที่หนึ่งหมื่นนุ้ยมักจะนำเหตุการณ์ทางการเมืองปัจจุบัน หรือ เหตุการณ์ความไม่เป็นธรรมในสังคมรอบตัวที่หนึ่งหมื่นนุ้ยได้รับรู้จากชาวบ้านและจากประสบการณ์ตรงมาผูกข้อมูลเข้าเป็นเรื่องราวทำนองจินตนิยาย และ

ผู้สืบเชื้อสายหนังตะลุงอย่างสมบุรณ์ ทั้งยังเชื่อว่าครูจะให้การคุ้มครองและยังให้ความเจริญรุ่งเรืองในอาชีพ ซึ่งพิธีครอบมือจะมีขึ้นเมื่ออาจารย์หนังเห็นว่าคุณศิษย์พอจะออกโรงได้ โดยมีดอกไม้ ธูปเทียน นมากพลู เป็นเครื่องบูชาครูหนึ่งรุ่นเก่าก่อน ก่อนจะมอบรูปหนังที่นายหนังใหม่เสียงจับได้ให้เป็นรูปหนังตัวสำคัญของคณะหนังใหม่(สกลพร ศรีสังข์, 2544: 13,30)

สอดคล้องการวิเคราะห์ วิจัย จากทฤษฎีตามแนวคิดทางการเมืองของตน ผ่านการแสดงหนังตะลุงจนเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมและกลายเป็นเอกลักษณ์ของหนังหมูน้อย และทำให้หนังหมูน้อยมีชื่อเสียงในฐานะของ “หนังการเมือง” โดยได้รับฉายาจากผู้ชมว่า “หมูนการเมือง” หนังหมูน้อยจึงยึดรูปแบบการแสดงหนังตะลุงในแนว “หนังการเมือง” เรื่อยมาและต่อมาก็เพิ่มการสอดแทรกทฤษฎีการเมืองแนวสังคมนิยมเข้าไปในบทบรรยายด้วย ซึ่งการใช้บทบรรยายเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงหนังตะลุงนั้น ถือได้ว่าคณะหนังตะลุงของหนังหมูน้อยเป็นผู้นำบทบรรยายมาใช้ก่อนเป็นคณะแรกของจังหวัดตรัง และถือเป็นชนบทใหม่ของการแสดงหนังตะลุง (สิงคสิง นานฮีค้อม, 2544: 174)

หนังหมูน้อย มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในปี 2499 เมื่ออายุได้ 40 ปี โดยมีชื่อเสียงทั่วทั้งภาคใต้ ในกรุงเทพมหานคร และในประเทศมาเลเซีย มีคนมาติดต่อให้เล่นหนังตะลุงแทบทุกคืน โดยได้ค่าราคา(ค่าจ้างแสดงหนังตะลุง) สูงสุดถึงคืนละ 1,200 บาท ต่อคืน ซึ่งถือเป็นเงินที่สูงมากในขณะนั้น เมื่อเทียบกับราคาค่าขนมเงินจางละ 1 สตางค์ และเทียบเท่ากับบรรดานายหนังตะลุงชื่อดังที่ร่วมสมัยกับหนังหมูน้อย อาทิเช่น หนังจู๊ตี เสียงเสนห์, หนังกัน ทองหล่อ,หนังแคล้ว เสียงทอง, หนังรุ่งฟ้า จอมพูนพาน, หนังจู๊เลี่ยม กิ่งทอง ซึ่งล้วนเป็นนายหนังตะลุงที่หนังหมูน้อยเคยร่วมประชัน³⁵ มาแล้วทั้งสิ้น และรวมถึงโนราเดิม นายโนราชื่อดังของภาคใต้ในยุคนั้น โดยหนังหมูน้อยได้รับถ้วยรางวัลชนะเลิศการประชันหนังตะลุงมากมาย รางวัลที่สำคัญ อาทิเช่น การชนะเลิศการแข่งขันการว่าบทกลอนสด เพื่อชิงถ้วยรางวัลจากนายเปรม สิทธิชัย ณ โรงละครเฉลิมตรัง และชนะเลิศการแข่งขันเล่นหนังตะลุงชิงเงินรางวัลจากนายมงคล ณ นคร เป็นเงิน 1,200 บาท ซึ่งเป็นเงินรางวัลสูงสุดที่เคยได้ (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

หนังหมูน้อยมีศิษย์คนสำคัญคือ หนังประเคียง ระฆังทอง นายหนังตะลุงระดับแนวหน้าคนหนึ่งในวงการหนังตะลุงภาคใต้ ที่ยังคงยืนหยัดและรักษาอุดมการณ์ในฐานะของ “หนังการเมือง” มาจนถึงปัจจุบัน โดยหนังประเคียงได้รับอิทธิพลจากหนังหมูน้อยทั้งในด้านของการแสดงหนังตะลุงที่เน้นเนื้อหาในการสะท้อนภาพปัญหาสังคมอย่างตรงไปตรงมา การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง และการสอดแทรกแนวคิดทางการเมือง และในด้านของความคิดทางการเมืองในแนวทางสังคมนิยม อีกทั้งหนังประเคียงได้ผ่านเหตุการณ์ทางการเมืองในการต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมเช่นเดียวกับหนังหมูน้อย ทั้งเคยถูกเจ้าหน้าที่รัฐตามจับกุมนับสิบๆครั้ง และเคยถูกยิงถล่มรถ จนทำให้ลูกคู่ของหนังประเคียงตายและหนังประเคียงบาดเจ็บสาหัส จนต้องหนีตายเข้าไปร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยถึง 7 ปี (ประเคียง ระฆังทอง, สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2550)

³⁵ การประชันหนังตะลุง หรือ การแข่งหนังในภาษากัน เป็นการแข่งขันแสดงหนังตะลุงเพื่อชิงรางวัลต่างๆ เช่น ชันน้ำพานรอง ชิงหมิง ชิงจอบ โดยใช้จำนวนคนดูเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน นายหนังจึงต้องใช้เทคนิคต่างๆเช่น สร้างความตื่นเต้น แสดงอารมณ์โศก หรือไสยศาสตร์ เข้าช่วยในการแสดงเพื่อเรียกคนดู(อุดม นนุทอง, 2529: 3931-3932)

ด้านวรรณกรรมหนังสือที่หนังสือเล่มนี้แต่งขึ้นมีทั้งหมดประมาณ 70 เรื่อง โดยวรรณกรรมหนังสือของหนังสือเล่มนี้จะมีเค้าโครงเรื่องในลักษณะของนิยายจักรวาลๆ พร้อมสอดแทรกการวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ปัจจุบัน เช่นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เข้าไปในเนื้อเรื่องตามลักษณะของหนังสือสมัยใหม่ โดยวรรณกรรมหนังสือเรื่องแรกของหนังสือเล่มนี้คือเรื่อง “สี่เสี้ยวผจญภัย” ซึ่งเป็นเรื่องที่หนังสือเล่มนี้แต่งขึ้นเอง โดยได้แนวคิดจากการพูดคุยกับบรรดาอาจารย์หนังสือในยุคนั้น ส่วนวรรณกรรมหนังสือที่โด่งดังนั้น มีหลายเรื่อง อาทิเช่น

วรรณกรรมหนังสือเรื่อง “กองทัพธรรม” เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเอกชื่อ ประชา เป็นลูกคนจนที่มีธรรมะในตัว ได้รับการสั่งสอนและอบรมกับฤๅษีในด้านธรรมะ ประชาเข้าแข่งขันการพูดเรื่องของการปกครองบ้านเมืองอย่างมีธรรมะให้แก่กษัตริย์ จนชนะใจได้ครองเมืองและอภิเษกกับเจ้าหญิง ซึ่งวรรณกรรมหนังสือเรื่องนี้หน่วยงานซีไอเอ ของสหรัฐอเมริกาได้มาขอบันทึกเสียงการแสดงไว้ เพื่อไปจัดทำเป็นภาพยนตร์

วรรณกรรมหนังสือเรื่อง “ไอ้ยอดทอง” เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคนจนชื่อยอดทอง ที่มีความอดสาหัสพยายาม จนได้แต่งตั้งเป็นกษัตริย์ครองเมืองและอภิเษกกับเจ้าหญิงซึ่ง รุจน์ รัชภพ ผู้กำกับหนังได้มาติดต่อขอซื้อบทวรรณกรรมหนังสือเรื่องนี้ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ เรื่อง “ไอ้ยอดทอง” นำแสดงโดยสมบัติ เมทะนี, อรัญญา นามวงศ์ และเมตตา รุ่งรัตน์ ออกฉายครั้งแรกเมื่อปี 2513

ด้านตัวละครของคณะหนังสือเล่มนี้ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ตัวตลกชื่อ “ยอดทอง หูปร่าชู้” มีบุคลิกเป็นคนคนฉลาด ชื่อศักดิ์ เป็นตัวตลกที่พูดแนวคิดในทางด้านสังคมนิยม, “หนูฉิม ถิมผี” พูดภาษาอีสาน เป็นผู้มีความประพฤติดี แก้ปัญหาเก่ง โดยได้ค้นแบบมาจากชาวอีสานชื่อนายสร้อย มีอาชีพทำงานรับจ้างให้กับเทศบาลเมืองตรัง, “สี่พูด คุณดิน” มีบุคลิกเป็นคนชื่อ ใครพูดอะไรก็เชื่อ และทำตามนั้น ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง และ “ขวัญเมือง เรื่องศรี” มีบุคลิกเป็นคนเจ้าความคิดชอบวางแผน เป็นต้น (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

บทบาททางการเมือง

บทบาททางการเมืองของหนังสือเล่มนี้เริ่มต้นจากความสนใจในทางการเมือง และความนิยมชมชอบในพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ที่มีความกล้าในการพูดวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างตรงไปตรงมา โดยหนังสือเล่มนี้ได้ศึกษานโยบายและแนวทางการทำงานของพรรคและให้การช่วยเหลือพรรคด้วยการพูดสนับสนุนการทำงานของพรรคผ่านการแสดงหนังสือเรื่องมา อีกทั้งยังได้คบหาและมีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวกับนักการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ เช่นนายประภาส คงสมัย, นายก่อเกียรติ ษฎุเสณ และกลุ่มบุคคลหัวก้าวหน้า เช่น นายมงคล ฒ นคร, และนายภูมิ จริจจิตร ที่มักจะมาเยี่ยมเยียน พูดคุยแลกเปลี่ยนด้านความคิดทางการเมืองกันเสมอ (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550) จนเมื่อประมาณปี 2490 ได้

มีการเผยแพร่แนวคิดของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในจังหวัดศรีสะเกษ หนึ่งหมื่นนุ้ยจึงได้ร่วมกลุ่มในการศึกษาแนวคิดและแนวทางด้านอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และได้เข้าเป็นหนึ่งในสมาชิกแกนนำร่วมกับประภาส คงสมัย, ภูมิ จริงจิตรในการก่อตั้งสหภาพแรงงานในปี 2500 (กลุ่มภูบรรทัด, 2544: 23) และได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคแนวร่วมเศรษฐกิจของเทพ โชติ นุชิต (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 12) ซึ่งเป็นพรรคในแนวทางสังคมนิยมด้วย

ในปี 2508 หนึ่งหมื่นนุ้ยถูกจับในข้อหาคอมมิวนิสต์พร้อมพวกทั้งหมด 28 คน เช่น นายเฉ่ง วัน นักรุกกิจค้าไม้ และเจ้าของโรงน้ำแข็ง, นายละมุน อ่อนน้อม เป็นต้น โดยถูกจับในขณะที่ไปเข้าร่วมประชุมทางการเมืองที่บ้านของนายอำ รองเงิน อดีตส.ส.จังหวัดพัทลุงของพรรคประชาธิปัตย์ โดยถูกคุมขังที่ศูนย์เยาวชนเทศบาลเมืองศรีสะเกษและถูกปล่อยตัวในปลายปีเดียวกันเพราะไม่มีหลักฐานเอาผิด (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ในปี 2518 จากการชักชวนของพ.อ.สมคิด ศรีสังคมและนายไขแสง สุขไส หนึ่งหมื่นนุ้ยจึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย และลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดศรีสะเกษ ในนามตัวแทนพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยถึง 2 สมัย คือ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 หนึ่งหมื่นนุ้ยได้รับคะแนนเลือกตั้งเป็นอันดับ 6 โดยผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดศรีสะเกษในสมัยนั้น คือ นายชวน หลีกภัย และนายประกิจ รัตตมณี ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ (กรมการปกครอง, 2518: 450)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 หนึ่งหมื่นนุ้ยได้รับคะแนนเลือกตั้งเป็นอันดับ 8 โดยผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดศรีสะเกษในสมัยนั้น คือ นายชวน หลีกภัย นายเสรีแสง ณ นคร และนายประกิจ รัตตมณี ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ (กรมการปกครอง, 2519: ไม่มีเลขหน้า)

หนึ่งหมื่นนุ้ยถูกถล่มยิงบ้านพัก ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2519 ทำให้นายเซย ผู้มาติดต่อเพื่อจ้างหนึ่งหมื่นนุ้ยไปแสดงหนังตะลุง ถูกยิงเสียชีวิต และนายประสาน ลูกชายของหนึ่งหมื่นนุ้ยถูกยิงได้รับบาดเจ็บ หนึ่งหมื่นนุ้ยจึงตัดสินใจหนีเข้าป่าพร้อมกับนายละมุน ลูกชายคนโต เพื่อหนีภัยไปเข้าร่วมขบวนการกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งในขณะนั้นได้มีเพื่อนฝูง คนสนิทของหนึ่งหมื่นนุ้ยหลายคนเข้าไปร่วมงานกับพคท.ก่อนหน้านี้ เป็นผู้ช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานกับพรรค ขณะอยู่ในป่า หนึ่งหมื่นนุ้ย ทำหน้าที่ในด้านงานโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนวคิด และนโยบายของพรรคเพื่อปลุกเร้ามวลชน โดยใช้วิธีการเผยแพร่แนวคิดผ่านการพูดคุยให้ความรู้ หรือถ้าที่ใดที่ชาวบ้านให้ความสนใจหรือมีใจที่เข้าข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่บ้างแล้วก็จะใช้วิธีการเล่นหนังตะลุงให้ชม โดยเอาวรรณกรรมหนังตะลุงเรื่องเดิม แต่มีการพลิกแพลงเรื่องราวให้มีเนื้อหาที่จูงใจให้ชาวบ้านนับถือลัทธิคอมมิวนิสต์ เชื่อในความเสมอภาค เท่าเทียม ไม่มีชนชั้น โดยคณะหนังตะลุงของหนึ่งหมื่นนุ้ยขณะอยู่ในป่า เกิดจากการรวมตัวของลูกคู่จาก

หลากหลายคณะหนังตะลุงที่หนีเข้าป่า ที่ได้มาร่วมงานกับหนังหมุ่นนุ้ยในการตั้งเป็นคณะหนังตะลุงขึ้น เพื่อแสดงหนังเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยได้รับอุปกรณ์พวกเครื่องดนตรีที่ทางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจัดหามาให้บ้าง หรือจากที่ถูกคู่แข่งแต่ละคนนำติดตัวมาบ้าง ส่วนรูปหนังตะลุงนั้นเป็นรูปหนังที่หนังหมุ่นนุ้ยได้นำติดตัวขึ้นป่าไปด้วย ซึ่งหนังหมุ่นนุ้ยและกลุ่มลูกคู่ได้ตระเวนเดินทางแสดงหนังตะลุงไปตามหมู่บ้านต่างๆในเขตจังหวัดตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

หนังหมุ่นนุ้ยตัดสินใจออกจากป่าพร้อมนายละมุน และได้เข้ามาพบกับทางการ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2522 โดยได้รับความช่วยเหลือจาก ท่านเจ้าคุณพระราชสาสนโสภณ เจ้าคณะจังหวัดตรัง ในการประสานงานกับนายเต็มศักดิ์ สมันตรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง พร้อมทั้งผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดตรัง และเสนารักษากองทัพอากาศที่ 4 ในการรับรองความปลอดภัยของหนังหมุ่นนุ้ย และยังได้รับสิทธิตามพรบ.นิรโทษกรรมผู้กระทำความผิดในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้หนังหมุ่นนุ้ยไม่ต้องถูกรับโทษหรือถูกควบคุมตัว (ข่าวไทยนิกร, 2522ก: 13) แต่ได้รับคำสั่งจากกองทัพอากาศที่ 4 ให้หนังหมุ่นนุ้ย พร้อมกับนายละมุน อ่อนน้อม และหนังหวาน ใจเพชร (ลูกศิษย์ของหนังหมุ่นนุ้ย) ต้องเข้ารับการอบรมแนวคิดในทางประชาธิปไตย และทางกองทัพอากาศที่ 4 ได้ขอความร่วมมือให้หนังหมุ่นนุ้ยแสดงหนังตะลุงให้กับกองทัพ เพื่อใช้เป็นสื่อด้านการปฏิบัติการทางจิตวิทยาในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยทางกองทัพได้จัดเตรียมให้ทั้งอุปกรณ์ในการเล่นหนังตะลุง รถรับส่ง และบ้านพักไว้ในช่วงเวลาที่ออกแสดงให้กับกองทัพ อีกทั้งยังได้รับเงินเดือนประจำและเบี้ยเลี้ยง ซึ่งหนังหมุ่นนุ้ยได้แสดงหนังตะลุงให้กับกองทัพอากาศที่ 4 เรื่อยมา จนกระทั่งเสียชีวิตเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2523 ด้วยโรคลมปี่ปัจจุบัน (ละมุน อ่อนน้อม, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวขนิษฐา สุขสง เกิดเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2525 อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 42-46 ถ.รัชชฉันทน์ ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง เริ่มการศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่โรงเรียนพรศิริกุล จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนบูรณะรำลึกตรังจนจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับอุดมศึกษา เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จนสำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) ในปีการศึกษา 2546 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2548 ปัจจุบันกลับไปทำงานที่บ้านเกิด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย